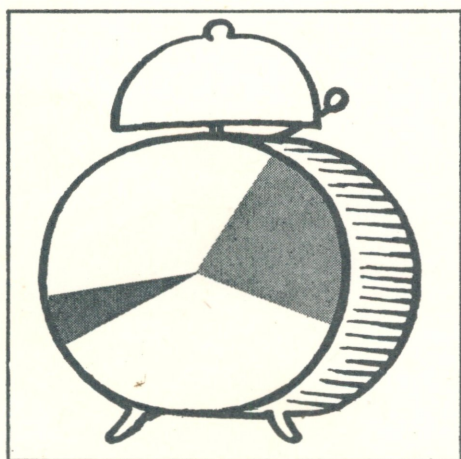

STATISTISKE ANALYSER

DØGNETS 24 TIMER

EN ANALYSE AV TIDSNYTTING I 1971-72

THE DAY'S 24 HOURS
AN ANALYSIS OF TIME USE IN 1971-72

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS
OSLO - NORWAY

STATISTISKE ANALYSER NR. 30

DØGNETS 24 TIMER

EN ANALYSE AV TIDSNYTTING I 1971-72

THE DAY'S 24 HOURS
AN ANALYSIS OF TIME USE IN 1971-72

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1977

ISBN 82-537-0719-3

FORORD

Denne publikasjonen inneholder en analyse av personers tidsnytting basert på data fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72. Resultater fra denne undersøkelsen er tidligere publisert i Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72, Hefte I og II, i serien Norges offisielle statistikk (A 692 og A 662), og i Tid nyttet til egenarbeid, i serien Statistiske analyser (nr. 19).

Analysen er utarbeidd av konsulent Susan Lingsom.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 28. april 1977

Odd Aukrust

Sverre Hove

PREFACE

This publication contains an analysis of time use based on data from The Time Budget Survey 1971-72. Results from this survey are published in The Time Budget Survey 1971-72, Volume I and II, in the series Norges offisielle statistikk (A 692 and A 662) and in Time Spent on Household Work and Family Care, in the series Statistiske analyser (no. 19).

This analysis has been prepared by Mrs. Susan Lingsom.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 28 April 1977

Odd Aukrust

Sverre Hove

INNHold

	Side
Tabellregister	7
Figurregister	11
Tekstdel	15
I. Innledning	15
II. Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72	17
1. Generell usikkerhet ved resultatene	18
2. Opplegget til undersøkelsen	19
3. Gruppering av aktiviteter	21
4. Definisjoner av enkelte kjennemerker	23
III. Omfang og disponering av arbeid	23
1. Arbeidsinnsats til personer i forskjellige husholdningstyper	24
2. Arbeidsinnsats og yrkesaktivitet	27
IV. Inntektsgivende arbeid	31
1. Utføring av inntektsgivende arbeid	31
2. Fordeling av arbeidstid for de yrkesaktive	34
3. Overtidsarbeid og arbeid i biyrke	35
V. Egenarbeid	39
1. Tid nyttet til forskjellige typer egenarbeid	39
2. Tid nyttet til omsorg for barn	41
3. Konsekvensene av yrkesaktivitet for gifte kvinners egenarbeid	45
VI. Utdanning	50
VII. Personlige behov	54
VIII. Fritid	57
1. Forskjellige typer fritid	57
2. Bruk av fritid på forskjellige dager	60
3. Menns og kvinners bruk av fritid	62
4. Aldersforskjeller i bruk av fritid	66
5. Relativ mangel på fritid	69
IX. Når og hvor aktivitetene foregår	71
1. Når på dagen aktivitetene foregår	72
2. Hvor aktivitetene foregår	79
X. Sammenlikning med tidsbruk i andre land	81
XI. Sammendrag	88
Sammendrag på engelsk	91
Litteratur	93
V e d l e g g	
1. Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå siden 1. januar 1976	95
2. Utvalgte publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)	99

S t a n d a r d t e g n

0 Mindre enn 0,5 av den brukte enhet

: Tall kan ikke offentliggjøres

CONTENTS

	Page
Index of tables	9
Index of figures	13
Text	15
I. Introduction	15
II. The Time Budget Survey 1971-72	17
1. General reliability of the findings	18
2. Survey design and design effects	19
3. Activity classification	21
4. Definitions of some variables	23
III. The amount of work and the allocation of tasks	23
1. Workload of persons in different types of households	24
2. Work load and occupation	27
IV. Income producing work	31
1. Structure of performed work	31
2. Time spent on different types of work related activities	34
3. Overtime work and second jobs	35
V. Household work and family care	39
1. Time spent on different types of household work and family care	39
2. Time spent on child care	41
3. Consequences of employment for married women's time use	45
VI. Education	50
VII. Personal needs	54
VIII. Leisure	57
1. Different types of leisure time	57
2. Use of leisure on different days	60
3. Men's and women's use of leisure	62
4. Age differences in the use of leisure	66
5. Relative lack of leisure	69
IX. When and where activities are performed	71
1. Time of day activities are performed	72
2. Where activities are performed	79
X. Comparison of time use in Norway with time use in other countries	81
XI. Summary	88
English summary	91
Literature	93
 A p p e n d i c e s	
1. Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 January 1976	95
2. Selected publications in the series Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)	99

Explanation of Symbols

0 Less than 0.5 of the
unit employed

: Not for publication

TABELLREGISTER

	Side
<u>II. Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72</u>	
1. Standardavvik til enkelte gjennomsnittstall	18
2. Undersøkte dager etter årstid og dag i uken	19
<u>III. Omfang og disponering av arbeid</u>	
3. Samlet arbeidstid for personer i grupper for yrkesaktivitet og kjønn. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	27
4. Samlet arbeidstid for gifte menn og kvinner i grupper for ekteparets yrkesforhold. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	28
5. Personer i grupper for kjønn og yrkesaktivitet, etter samlet arbeidstid på forskjellige dager i uken	29
6. Tid nyttet til forskjellige typer arbeid av personer i grupper for kjønn og yrke. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	30
<u>IV. Inntektsgivende arbeid</u>	
7. Andelen av personer i grupper for kjønn og yrkesaktivitet, som har utført inntektsgivende arbeid på forskjellige dager i uken. Prosent	32
8. Tid nyttet til inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. av yrkesaktive personer i grupper for yrke. Gjennomsnitt for forskjellige årstider, alle dager. Timer	33
9. Yrkesaktive personer i grupper for kjønn og yrke, etter tid nyttet til inntektsgivende arbeid og tid i tilknytning til dette. Gjennomsnitt for alle dager. Timer .	34
10. Personer som utførte inntektsgivende arbeid i løpet av dagen i grupper for bosted, etter tid nyttet til arbeidsreise. Prosent	35
11. Andelen av ansatte i grupper for kjønn og yrke, som arbeidde overtid i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent	36
12. Andelen av ansatte i grupper for kjønn og familiefase, som arbeidde overtid i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent	36
13. Andelen av yrkesaktive personer i grupper for kjønn og familiefase, som hadde et bi-yrke. Prosent	38
<u>V. Egenarbeid</u>	
14. Tid nyttet til forskjellige typer egenarbeid av menn og kvinner og andelen som utførte aktiviteten i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager	39
15. Tid nyttet til husarbeid av personer i grupper for kjønn og husholdningstype. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	40
16. Tid nyttet til husarbeid av gifte personer i grupper for tallet på barn og kjønn. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	40
17. Tid nyttet til forskjellige typer egenarbeid. Gjennomsnitt for forskjellige dager i uken. Timer	41
18. Tid nyttet til omsorg for barn av foreldre i grupper for kjønn og yngste barns alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	42
19. Andelen av foreldre i grupper for kjønn og yngste barns alder, som har utført forskjellige typer omsorg for barn i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent	43
20. Andelen av småbarnsfedre i grupper for tid til inntektsgivende arbeid og utdanningsnivå, som stelte barn i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent	44
21. Tid tilbrakt i enkelte land sammen med barn eller med ektefellen og barn av foreldre i grupper for kjønn og yrkesaktivitet. Gjennomsnitt for arbeidsdager og fridager. Timer	45
22. Tid nyttet til egenarbeid av gifte personer i grupper for kjønn, tallet på barn og ekteparets yrkesforhold. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	46
23. Andelen av gifte personer i grupper for tallet på barn og ekteparets yrkesforhold, som eide ulike typer husholdningsutstyr og som hadde regelmessig hjelp til husarbeid. Prosent	47
24. Utgift i 1973 til hjelp til barnepass og husarbeid for ektepar i grupper for tallet på barn og yrkesforhold	48
25. Tid nyttet til bestemte typer husarbeid av gifte kvinner i grupper for tallet på barn og yrkesaktivitet. Gjennomsnitt for alle dager	49

VI. Utdanning

26. Tid nyttet til utdanning av personer i grupper for alder og kjønn. Gjennomsnitt for hverdager. Timer	50
27. Andelen av personer i grupper for alder og kjønn, som deltok i forskjellige typer utdanning i løpet av en hverdag. Prosent	51
28. Tid nyttet til forskjellige typer utdanning av heltidsstudenter og andre, og andelen som har utført hver type utdanning. Gjennomsnitt for hverdager	52
29. Andelen av yrkesaktive personer i grupper for kjønn, alder og yrke, som deltok siste år i yrkesopplæring eller videreutdanning i forbindelse med arbeid. Prosent	52
30. Andelen av yrkesaktive menn i grupper for alder og utdanningsnivå, som har deltatt siste året i yrkesopplæring eller videreutdanning i forbindelse med arbeid. Prosent .	53

VII. Personlige behov

31. Personer i grupper for kjønn, yrkesaktivitet og alder, etter tid nyttet til forskjellige typer personlige behov. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	55
32. Tid nyttet til personlige behov på forskjellige dager i uken av personer i grupper for kjønn og yrkesaktivitet. Gjennomsnitt. Timer	56
33. Personer i grupper for kjønn og yrkesaktivitet, etter tid nyttet til nattesøvn på hverdager. Prosent	56

VIII. Fritid

34. Tid nyttet til fritidsaktiviteter av yrkesaktive menn og kvinner på forskjellige typer dager. Timer	58
35. Andelen av menn og kvinner som deltok i bestemte fritidsaktiviteter siste år. Prosent	65
36. Andelen av menn og kvinner som var medlem i forskjellige typer organisasjoner. Prosent	66
37. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter av personer i grupper for kjønn og alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	69
38. Tid nyttet til fritidsaktiviteter av personer i grupper for kjønn og yrke. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	70
39. Personer i grupper for kjønn og yrke, etter omfang av fritid i løpet av dagen. Prosent	71

IX. Når og hvor aktiviteter foregår

40. Andelen av yrkesaktive personer i grupper for kjønn og yrke, som har utført inntekts-givende arbeid før kl. 0700 eller etter kl. 1730 i løpet av dagen. Prosent	73
41. Døgnet etter tid nyttet til forskjellige aktiviteter og hvor aktivitetene fant sted. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	80
42. Fritid tilbrakt utenfor hjemmet av personer i grupper for kjønn og husholdningstype. Gjennomsnitt for alle dager	81

X. Sammenlikning med tidsbruk i andre land

43. Tid nyttet i enkelte land til forskjellige aktiviteter. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	83
44. Samlet arbeidstid i enkelte land for gifte yrkesaktive menn og kvinner med barn. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	84
45. Tid nyttet i enkelte land til bestemte fritidsaktiviteter. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	88

INDEX OF TABLES

	Page
<u>II. The Time Budget Survey 1971-72</u>	
1. Standard deviation for some estimates of average time	18
2. Days studied by time of the year and day in the week	19
<u>III. The amount of work and the allocation of tasks</u>	
3. Total work load for persons in groups for employment status and sex. Average for all days. Hours	27
4. Total work load for married men and women in groups for the couple's employment situation. Average for all days. Hours	28
5. Persons in groups for sex and employment status, by total work load on different days of the week	29
6. Time spent on different types of work by persons in groups for sex and occupation. Average for all days. Hours	30
<u>IV. Income producing work</u>	
7. Percentage of persons in groups for sex and employment status, who performed income producing work on different days of the week	32
8. Time spent on income producing work, journey to work etc. by employed persons in groups for occupation. Average for different times of the year, all days. Hours ...	33
9. Employed persons in groups for sex and occupation, by time spent on and in connection to income producing work. Average for all days. Hours	34
10. Persons in different types of communities who performed income producing work in the course of the day, by time spent on journey to work. Percentages	35
11. Percentage of wage earners in groups for sex and occupation, who worked overtime in the course of the day. Average for all days	36
12. Percentage of wage earners in groups for sex and life cycle phase, who worked overtime in the course of the day. Average for all days	36
13. Percentage of employed persons in groups for sex and life cycle phase, who had a secondary occupation	38
<u>V. Household work and family care</u>	
14. Time spent on different types of household work and family care by men and women and the percentage who performed the activities in the course of the day. Average for all days	39
15. Time spent on housework by persons in groups for sex and type of household. Average for all days. Hours	40
16. Time spent on housework by married persons in groups for number of children and sex. Average for all days. Hours	40
17. Time spent on different types of household work and family care. Average for different days in the week. Hours	41
18. Time spent on child care by parents in groups for sex and the youngest child's age. Average for all days. Hours	42
19. Percentage of parents in groups for sex and the youngest child's age, who performed different types of child care in the course of the day. Average for all days	43
20. Percentage reporting childcare in the course of the day among fathers with children under 7 years of age, in groups for time spent on income producing work and level of education. Average for all days	44
21. Time spent alone with children or with spouse and children in several countries, by parents in groups for sex and employment status. Average for work-days and days off. Hours	45
22. Time spent on household work and family care by married persons in groups for sex, number of children and the couple's employment situation. Average for all days. Hours	46
23. Percentage of married persons in groups for number of children and the couple's employment situation, who owned different types of household equipment and who had regular help with housework	47
24. Expenditure in 1973 for household help for married couples in groups for number of children and employment situation	48
25. Time spent on particular types of housework by married women in groups for number of children and employment status. Average for all days	49

VI. Education

26. Time spent on education by persons in groups for age and sex. Average for week-days. Hours	50
27. Percentage of persons in groups for age and sex, who participated in different types of education in the course of a week-day	51
28. Time spent on different types of education by full-time students and others and the percentage who have participated in each activity. Average for week-days	52
29. Percentage of employed persons in groups for sex, age and occupation, who participated in occupational training or other education in connection with their work during the last year	52
30. Percentage of employed men in groups for age and level of education, who participated in occupational training or other education in connection with their work during the last year	53

VII. Personal needs

31. Persons in groups for sex, employment status and age, by time spent on different types of personal needs. Average for all days. Hours	55
32. Time spent on personal needs on different days in the week by persons in groups for sex and employment status. Average. Hours	56
33. Persons in groups for sex and employment status, by time spent on night sleep on week-days. Percentages	56

VIII. Leisure

34. Time spent on leisure activities by employed men and women on different types of days. Hours	58
35. Percentage of men and women who participated in certain leisure activities last year	65
36. Percentage of men and women who belonged to different types of organizations	66
37. Time spent on different leisure activities by persons in groups for sex and age. Average for all days. Hours	69
38. Time spent on leisure activities by persons in groups for sex and occupation. Average for all days. Hours	70
39. Persons in groups for sex and occupation, by hours of leisure in the course of the day. Percentages	71

IX. When and where activities are performed

40. Percentage of employed persons in groups for sex and occupation, who performed income producing work before 7 a.m. or after 5.30 p.m. in the course of the day	73
41. The day by time spent on different activities and where the activities occurred. Average for all days. Hours	80
42. Leisure spent outside the home by persons in groups for sex and type of household. Average for all days	81

X. Comparison of time use in Norway with time use in other countries

43. Time spent in different countries on different activities. Average for all days. Hours	83
44. Total work load in different countries for employed, married men and women with children. Average for all days. Hours	84
45. Time spent in different countries on particular leisure activities. Average for all days. Hours	88

FIGURREGISTER

	Side
<u>I. Innledning</u>	
1. Tid nyttet til forskjellige hovedaktiviteter. Gjennomsnitt for alle personer, alle dager. Timer	15
2. Tid nyttet til personlige behov og fritid av personer i grupper for samlet arbeidstid. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	16
<u>III. Omfang og disponering av arbeid</u>	
3. Tid nyttet til forskjellige typer arbeid av menn og kvinner i grupper for husholdningstype. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	25
4. Tid nyttet til forskjellige typer arbeid av gifte menn og kvinner med barn i grupper for tallet på barn. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	26
5. Tid nyttet til egenarbeid av menn og kvinner i grupper for tid nyttet til inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	30
<u>IV. Inntektsgivende arbeid</u>	
6. Andelen av yrkesaktive personer, som hadde et biyrke, i grupper for hovedyrke. Prosent	37
<u>V. Egenarbeid</u>	
7. Andelen av småbarnsfedre, som stelte barn i løpet av dagen, i grupper for tid nyttet til inntektsgivende arbeid. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent	43
<u>VI. Utdanning</u>	
8. Andelen av personer i grupper for kjønn og alder som har deltatt i fritidskurs, brevkurs eller annen voksenundervisning siste året. Prosent	53
<u>VIII. Fritid</u>	
9. Fritid pr. år for yrkesaktive menn og kvinner, etter type. Prosent	59
10. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter. Gjennomsnitt for hverdager og søndager. Timer	60
11. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter av yrkesaktive personer. Gjennomsnitt for lørdager, søndager og feriedager. Timer	61
12. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter av menn og kvinner. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	62
13. Menn og kvinner etter tallet på ganger de utøvde forskjellige former for friluftsliv, idrett og mosjon siste år. Prosent	64
14. Andelen av menn og kvinner som deltok i forskjellige former for idrett og friluftsliv siste år. Prosent	64
15. Tid nyttet til fritidsaktiviteter av personer i grupper for kjønn og alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	67
16. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter av personer i grupper for alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	68
<u>IX. Når og hvor aktivitetene foregår</u>	
17. Andelen av yrkesaktive menn og kvinner som utførte inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. til forskjellige tider av døgnet på hverdager. Prosent	72
18. Andelen av personer som utførte egenarbeid til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent	74
19. Andelen av yrkesaktive menn som utførte egenarbeid til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent	75

	Side
<u>IX. Når og hvor aktivitetene foregår (forts.)</u>	
20. Andelen av yrkesaktive kvinner som utførte egenarbeid til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent	75
21. Andelen av hjemmeværende husmødre som utførte egenarbeid til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent	76
22. Andelen av personer som deltok i fritidsaktiviteter til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent	76
23. Andelen av personer som hørte på radio/så på fjernsyn til forskjellige tider av døgnet. Gjennomsnitt for hverdager og søndager. Prosent	77
24. Andelen av personer som nyttet tid til personlig pleie/søvn til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent	78
25. Andelen av personer som nyttet tid til måltider til forskjellige tider av døgnet. Gjennomsnitt for hverdager og søndager. Prosent	78
26. Tid nyttet til opphold på forskjellige steder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	79
 <u>X. Sammenlikning med tidsbruk i andre land</u>	
27. Andelen av menn og kvinner i enkelte land som var yrkesaktive. Prosent	85
28. Andelen av yrkesaktive menn og kvinner i enkelte land, som utførte arbeid i hovedyrke i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent	86
29. Tid nyttet i enkelte land til inntektsgivende arbeid og arbeidsreise av yrkesaktive menn og kvinner. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	87

INDEX OF FIGURES

	Page
<u>I. Introduction</u>	
1. Time spent on different major activities. Average for all persons, all days. Hours	15
2. Time spent on personal needs and leisure by persons in groups for total work load. Average for all days. Hours	16
<u>III. The amount of work and the allocation of tasks</u>	
3. Time spent on different types of work by men and women in groups for type of household. Average for all days. Hours	25
4. Time spent on different types of work by married men and women with children in groups for number of children. Average for all days. Hours	26
5. Time spent on household work and family care by men and women in groups for time spent on income producing work, journey to work, etc. in the course of the day. Average for all days. Hours	30
<u>IV. Income producing work</u>	
6. Percentage of employed persons, who had a secondary occupation, in groups for main occupation	37
<u>V. Household work and family care</u>	
7. Percentage among fathers with children under 7 years of age, who reported child care in the course of the day, in groups for time spent on income producing work. Average for all days	43
<u>VI. Education</u>	
8. Percentage of persons in groups for sex and age who participated in hobby courses, correspondence school or other adult education during the last year	53
<u>VIII. Leisure</u>	
9. Leisure time per year for employed men and women, by type of leisure. Percentages ...	59
10. Time spent on different leisure activities. Average for week-days and Sundays. Hours	60
11. Time spent on different leisure activities by employed persons. Average for Saturdays, Sundays and vacation days. Hours	61
12. Time spent on different leisure activities by men and women. Average for all days. Hours	62
13. Men and women by number of times they participated in outdoor recreation, sport and exercise last year. Percentages	64
14. Percentage of men and women who participated in different types of sport and outdoor recreation last year	64
15. Time spent on leisure activities by persons in groups for sex and age. Average for all days. Hours	67
16. Time spent on different leisure activities by persons in different age groups. Average for all days. Hours	68
<u>IX. When and where activities are performed</u>	
17. Percentage of employed men and women who performed income producing work, journey to work etc. at different times of the day on week-days	72
18. Percentage of persons who performed household and family care at different times of the day, on different days of the week	74
19. Percentage of employed men who performed household work and family care at different times of the day, on different days of the week	75

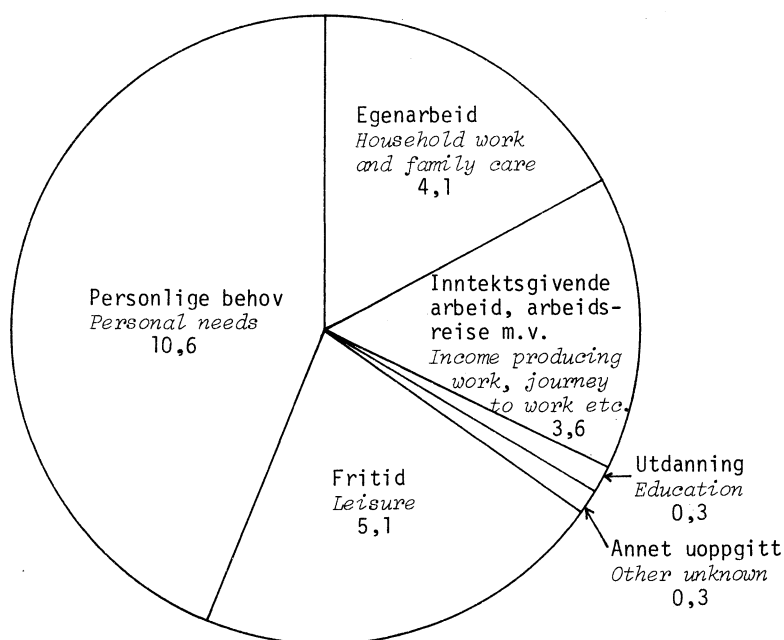
	Page
<u>IX. When and where activities are performed (cont.)</u>	
20. Percentage of employed women who performed household work and family care at different times of the day, on different days of the week	75
21. Percentage of housewives who performed household work and family care at different times of the day, on different days of the week	76
22. Percentage who participated in leisure activities at different times of the day, on different days of the week	76
23. Percentage who heard radio or saw television at different times of the day. Average for week-days and Sundays	77
24. Percentage who spent time on personal care/sleep at different times of the day, on different days of the week	78
25. Percentage eating meals at different times of the day. Average for week-days and Sundays	78
26. Time spent in different locations. Average for all days. Hours	79
 <u>X. Comparison of time use in Norway with time use in other countries</u>	
27. Percentage of men and women in different countries who were employed	85
28. Percentage of employed men and women in different countries, who performed work in main occupation in the course of the day	86
29. Time spent in different countries on income producing work and journey to work by employed men and women. Average for all days. Hours	87

I. INNLEDNING

Denne analysen tar sikte på å belyse noen sentrale trekk ved hvordan folk disponerer sin tid. Analysen bygger på opplysninger fra Statistisk Sentralbyrås tidsnyttingsundersøkelse fra 1971-72, der et landsomfattende utvalg av personer i alderen 15-74 år førte detaljerte dagbøker over sine aktiviteter i løpet av en dag. Hovedresultatene fra undersøkelsen er publisert i NOS Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72, Hefte 1.

Aktivitetene har blitt delt i fem hovedgrupper. (Se figur 1.) Den første gruppen er personlige behov som omfatter søvn, måltider, personlig hygiene o.l. Disse aktiviteter er fysiologisk nødvendige og danner et felles utgangspunkt for alle personer. De representerer behov som stort sett må tilfredsstilles daglig. Av døgnet 24 timer gikk gjennomsnittlig 10,6 timer til personlige behov, eller ca. 44 prosent av døgnet.

Figur 1. Tid nyttet til forskjellige hovedaktiviteter. Gjennomsnitt for alle personer, alle dager. Timer *Time spent on different major activities. Average for all persons, all days. Hours*

I alt 24,0 timer
Total 24,0 hours

(Tallet på observasjoner
Number of observations)

7 075

De neste tre grupper er arbeid av forskjellig slag. Som arbeid regner vi:

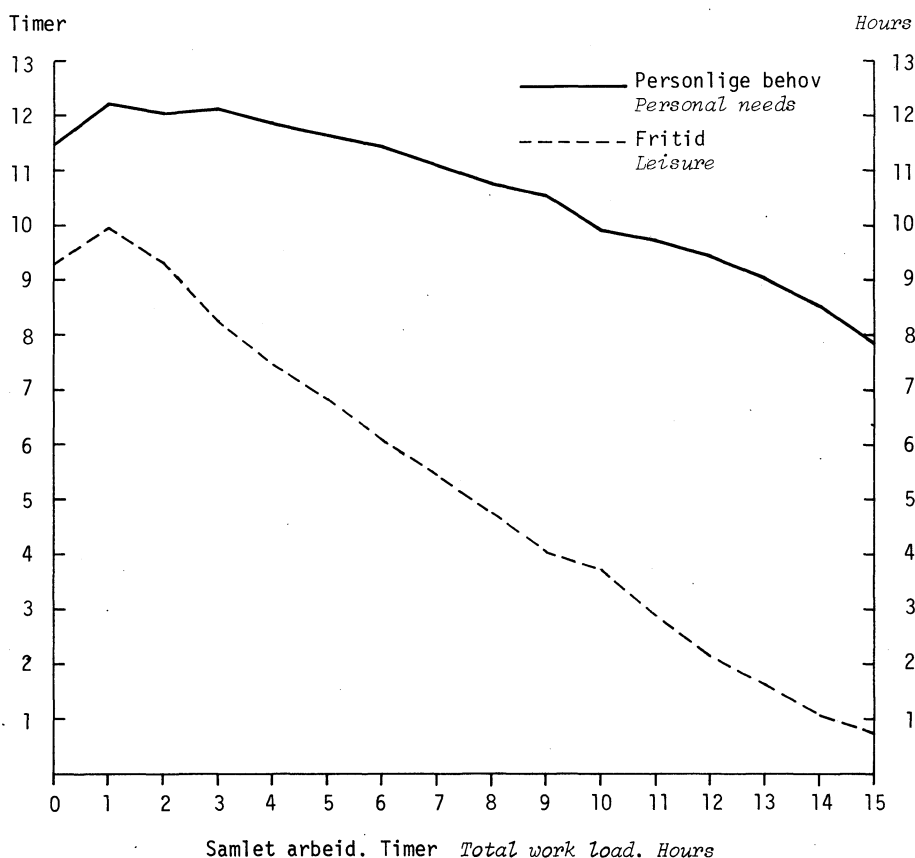
1. inntektsgivende arbeid inklusive arbeidsreise,
2. egenarbeid (slik som husarbeid, omsorg for barn, innkjøp m.v.),
3. utdanning.

Det ble brukt gjennomsnittlig 8,0 timer pr. dag til arbeid, og av dette gikk 3,6 timer til inntektsgivende arbeid, 4,1 timer til egenarbeid og 0,3 timer til utdanning. Det er ved disponering av arbeidsinnsatsen at en finner de virkelig store forskjeller i folks tidsbruk. Noen personer deler sin arbeidsinnsats mellom forskjellige typer arbeid, mens andre spesialiserer seg på en enkelt type. Personer som bruker mye tid til en type arbeid, bruker stort sett liten tid til de andre. Resultatet er at forskjellene i samlet arbeidstid gjerne blir små.

Tiden som er igjen når personlige behov er tilfredsstilt og arbeidet utført, har vi kalt fritid, vår femte aktivitetsgruppe. Til dette ble det brukt gjennomsnittlig 5,1 timer pr. dag.

Døgnet har 24 timer. Dersom en person bruker mye tid på en aktivitet på en bestemt dag, må vedkommende trekke tiden fra andre aktivitetsområder. Dette kan gjøres enten ved å utsette noen andre aktiviteter til et mer beleilig tidspunkt, som f.eks. ved forskyvning av søvn til helgene, ved å sløfse noen aktiviteter helt eller ved å redusere tiden brukt til dem. Tiden som er kontraktfestet, slik som ordinær arbeidstid i inntektsgivende arbeid, kan vanskelig utsettes eller reduseres på kort sikt. Dette gjelder også visse arbeidsoppgaver i hjemmet. Det blir derfor særlig fritidsaktiviteter og personlige behov som den enkelte kan utsette eller redusere på en bestemt dag. Figur 2 viser at tid brukt til fritid og personlig behov avtok når samlet arbeidstid økte. Fritid avtok raskere enn tid til personlig behov slik at når det var mye arbeid å gjøre, gikk det først og fremst ut over fritiden.

Figur 2. Tid nyttet til personlige behov og fritid av personer i grupper for samlet arbeidstid. Gjennomsnitt for alle dager. *Time spent on personal needs and leisure by persons in groups for total work load. Average for all days. Hours*

Samlet arbeid. Timer *Total work load. Hours*
 (Tallet på observasjoner *Number of observations*)

Analysen er delt i 11 kapitler med innledningen som det første. Kapittel II tar for seg vår hoveddatakilde, Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72, og redegjør for prinsipper og definisjoner brukt i den. Kapitlet gir nødvendige opplysninger for å kunne tolke de tallene som blir lagt fram i de seinere kapitler. Dette gjelder særlig opplegg for dagboken, mulige feilkilder og klassifisering av aktivitetene. Kapittel III er et av hovedkapitlene i analysen. Det gir oversikt over omfanget og fordelingen av arbeidsinnsats hos forskjellige grupper. Vi tar utgangspunkt i hvor mye arbeid husholdningen har å utføre og ser på hvordan dette fordeles blant husholdningsmedlemmene. De tre typer av arbeid (inntektsgivende arbeid, egenarbeid og utdanning) behandles samtidig. Vi ser også på sammenhengen mellom yrkesaktivitet og tid nyttet til arbeid av forskjellig slag og variasjoner i tidsbruk etter dag i uken. Kapitlene IV-VI handler om de forskjellige typer arbeid. I kapittel IV ser vi nærmere på inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser, sesongvariasjoner i arbeidstid og forekomst av overtidsarbeid og arbeid i biyrke. Tid nyttet til forskjellige typer egenarbeid diskuteres i kapittel V, med spesiell vekt på omsorg for barn. Konsekvensene av inntektsgivende arbeid for den gifte kvinnes egenarbeid diskuteres også. Kapittel VI handler om utdanning. Vi tar opp hvor mye tid som ble nyttet til forskjellige former for utdanning av studenter og hvor mange personer som deltok i yrkes- og annen opplæring i løpet av 1970-71. Personlige behov diskuteres i kapittel VII. Vi ser hvor mye tid forskjellige grupper brukte til personlige behov på forskjellige dager i uken, med spesiell vekt på nattesøvn. Kapittel VIII belyser forskjellige sider ved omfang av fritid og hvordan den ble brukt. Vi ser på fritid på hverdager, i helger og i ferier, og anslår hvor stor del av total fritid pr. år de forskjellige typene utgjorde. En av hovedproblemstillingene er hvor mange og hvem det var som hadde liten fritid. Vi er også interessert i å se i hvilken grad disponering av fritid varierte med kjønn og alder. Kapittel IX tar opp når på dagen og hvor aktivitetene fant sted. Sammenhengen mellom tidsbruk i Norge og tidsbruk i andre land er temaet for kapittel X. Mest vekt legges på sammenlikning av forholdene omkring inntektsgivende arbeid, som f.eks. arbeidstid og andelen som er yrkesaktive. Kapittel XI består av en oppsummering av de øvrige kapitler.

II. TIDSNYTTINGSUNDERSØKELSEN 1971-72

I dette kapitlet beskriver vi opplegget til Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72. Vi tar opp problemer med datakvalitet og redegjør for prinsipper og definisjoner brukt i undersøkelsen. I noen av de seinere kapitlene blir andre datakilder brukt. I den grad det er nødvendig å diskutere tekniske sider ved disse undersøkelser, blir det gjort fortløpende.

Hovedformålet med undersøkelsen var å skaffe en samlet oversikt over hvordan befolkningen nytter tiden til forskjellige aktiviteter. For enkelte aktiviteter, som ikke har vært systematisk kartlagt tidligere, gav undersøkelsen ny kunnskap om utbredelse og varighet. For andre aktiviteter har undersøkelsen først og fremst verdi fordi den gjorde det mulig å studere aktivitetene i sammenheng.

Undersøkelsen bygger på et landsomfattende utvalg av personer som pr. 1. januar 1971 var i alderen 15 til 74 år og som ikke tilhørte felleleshusholdning som f.eks. sykehus, pensjonat m.v. Utvalget bestod av 5 215 personer. I forbindelse med trekkingen ble det også fastlagt hvilke dager den enkelte person skulle føre dagbok for. Dagbokperiodene som var på 2 eller 3 dager, dekket til sammen året fra 1. september 1971 til 31. august 1972.

1. Generell usikkerhet ved resultatene

I vurderingen av resultatenes pålitelighet må en ta hensyn til at resultatene er beheftet med utvalgsvarians og utvalgsskjevhet. Utvalgsvarians, i form av standardavvik, er et mål for usikkerheten ved resultater som er basert på observasjoner av bare en del av befolkningen.

Vi kan beregne en omtrentlig størrelsesorden av standardavvik (s) for prosenttall ved hjelp av formelen

$$s = \sqrt{\frac{p(100 - p) \cdot 1,5}{n}}$$

der p står for prosenttall en skal anslå standardavvik for og n står for antall observasjoner som prosentfordelingen bygger på.

De fleste tall som blir presentert i denne analysen er gjennomsnittstall. Størrelsesorden av standardavvik til disse tall kan ikke anslås fra tabellene, men må beregnes på basis av grunndata som tabellene bygger på. Byrået har imidlertid beregnet standardavviket til noen få tall for gjennomsnittlig tid, og resultater av beregningene er gitt i tabell 1.

Tabell 1. Standardavvik til enkelte gjennomsnittstall *Standard deviation for some estimates of average time*

Aktivitet/enhet <i>Activity/unit of analysis</i>	Gjennomsnittstid. Timer <i>Average time. Hours</i>	Standardavvik. Timer <i>Standard deviation. Hours</i>	Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>
Inntektsgivende arbeid for alle personer, alle dager <i>Income producing work for all persons, all days</i>	3,1	0,07	7 075
Inntektsgivende arbeid for yrkesaktive menn på hverdager <i>Income producing work for employed men on week-days</i>	6,9	0,09	1 981
Inntektsgivende arbeid for yrkesaktive kvinner på hverdager <i>Income producing work for employed women on week-days</i>	4,9	0,13	933
Arbeidsreiser for dem som har hatt arbeidsreise <i>Journey to work for those reporting journey to work</i>	0,9	0,03	2 334
Husarbeid for gifte kvinner med barn <i>Housework for married women with children</i>	5,0	0,07	1 921
Husarbeid for gifte menn med barn <i>Housework for married men with children</i>	0,6	0,05	1 753
Husarbeid for ugifte i egen husholdning <i>Housework for unmarried persons in own household</i>	1,8	0,11	562
Personlig pleie/søvn for alle personer, alle dager <i>Personal care/sleep for all persons, all days</i>	9,3	0,03	7 075
Fritid for yrkesaktive kvinner, alle dager <i>Leisure for employed women, all days</i>	4,6	0,10	1 336
Fritid for yrkesaktive menn, alle dager <i>Leisure for employed men, all days</i>	5,0	0,08	2 753

Når vi kjenner standardavviket, kan vi finne et intervall som med en bestemt sannsynlighet inneholder den sanne verdien av en anslått størrelse, altså den verdien vi ville fått om vi hadde foretatt en totaltelling i stedet for en utvalgsundersøkelse. Dette intervall kalles konfidensintervall. Kaller vi den anslåtte verdien p, vil det være tilnærmet 95 prosent sannsynlighet for at intervallet med yttergrensens $p \pm 2 \times$ standardavviket inneholder den sanne verdien.

Generelt kan vi si at for undergrupper i materialet, der tallet på observasjoner er lite, vil usikkerheten være stor. En bør derfor være varsom med å trekke slutninger for de grupper der tallet på observasjoner er lavt. Ved sammenlikning av tall fra to undergrupper er det videre viktig å være oppmerksom på at begge tallene er usikre, og at usikkerheten på forskjellen mellom dem blir større enn usikkerheten på hvert tall.

I tabellene om tidsbruk i løpet av en dag er det bare tatt med tall som bygger på opplysninger fra 50 eller flere dagbøker. Tallet på observasjoner (dagbøker) står i parentes i tabellene.

Utvalgsskjevhet kan oppstå ved at personer som har en spesiell atferd ikke blir representert i utvalget i samme grad som de forekommer i befolkningen. Dette kan f.eks. skje ved at det er særlig høyt frafall blant uttrukne personer i visse grupper.

Ved undersøkelsen ble det et frafall på 2 175 personer (42 prosent av hele utvalget). Av hele utvalget var 1 278 (25 prosent) umulig å treffe på de bestemte intervjudagene og 616 (12 prosent) uvillige til å la seg intervju.

Frafall som skyldes at folk var svært opptatt eller sjelden hjemme, har selvsagt alvorlige konsekvenser for en tidsnyttingsundersøkelse. Det vil blant annet føre til en overestimering av tid brukt hjemme. Frafall kan også føre til at ikke alle dager eller årstider blir likt representert i utvalget. For å ta et eksempel vil et særlig stort frafall på søndager resultere i en viss underestimering av friluftsliv, idrett og mosjon og en viss overestimering av tid nyttet til inntektsgivende arbeid. Tabell 2 gir en oversikt over hvorledes dagene som vi har opplysninger om, fordelte seg etter dag i uken og årstid. Av tabellen går det fram at spesielt mars/april og juli/august er noe underrepresentert i utvalget. Dette henger sammen med at mange som har reist på påske- eller sommerferie er blitt registrert som frafall. Konsekvensen av denne form for utvalgsskjevhet blir først og fremst at undersøkelsen ikke gir et dekkende uttrykk for omfanget av typiske ferieaktiviteter, men dette har antakelig liten innvirkning på anslagene for tid nyttet til daglige gjøremål. Frafall fra tidsnyttingsundersøkelsen har ikke resultert i betydelige skjevheter i fordelinger etter dag i uken eller etter kjønn og alder. Gifte personer er noe overrepresentert, ugifte personer noe underrepresentert i utvalget. Blant før gifte personer var frafallet størst blant menn, slik at kvinner er overrepresentert i denne gruppen.

Tabell 2. Undersøkte dager etter årstid og dag i uken *Days studied by time of the year and day in the week*

Ukedag <i>Day in the week</i>	Årstid <i>Time of the year</i>						
	Hele året <i>Whole year</i>	September/ oktober <i>September/ October</i>	November/ desember <i>November/ December</i>	Januar/ februar <i>January/ February</i>	Mars/ april <i>March/ April</i>	Mai/ juni <i>May/ June</i>	Juli/ august <i>July/ August</i>
Dager i alt <i>Days, total</i>	7 075	1 259	1 204	1 190	1 151	1 246	1 025
Mandag <i>Monday</i>	991	174	173	168	147	184	145
Tirsdag <i>Tuesday</i>	984	148	169	179	152	181	155
Onsdag <i>Wednesday</i>	998	154	171	168	166	184	155
Torsdag <i>Thursday</i>	1 073	211	195	165	176	183	143
Fredag <i>Friday</i>	1 078	192	185	163	177	181	130
Lørdag <i>Saturday</i>	997	185	152	175	168	166	151
Søndag <i>Sunday</i>	1 004	195	159	172	165	167	146

2. Opplegget til undersøkelsen

Kartlegging av tidsbruk er en vanskelig oppgave. Fra det tidspunktet dagbokføreren skriver i dagboken til tabellen kjøres, blir det som virkelig har skjedd, gjengitt forenklet og dermed til en viss grad ufullstendig.

Dagboken i tidsnyttingsundersøkelsen bestod av en orientering om hvordan den skulle føres, et eksempel på dagbokføring og plass til dagbokføring for to eller tre dager. Hver dag var på forhånd inndelt i tidsintervaller. Mellom kl. 0000 og kl. 0600 var intervallene av en halv times eller en times varighet, ellers dekket de et kvarter.

For hvert tidsintervall skulle dagbokføreren beskrive hva som var det viktigste gjøremålet. Hvis et intervall var brukt til flere aktiviteter som kom etter hverandre, skulle den aktiviteten som dekket lengste delen av perioden oppgis. Hvis to eller flere aktiviteter foregikk samtidig, måtte intervjupersonen selv avgjøre hvilken som var viktigst. Det er gitt plass for registrering av opptil to aktiviteter pr. tidsintervall, én av dem merket som hovedaktivitet.

Mye tid kan i løpet av dagen brukes til korte men hyppige aktiviteter. Det var den lengste aktivitet innen hvert tidsintervall som skulle registreres. Tidsintervallene i dagbøkene var som nevnt stort sett 15 minutter lange, slik at gjøremål som tok mindre tid enn 8 minutter, sjelden ble rapportert. Dette vil ha spesielt stor betydning for registreringen av aktiviteter slik som samtaler med familie-medlemmer, omsorg for barn o.l.

Det er lettere å glemme noen gjøremål enn andre under dagbokføringen. Dersom dagboken ikke føres svært ofte, stiller det store krav til hukommelsen å skulle oppgi gjøremål/aktiviteter for hvert eneste tidsintervall. Kontinuerlige aktiviteter, som pass av barn og lite handlingspregete aktiviteter slik som samtaler, blir antakeligvis oftere glemt enn konkrete handlinger som middagslaging, arbeidsreiser o.l. Vi regner med en tendens til å fylle hull i hukommelsen med opplysninger om daglig rutine.

Aktivitetene som var oppgitt av dagbokførere, ble gruppert etter en liste som omfattet 91 aktiviteter. Listen var i stor grad basert på den internasjonale tidsnyttingsundersøkelsen som omtales i kapittel X. (Spesielle grupperingsproblemer blir kommentert der det er nødvendig i den fortløpende tekst.) For hvert tidsintervall ble det oppgitt en hoved- og eventuelt en biaktivitet.

For oversiktens skyld måtte dette bilde forenkles. Denne analysen bygger bare på opplysninger om hovedaktiviteter, og dette medfører en viss skjevhet i vårt bilde av tidsbruk. Noen typer aktiviteter foregår ofte som biaktiviteter. Dette gjelder særlig kontinuerlige aktiviteter og mindre handlingspregete aktiviteter. Våre tall for hovedaktiviteter underestimerer samlet utøving av slike aktiviteter. For aktiviteter som vanligvis oppfattes som viktige, vil tall for hovedaktiviteter gi et godt uttrykk for samlet utøving. Dette gjelder f.eks. inntektsgivende arbeid som nesten alltid blir oppgitt som viktigste gjøremål. Generelt vil konkrete handlinger med en klar begynnelse og slutt bli godt representert gjennom tall for hovedaktiviteter dersom de varer ca. 10 minutter eller mer.

Vi har videre gruppert aktiviteter på forskjellige nivåer (se side 21-23). Klassifiseringen av aktivitetene tar utgangspunkt i hvordan aktivitetene vanligvis oppfattes. Det vil alltid finnes tilfeller hvor en person opplever en aktivitet annerledes enn vi har forutsatt i klassifiseringen. Det er særlig grensen mellom egenarbeid og fritid som er problematisk. Aktiviteter som vi klassifiserer som egenarbeid, som f.eks. matlaging og hagearbeid, kan være fritidsgjøremål for noen individer ved noen anledninger. På den andre siden kan aktiviteter som vi kaller fritid være former for inntektsgivende arbeid eller egenarbeid.

I tidligere publikasjoner fra tidsnyttingsundersøkelsen [1] ble sosialt samvær med barn betraktet som en type fritid, mens annen omsorg for barn var betraktet som egenarbeid. Vi har nå samlet omsorg for barn under ett og kalt det for egenarbeid. Konsekvensene av dette er at tall for fritid i denne analysen blir noe lavere enn i andre publikasjoner fra tidsnyttingsundersøkelsen. Særlig gjelder dette for småbarnsmødre. Tall for tid nyttet til egenarbeid blir tilsvarende høyere. I gjennomsnitt for alle personer ble 0,1 time pr. dag brukt til sosialt samvær med barn.

Tidsnyttingsundersøkelsen registrerte tidsbruk på en bestemt dag. Dagen kan ha vært nokså representativ for dagbokføreren vanlige atferd, en typisk arbeidsdag, eller en typisk lørdag eller søndag. Om lag 83 prosent av dagene ble betegnet av dagbokførerne som vanlige dager. De andre dagene var på en eller annen måte uvanlige. Dette betyr at dagbokføreren har gjort noe som han/hun meget sjelden gjør og som er lite representativt for den vanlige rutinen. Noen dagbokførere var tilfeldigvis syke, noen hadde ferie m.v. Det er klart at også de uvanlige dagene hører med til det helhetsbilde som gjennomsnittstallene gir. Opplysninger fra en enkelt dag er imidlertid utilstrekkelig for å analysere deltaking i sjeldne aktiviteter. For å kunne gjøre det må en ha data over et lengre tidsrom.

De fleste tall som vi presenterer i denne analysen er gjennomsnittstall for ulike grupper. I noen tilfeller presenterer vi en fordeling etter hvor mange timer dagbokføreren brukte til en aktivitet i løpet av dagen. Det er vanskelig å tolke disse fordelingstall. Vi vet ikke om det er den samme personen som f.eks. har liten fritid dag etter dag eller om det er forskjellige personer som av og til

har liten fritid. Selv innenfor en persons vanlige rutine varierer tidsbruk en god del fra dag til dag. Personer som var med i tidsnyttingsundersøkelsen førte dagbøker for 2 eller 3 dager. I analysen har hver dag stått som en selvstendig enhet. Vi har imidlertid undersøkt stabiliteten i tidsbruk fra dag til dag for noen aktiviteter. Vi kan nevne at nesten 40 prosent av kvinnene og 25 prosent av mennene hadde en variasjon på 2 timer og mer i tid brukt til egenarbeid fra én hverdag til den neste. Videre hadde ikke mer enn 20 prosent av de med under 3 timer fritid på én hverdag så liten fritid dagen etter. Fordelingstall sier derfor lite om enkelte personer, men skal brukes til å gi et mer nyansert bilde av forskjeller mellom grupper. De skal fortelle om det er stor eller liten spredning bak gjennomsnittstallene og peke på mulige problemgrupper. Opplysninger fra en lengre tidsperiode må til for å fastslå hvor mange personer som til vanlig har ekstremt lang arbeidstid m.v.

3. Gruppering av aktiviteter

I tabellene har aktivitetene blitt gruppert på forskjellige måter, og nedenfor blir det gitt en oversikt over disse grupperinger. Våre aktivitetsgrupperinger innebærer ikke en rangering ut fra bestemte verdier. De forskjellige former for arbeid betraktes i utgangspunktet som likeverdige. Fritid betraktes ikke nødvendigvis som bedre og mer verdifull enn egenarbeid og inntektsgivende arbeid. Alle aktivitetene er viktige for den enkelte og for samfunnet. Det er balansen mellom aktivitetene vi retter søkelyset mot.

Gruppering I	Gruppering II	Gruppering III
Personlige behov	Personlig pleie	Sengeleie i tilknytning til sykdom Personlig hygiene, av- og påkledning Nattesøvn Søvn og hvile ellers
	Måltider	Måltider Kaffe- og tedriking Andre forfriskninger
Inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v.	Inntektsgivende arbeid	Ordinært arbeid i hovedyrke Overtidsarbeid i hovedyrke Jordbruks-, skogbruks- og fiskearbeid på eget bruk Arbeid i biyrke
	Tid i tilknytning til arbeid	Måltider på arbeidsplassen Tid tilbrakt på arbeidsplassen før eller etter arbeidstid Pauser ellers
	Arbeidsreiser	Arbeidsreiser
Egenarbeid	Husarbeid	Matlaging, borddekkning, servering Oppvask, rydding av bord Rengjøring og rydding av boligen Vask og stryking av tøy Reparasjon og vedlikehold av tøy Fyring, vedhugging, vannhenting Egenproduksjon av matvarer
	Vedlikeholdsarbeid	Stell av hage, tomt, kjøledyr Byggearbeid, større ombygging Maling, oppussing Vedlikehold og reparasjoner av boligen og utstyr til boligen Vedlikehold og reparasjon av annet utstyr

Gruppering I	Gruppering II	Gruppering III
Egenarbeid (forts.)	Omsorg for barn	Stell av og hjelp til barn Hjelp til lekselesing Annet arbeid med barn Lek med barn Samtaler med barn, høytlesing med barn Andre samvær med barn
	Kjøp av varer og tjenester	Kjøp av dagligvarer Kjøp av klær, sko Kjøp av varige forbruksgoder Andre og uspesifiserte innkjøp Personlig pleie utenfor hjemmet Medisinsk behandling av profesjonelle utøvere Besøk på offentlig kontor, bibliotek o.l. Andre ærend
	Annet egenarbeid	Dugnad, hjelp til annen husholdning Annet egenarbeid
	Reiser i samband med egenarbeid	Reiser i samband med egenarbeid
Utdanning	Utdanning	Heldagsundervisning Deltidsundervisning Hjemmearbeid og studier i tilknytning til undervisning Lesing av faglitteratur, studier ellers Pauser, opphold på utdanningsstedet Reiser i samband med utdanning
Fritid	Idrett og friluftsliv	Konkurransetidrett, trening Skiturer Fotturer i skog og mark Spaserturer Bading, soling Båtturer Andre turer
	Undersholdning	Restaurant- og kafébesøk Sportstevlinger (tilskuer) Kino Teater, konsert, opera Besøk på museum, kunstutstilling Annen underholdning
	Sosialt samvær	Besøk av familie eller venner Selskap Andre sammenkomster Spill, selskapsleker, dans Samtaler Sosialt samvær ellers
	Radio og fjernsyn	Radiolytting Fjernsynsseing
	Lesing	Avislesing Lesing av bøker Lesing av ukeblader og tidsskrifter Lesing, uspesifisert
	Annen fritid	Offentlige tillitsverv, annen politisk aktivitet Deltaking i faglige organisasjoner Deltaking i humanitære organisasjoner Deltaking i religiøse organisasjoner Deltaking i andre organisasjoner Møte, foredrag med uspesifisert formål Deltaking i gudstjeneste, andakt og annen religiøs utøvelse Håndarbeid Sløyd, snekring Musikalsk utøvelse

Gruppering I	Gruppering II	Gruppering III
Fritid (forts.)	Annen fritid (forts.)	Hobby ellers Brevskrivning Lytting til gramofon, lydbånd Avslapping, tenking, tid ikke nyttet til noe bestemt
	Reiser i samband med fritid	Reiser i samband med fritid
Annet, uoppgitt	Annet, uoppgitt	Annet, uoppgitt

4. Definisjoner av enkelte kjennemerker

Med h v e r d a g e r menes mandag til og med fredag, med h e l g menes lørdager og søndager.

Y r k e s a k t i v i t e t. Som yrkesaktive regner vi personer med 15 timer eller mer inntektsgivende arbeid pr. uke i sitt hovedyrke. Kjennemerket er basert på opplysninger om vanlig arbeidstid pr. uke i hovedyrke og ikke på opplysninger fra dagbøkene om faktisk utført arbeid. Personer som var midlertidig borte fra arbeid på grunn av ferie, sykdom o.l. ble således fremdeles registrert som yrkesaktive.

Y r k e. Yrke er klassifisert etter Standard for yrkesgruppering i offentlig norsk statistikk for personer med 15 timer eller mer i inntektsgivende arbeid pr. uke. Personer, uten inntektsgivende arbeid av minst 15 timers varighet, med egen pensjon som viktigste inntektskilde, eller som er født før 1901, er klassifisert som pensjonister/trygdede. Husmødre født før 1901 er etter dette klassifisert som pensjonister. Andre personer uten inntektsgivende arbeid er klassifisert etter hovedgjøremål.

H u s h o l d n i n g s t y p e. Inndelingen er basert på forekomst av hjemmeboende barn og ekteskapelig status.

III. OMFANG OG DISPONERING AV ARBEID

I dette kapitlet skal vi gi en oversikt over omfang og fordeling av arbeidsinnsats hos forskjellige grupper. I seinere kapitler tar vi opp spesielle problemstillinger knyttet til de enkelte aktivitetsområder. Vi begynner vår analyse av tidsnyttning med en beskrivelse av arbeidsinnsats, fordi de fleste bruker hoveddelen av tiden de er våken til arbeid av forskjellig slag, og fordi det er her vi finner de store forskjeller mellom ulike grupper med hensyn til tidsbruk.

For å få en forståelse av hva som påvirker arbeidsmengden for enkelte personer, må vi ta utgangspunkt i husholdningen som enhet. En viss mengde arbeid er nødvendig for en husholdnings underhold. De fleste husholdninger er avhengige av inntektsgivende arbeid som kilde til livsopphold. Egenarbeid er nødvendig i alle husholdninger. Arbeidsmengde påvirkes av en rekke objektive forhold, som f.eks. størrelse og sammensetning av husholdningen, tilgjengeligheten av og prisen på utproduerte varer og tjenester, timefortjeneste i inntektsgivende arbeid m.v. Subjektive forhold slik som preferanser og normer som gjelder akseptabel levestandard i vid forstand, er også med på å bestemme arbeidsmengden.

Til en viss grad kan inntektsgivende arbeid erstattes ved egenarbeid og omvendt. Husholdningen kan redusere tiden de selv bruker til egenarbeid ved å erstatte hjemmeproduserte varer og tjenester der det er mulig, med varer og tjenester produsert av personer utenfor husholdningen. Dette medfører som regel større utgifter som må dekkes av økt inntekt, dvs. økt tid i inntektsgivende arbeid. Hvor langt en vil gå med å erstatte hjemme- med utproduksjon, påvirkes blant annet av tilgjengeligheten av utproduerte varer og tjenester, prisforskjeller mellom de ulike produksjonsformer og verdsettingen av

tiden som blir spart. Verdien av tiden som ble spart er i stor grad avhengig av muligheter for å bruke denne tiden til inntektsgivende arbeid.

På den andre siden kan husholdningen redusere sitt inntektsbehov ved å satse mer på pengebesparende hjemmeproduksjon. Timebetaling for pengebesparende hjemmeproduksjon av varer og tjenester kan være nokså lav. De som satser på egenarbeid for å spare penger, vil derfor først og fremst være personer med begrensede muligheter for å bruke sin tid i inntektsgivende arbeid. Selvfølgelig kan det være andre grunner enn rent økonomiske som ligger bak en prioritering av tid til egenarbeid. Ved å gjøre arbeidet selv har en oversikt og kontroll over hvordan arbeidet utføres. En får også oppleve eventuell arbeidsglede ved å utføre arbeidet.

Tiden som det tar å utføre arbeidet, er avhengig av arbeidseffektiviteten. Dette gjelder særlig egenarbeid. Men også inntektsgivende arbeid kan betraktes ut fra denne synsvinkelen. Høy timefortjeneste vil resultere i at en kan oppnå en gitt inntekt med færre timers arbeidsinnsats enn med lav timefortjeneste.

Arbeidet som er nødvendig for husholdningens underhold og som husholdningen selv skal utføre, må deles mellom husholdningens medlemmer. Den enkeltes fysiske og mentale evne til å utføre arbeidet antas å spille en viss rolle i denne fordeling. Dårlig helse vil f.eks. kanskje utelukke noen i husholdningen fra visse forpliktelser, og et barns modenhet vil avgjøre hvilke arbeidsoppgaver det kan mestre. Lovverket begrenser barns innsats i inntektsgivende arbeid, mens gjeldende normer for barns oppdragelse gjør at barn deltar mindre i egenarbeid enn deres evner ville tilsi. Det er stort sett de voksne i husholdningen som står ansvarlig for arbeidet som skal gjøres. Den tradisjonelle arbeidsdeling blant gifte personer tildeler kvinnen hovedansvar for egenarbeid og mannen hovedansvar for inntektsgivende arbeid. Forskjeller i forventet arbeidslønn mellom menn og kvinner gjør at denne arbeidsdeling som oftest blir økonomisk lønnsom for husholdningen.

Det må presiseres at tidsnyttingsundersøkelsen var en personundersøkelse og at vi ikke har tall for husholdninger. Vi kan således ikke si f.eks. hvor mye arbeid i alt en husholdning på flere personer krever eller hvor mange ektepar som har kommet fram til lik samlet arbeidstid for begge parter. Det som vi gjør er å sammenlikne tidsbruk for personer med forskjellige stillinger i forskjellige typer husholdninger.

1. Arbeidsinnsats til personer i forskjellige husholdningstyper

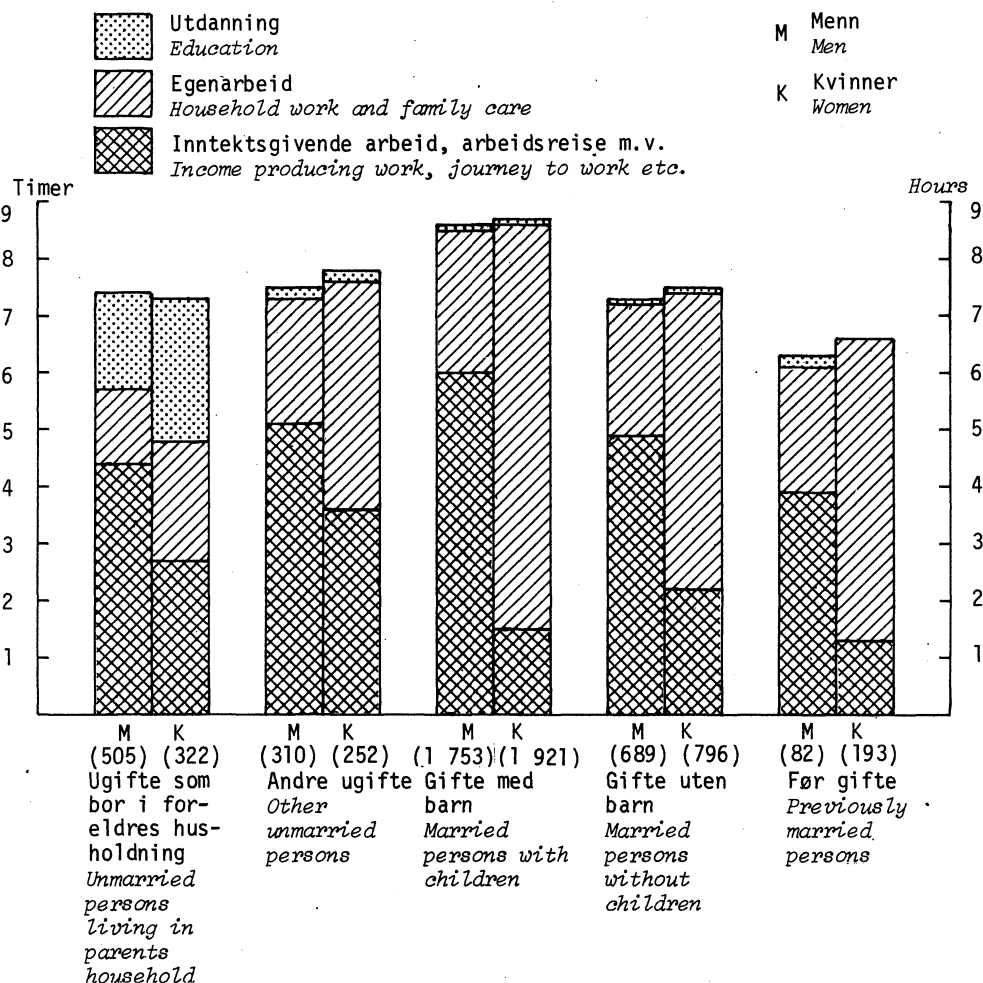
Som nevnt tidligere antar vi at arbeidsmengden som husholdningen skal utføre øker med husholdningsstørrelsen. Noen arbeidsbesparelser i større husholdninger må en regne med. Det tar f.eks. ikke dobbelt så mye tid å lage mat for to personer som det tar å lage mat for én person. Boutgifter er ikke dobbelt så store for to personer som for én person, og derfor trenger ikke et par å bruke dobbelt så mye tid til inntektsgivende arbeid. Dersom arbeidet ble jevnt fordelt mellom husholdningsmedlemmer, vil arbeidstiden pr. person avta ettersom husholdningsstørrelsen øker. I husholdninger med barn vil imidlertid det ekstra arbeidet som større husholdninger medfører stort sett falle på de voksne.

Personens alder må ventes å ha stor innvirkning på omfanget og fordelingen av arbeidsinnsatsen. Det er ikke bare skille mellom barn og voksne som er viktig her. Det finnes for voksne personer en sterk sammenheng mellom alder og yrkesaktivitet. Blant yngre personer er mange opptatt med å fullføre sin utdanning, og de fleste over 67 år er pensjonister. For menn er andelen yrkesaktive forholdsvis konstant fra midten av 20-årsalderen til de nærmer seg pensjonsalderen. For kvinner er yrkesdeltaking høy i begynnelsen av 20-årsalderen for så å falle til et lavere nivå og så stige igjen. Yrkesdeltaking blant eldre kvinner er forholdsvis lav. [2] Dette er et mønster som best kan forklares ved å se på egenarbeidsforpliktelser ved forskjellige familiefaser og hvordan arbeidet med disse blir delt mellom menn og kvinner.

Som vi ser av figur 3 var arbeidstid klart høyest for gifte personer med barn. De hadde en samlet arbeidstid på ca. 8,7 timer pr. dag, ca. 0,7 timer mer pr. dag enn gifte uten barn og ca. 2 timer mer enn de før gifte som hadde lavest samlet arbeidstid. Gifte personer uten barn hadde litt kortere samlet arbeidstid (pr. person) enn ugifte personer hadde. Det å være to om å dele arbeidet ser ut til å medføre en viss arbeidssparing pr. person. Slike forskjeller kan imidlertid også skyldes andre faktorer slik som forskjeller i arbeidseffektivitet, prioritering av fritid framfor arbeid m.v.

Det var liten forskjell i omfanget av samlet arbeidstid for menn og kvinner. Kvinner hadde litt lengre arbeidstid (8,2 mot 7,9 timer) men forskjellene i de fleste husholdningstyper var meget små. I alle fall på dette punktet må det sies å eksistere en stor grad av likestilling mellom kjønnene.

Figur 3. Tid nyttet til forskjellige typer arbeid av menn og kvinner i grupper for husholdningstype¹⁾. Gjennomsnitt for alle dager. Timer²⁾ *Time spent on different types of work by men and women in groups for type of household¹⁾. Average for all days. Hours²⁾*

1) Ugifte og før gifte med barn er ikke tatt med.

2) Tallet på observasjoner står i parentes.

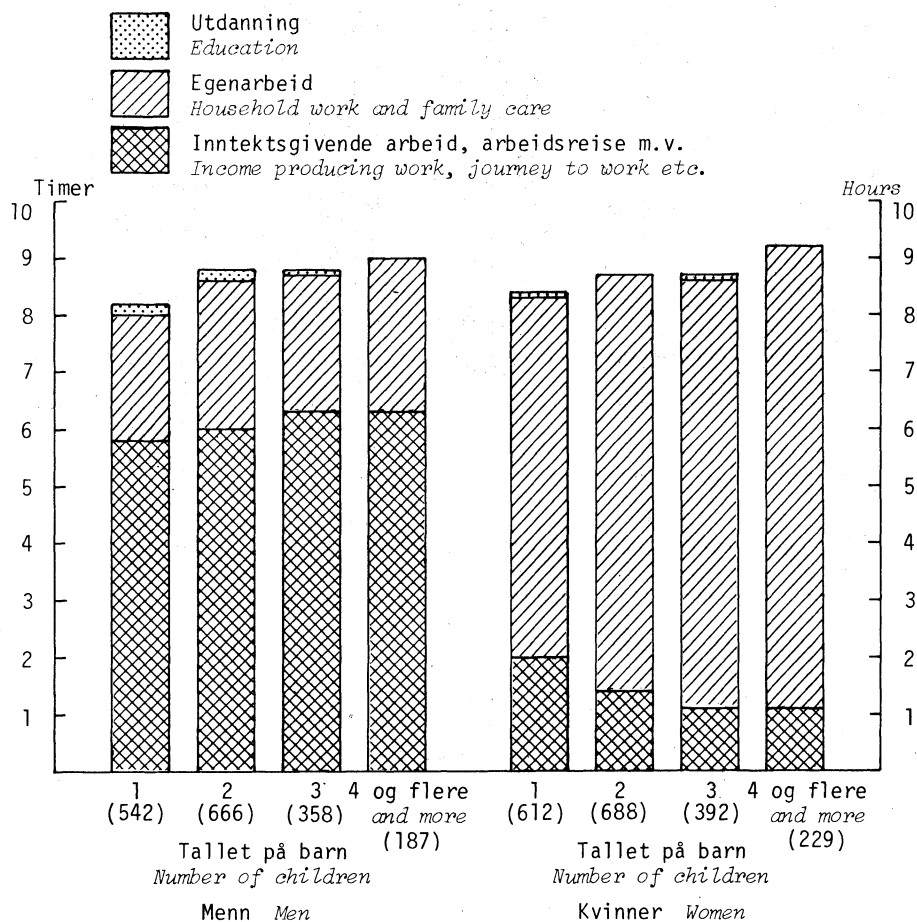
1) *Single persons with children are not included in this figure.*

2) *Number of observations is in parenthesis.*

Når det gjelder disponeringen av arbeidsinnsats finner vi derimot klare forskjeller. Menn brukte mye mer tid til inntektsgivende arbeid enn kvinner, mens kvinner brukte mye mer tid til egenarbeid enn menn. Det er viktig å notere at dette hovedmønsteret for menn og kvinner går igjen i alle husholdningstyper - også hos de ugifte og før gifte. Det er derfor ikke bare snakk om en tradisjonell form for arbeidsdeling ektefeller imellom, men om et kjønnsrollemønster som gjelder uansett om ansvar for husholdningens underhold deles med andre eller ikke.

Tid nyttet til inntektsgivende arbeid varierte noe etter husholdningstype, særlig for kvinner. Kvinner i husholdninger med størst egenarbeidsforpliktelser, nemlig de gifte med barn, brukte minst tid til inntektsgivende arbeid, mens de som kan tenkes å ha minst egenarbeidsforpliktelser, nemlig de ugifte, brukte mest tid til inntektsgivende arbeid. Tid nyttet til inntektsgivende arbeid var lavere hos de før gifte enn vi kunne ha ventet ut fra mengde av egenarbeid i disse husholdninger. Gruppen domineres av eldre hjemmeværende enker som kan være lite motivert for å komme ut i yrkeslivet, og som kan møte vanskeligheter med å få inntektsgivende arbeid dersom de har vært hjemmeværende i mange år. Blant menn var det de gifte med barn som brukte mest tid til inntektsgivende arbeid. Andelen av menn som var yrkesaktive varierte fra gruppe til gruppe, og dette kan forklare noe av forskjellene. En kunne kanskje ha ventet enda større forskjeller i tid nyttet til inntektsgivende arbeid, fordi forsørgelsesansvar er betraktelig større i barnefamilier. Men normal arbeidstid i de fleste yrker er avtalefestet, og det finnes forholdsvis få muligheter til å regulere denne tiden selv.

Figur 4. Tid nyttet til forskjellige typer arbeid av gifte menn og kvinner med barn i grupper for tallet på barn. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾ *Time spent on different types of work by married men and women with children in groups for number of children. Average for all days. Hours¹⁾*

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) Number of observations is in parenthesis.

Tid nyttet til egenarbeid av kvinner varierte klart etter husholdningstype, men varierte lite for menn. Gifte menn med barn brukte ca. 2,5 timer pr. dag til egenarbeid, eller ca. 0,3 timer mer enn de før gifte menn. Gifte kvinner med barn brukte mest tid til egenarbeid, gjennomsnittlig 7,1 timer pr. dag. Før gifte kvinner brukte 1 time mer pr. dag til egenarbeid enn gruppen andre ugifte til tross for noenlunde lik husholdningsstørrelse, som er en grov indikator på den mengde av egenarbeid som skal utføres. Dette skal vi komme tilbake til i kapittel V.

I figur 4 (side 26) ser vi nærmere på gifte med barn. Forskjellen i samlet arbeidstid mellom gifte med barn og andre personer økte med tallet på barn. Gifte med fire barn var oppe i en gjennomsnittlig samlet arbeidstid på 9,1 timer pr. dag. Det var en noenlunde parallell øking i samlet arbeidstid for menn og kvinner etter hvor mange barn de hadde. Størst øking fant sted når barnetallet økte fra ett til to barn. Det var ingen øking i arbeidstid med et tredje barn i husholdningen, noe som kan skyldes økt arbeidseffektivitet og en nødvendig omprioritering av arbeidsoppgaver. Med fire og flere barn økte arbeidstiden igjen, men forskjellene, særlig for menn, var små. For menn var det en viss øking i inntektsgivende arbeid med økt barnetall, mens for kvinner avtok inntektsgivende arbeid med økt barnetall. For både menn og kvinner økte tid nyttet til egenarbeid med tallet på barn.

2. Arbeidsinnsats og yrkesaktivitet

I det forrige avsnittet refererte vi blant annet til yrkesaktivitet som en mulig forklaring for noen av de observerte forskjeller i tidsbruk mellom personer i ulike husholdningstyper. I dette avsnittet skal vi se nærmere på hvordan omfanget og disponeringen av arbeid varierte med yrkesaktivitet. For menn faller perioden med høyest yrkesaktivitet stort sett sammen med periodene i livssyklusen med størst egenarbeidsforpliktelser. Yrkesaktive menn ventes derfor å ha betydelig lengre samlet arbeidstid enn ikke yrkesaktive menn. For kvinner er det i større grad slik at yrkesaktivitet er høy i noen perioder i livssyklusen, mens egenarbeidsforpliktelser er høye i andre perioder. Forskjellene i samlet arbeidstid mellom yrkesaktive og ikke yrkesaktive kvinner ventes derfor å være mindre enn tilfelle var for menn.

Tabell 3. Samlet arbeidstid for personer i grupper for yrkesaktivitet og kjønn. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾ *Total work load for persons in groups for employment status and sex. Average for all days. Hours¹⁾*

Kjønn <i>Sex</i>	Yrkesaktive <i>Employed</i>	Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>
Menn <i>Men</i>	8,7 (2 753)	5,9 (636)
Kvinner <i>Women</i>	9,0 (1 336)	7,7 (2 350)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) *Number of observations is in parenthesis.*

Samlet arbeidstid var betraktelig høyere for de yrkesaktive enn for de ikke yrkesaktive og som ventet var forskjellen større hos menn. Som yrkesaktive regner vi personer som til vanlig har minst 15 timers inntektsgivende arbeid medregnet overtidsarbeid o.l. pr. uke i sitt hovedyrke. Matpauser på arbeidsplassen eller på utdanningsstedet er tatt med i samlet arbeidstid, mens matpauser for de hjemmeverende ikke er regnet med. Dersom matpauser konsekvent hadde blitt regnet med, ville forskjellen mellom de yrkesaktive og de ikke yrkesaktive blitt redusert med ca. 0,3 timer pr. dag. Yrkesaktive menn hadde i gjennomsnitt like lang arbeidstid som gruppen gifte menn med barn, ca. 8,7 timer pr. dag. Samlet arbeidstid for yrkesaktive kvinner var noe høyere enn for yrkesaktive menn (9,0 mot 8,7 timer).

Mange kvinner er både gifte og yrkesaktive. (Gifte kvinner utgjorde to tredjedeler av alle kvinner med i arbeidsstyrken [2].) Det er særlig interessant å se på disse kvinner og deres ektefeller fordi kombinasjonen av yrkesaktivitet og ekteskap betyr en relativt høy samlet arbeidstid. Tabell 4 viser at yrkesaktive gifte kvinner hadde en gjennomsnittlig samlet arbeidstid på 9,4 timer pr. dag, 1 time mer enn ikke yrkesaktive gifte kvinner.

Tabellen viser at kvinner hadde kortere samlet arbeidstid enn menn i husholdninger der de var hjemmeværende og mannen yrkesaktiv, ca. 0,4 timer kortere pr. dag. I husholdninger der begge ektefeller var yrkesaktive, hadde kvinnen derimot 0,8 timer lengre arbeidstid pr. dag enn mannen. Kvinnens yrkesaktivitet hadde liten innvirkning på mannens samlede arbeidstid til tross for at det hadde stor betydning for hennes arbeidstid.

Tabell 4. Samlet arbeidstid¹⁾ for gifte menn og kvinner i grupper for ekteparets yrkesforhold²⁾. Gjennomsnitt for alle dager. Timer³⁾ Total work load¹⁾ for married men and women in groups for the couple's employment situation²⁾. Average for all days. Hours³⁾

Ekteparets yrkesforhold <i>Married couple's employment situation</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
Ektepar der mannen er yrkesaktiv og hustruen hjemmeværende <i>Married couples where the husband is employed and the wife not</i>	8,8 (1 495)	8,4* (1 503)
Ektepar der både mannen og hustruen er yrkesaktive <i>Married couples where both spouses are employed</i>	8,6 (623)	9,4 (768)

1) Vi har lagt 0,3 timer til samlet arbeidstid for hjemmeværende husmødre. Dette tilsvarer gjennomsnittlig tid nyttet til matpauser på arbeidsplassen av yrkesaktive personer. 2) Omfatter bare personer fra ektepar der mannen var yrkesaktiv. 3) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) 0.3 hours has been added to the total work time of non-employed housewives. This represents the time that employed persons spent on meals at the place of work. 2) Includes only persons from married couples where the husband is employed. 3) The number of observations is in parenthesis.

Tallene som er presentert hittil har vært gjennomsnittstall for alle dager i uken. De fleste personer, og særlig da de yrkesaktive, opplever at aktivitetsmønsteret varierer etter dag i uken. Vi antar at variasjoner fra mandag til fredag har liten innvirkning på gjennomsnittlig tid, selv om det finnes til dels betydelige forskjeller fra den ene dagen til den neste på individnivå. Tallene presenteres derfor samlet som tall for hverdager. Derimot vil lørdager og søndager bære preg av bestemte aktivitetsmønstre.

Samlet arbeidstid var høyest på hverdager og lavest på søndager for både yrkesaktive og ikke yrkesaktive menn og kvinner (tabell 5). Yrkesaktive personer hadde en gjennomsnittlig samlet arbeidstid på hverdager av ca. 10 timer pr. dag. På søndager brukte yrkesaktive menn ca. 3,7 timer og kvinner ca. 4,7 timer til arbeid av forskjellige slag. Lørdager falt i en mellomstilling når det gjelder omfang av samlet arbeid. Siden 1971-72 da opplysningene fra tidsnyttingsundersøkelsen ble samlet inn, har stadig flere yrkesaktive fått lørdagsfri. Vi vet ikke om denne tiden nå blir brukt til egenarbeid eller til fritid og personlige behov. Det er derfor vanskelig å si noe om hvor stor betydning dette har for samlet arbeidstid på lørdager.

Gjennomsnittstall kan dekke over betydelige variasjoner i tidsbruk. I en levekårssammenheng er en ofte interessert i hvor mange som har spesielt mye eller lite av et undersøkt fenomen, i dette tilfelle samlet arbeid, og vi har derfor tatt med fordelingstall i tabell 5. Det må understrekes at tallene bygger på opplysninger om tidsbruk for en enkelt dag. Vi vet ikke om det er de samme personer som har lang arbeidstid dag etter dag, eller om det er forskjellige personer som av og til gjør en stor arbeidsinnsats. (Se diskusjonen i kapittel II.)

Arbeidsdager med over 10 timer var ikke sjeldne blant de yrkesaktive. På hverdager hadde 43 prosent av yrkesaktive menn og 50 prosent av yrkesaktive kvinner slik arbeidstid. På lørdager hadde 20 prosent av yrkesaktive kvinner og 10 prosent av yrkesaktive menn over 10 timers arbeid. Like mange yrkesaktive menn som kvinner hadde en ekstremt lang arbeidstid på 14 timer eller mer, ca. 7 prosent på hverdager. Vi mangler opplysninger om hvorvidt disse lange arbeidsdager betydde overbelastning for den enkelte og familien, men slik arbeidstid er i alle fall betraktelig lengre enn vi er blitt vant til å regne som akseptabel i forbindelse med lønnet arbeid.

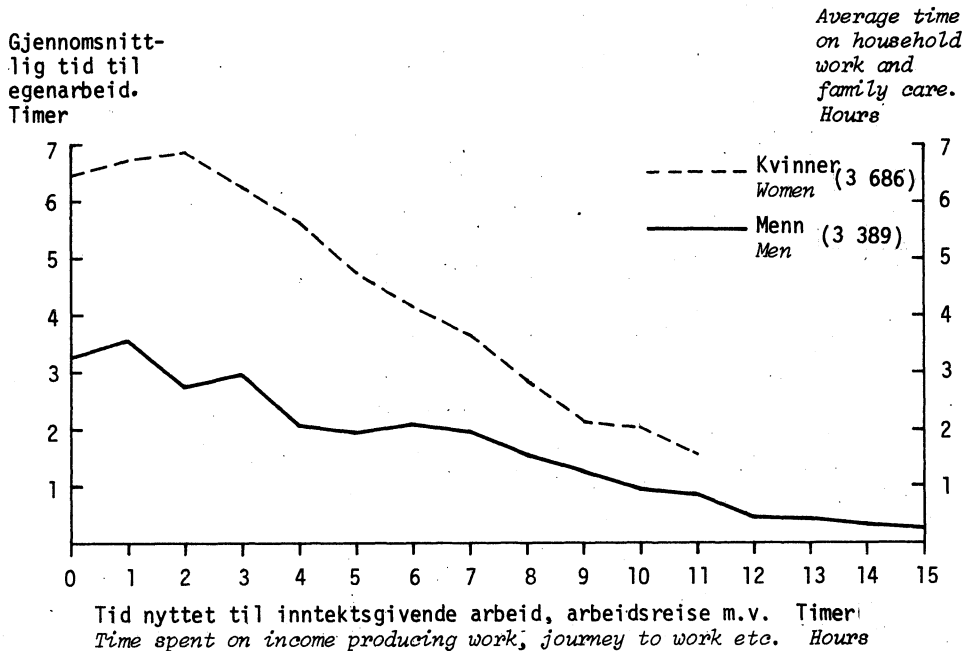
Blant de ikke yrkesaktive var det også personer med lang arbeidstid. På hverdager hadde 10 prosent av de ikke yrkesaktive mennene og 17 prosent av kvinnene over 10 timers arbeid. Blant mennene var det forholdsvis mange som ikke utførte noe arbeid. Nærmere halvparten av de ikke yrkesaktive menn gjorde ikke noe arbeid på søndager, mens tilsvarende tall for kvinner var 5 prosent.

Tabell 5. Personer i grupper for kjønn og yrkesaktivitet, etter samlet arbeidstid på forskjellige dager i uken *Persons in groups for sex and employment status, by total work load on different days of the week*

	I alt <i>Total</i>	Timer <i>Hours</i>						14 og over and over	Gjennom- snitt pr. dag <i>Average per day</i>	Tallet på observa- sjoner <i>Number of observa- tions</i>
		0	1-4	5-8	9-10	11-13				
		Prosent <i>Per cent</i>							Timer <i>Hours</i>	
YRKESAKTIVE MENN <i>EMPLOYED MEN</i>										
Alle dager <i>All days</i>	100	6	15	19	28	28	5	8,7	2 753	
Hverdager <i>Week-days</i>	100	3	6	14	34	36	7	10,1	1 981	
Lørdager <i>Saturdays</i>	100	4	28	41	17	8	2	6,6	388	
Søndager <i>Sundays</i>	100	23	49	19	5	3	1	3,7	384	
YRKESAKTIVE KVINNER <i>EMPLOYED WOMEN</i>										
Alle dager <i>All days</i>	100	2	15	23	20	34	5	9,0	1 336	
Hverdager <i>Week-days</i>	100	2	5	18	25	43	7	10,3	933	
Lørdager <i>Saturdays</i>	100	2	19	44	15	18	2	7,6	198	
Søndager <i>Sundays</i>	100	7	55	29	4	4	1	4,7	205	
IKKE YRKESAKTIVE MENN <i>NON-EMPLOYED MEN</i>										
Alle dager <i>All days</i>	100	16	32	33	12	7	0	5,9	636	
Hverdager <i>Week-days</i>	100	10	28	37	15	9	1	7,0	466	
Lørdager <i>Saturdays</i>	100	13	42	37	5	3	0	4,7	83	
Søndager <i>Sundays</i>	100	47	39	11	2	1	0	1,9	87	
IKKE YRKESAKTIVE KVINNER <i>NON-EMPLOYED WOMEN</i>										
Alle dager <i>All days</i>	100	2	19	42	23	13	1	7,7	2 350	
Hverdager <i>Week-days</i>	100	2	12	41	28	16	1	8,3	1 694	
Lørdager <i>Saturdays</i>	100	1	18	55	18	7	1	7,2	328	
Søndager <i>Sundays</i>	100	5	54	35	4	2	0	4,6	328	

Når det gjelder disponering av arbeidsinnsats finner vi det samme hovedmønsteret for menns og kvinners arbeidsområder hos de yrkesaktive, som vi fant for menn og kvinner i alt. Yrkesaktive kvinner brukte i gjennomsnitt mindre tid til inntektsgivende arbeid enn det yrkesaktive menn gjorde. Deltidsstillinger var mye mer vanlig hos kvinner enn hos menn. Av de yrkesaktive kvinner i tidsnyttingsundersøkelsen hadde ca. 30 prosent deltidsstillinger, mens tilsvarende tall for yrkesaktive menn var 2 prosent. Selv kvinner med heltidsarbeid brukte imidlertid gjennomsnittlig mindre tid til inntektsgivende arbeid enn menn, ca. 1,5 timer pr. dag mindre på hverdager. Til gjengjeld brukte yrkesaktive kvinner mer tid til egenarbeid enn menn. Dette forhold gjaldt uansett grad av yrkesdeltaking. Figur 5 viser at selv når kvinner og menn hadde like lang arbeidstid i inntektsgivende arbeid, gjorde kvinner mer egenarbeid enn menn. Kvinner som f.eks. hadde utført 8 timers inntektsgivende arbeid brukte 2,9 timer til egenarbeid. Menn med tilsvarende innsats i yrkeslivet brukte 1,7 timer til egenarbeid.

Figur 5. Tid nyttet til egenarbeid av menn og kvinner i grupper for tid nyttet til inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾ *Time spent on household work and family care by men and women in groups for time spent on income producing work, journey to work etc. in the course of the day. Average for all days. Hours¹⁾*

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Tabell 6. Tid nyttet til forskjellige typer arbeid av personer i grupper for kjønn og yrke. Gjennomsnitt for alle dager. Timer *Time spent on different types of work by persons in groups for sex and occupation. Average for all days. Hours*

Kjønn og yrke <i>Sex and occupation</i>	Samlet arbeids- tid <i>Total work load</i>	Tid nyttet til <i>Time spent on</i>			Tallet på obser- vasjoner <i>Number of obser- vations</i>
		Inntekts- givende arbeid, arbeids- reise m.v. <i>Income producing work, journey to work etc.</i>	Egen- arbeid <i>Household work and family care</i>	Utdan- ning <i>Education</i>	
Yrkesaktive menn <i>Employed men</i>	8,7	6,5	2,1	0,1	2 753
Ikke yrkesaktive menn <i>Non-employed men</i>	5,9	2,0	2,6	1,2	636
Av dette: <i>Of which:</i>					
Skoleelever/studenter <i>Students</i>	5,9	0,5	1,4	5,0	203
Pensjonister <i>Pensioners</i>	4,4	1,1	3,3	0,0	244
Yrkesaktive kvinner <i>Employed women</i>	9,0	4,5	4,4	0,1	1 336
Ikke yrkesaktive kvinner <i>Non-employed women</i>	7,7	0,5	6,8	0,4	2 350
Av dette: <i>Of which:</i>					
Skoleelever/studenter <i>Students</i>	7,2	0,4	2,2	4,6	191
Hjemmewærende husmødre <i>Housewives</i>	7,9	0,5	7,4	0,0	1 810
Pensjonister <i>Pensioners</i>	6,1	0,2	5,9	0,0	236

Det var forholdsvis små forskjeller i omfang og disponering av arbeidsinnsats for yrkesaktive personer i forskjellige yrkesgrupper. (Variasjonen i tid til inntektsgivende arbeid etter yrke skal vi komme tilbake til i neste kapittel.) Det fantes derimot store forskjeller i arbeidsinnsats til de ikke yrkesaktive. Hjemmeværende husmødre hadde lengst samlet arbeidstid (7,9 timer), pensjonister hadde kortest arbeidstid. Studenter falt i en mellomstilling med ca. 7,0 timers arbeid pr. dag. Det var forholdsvis store forskjeller i samlet arbeidstid for ikke yrkesaktive menn og kvinner med samme hovedgjøremål. Kvinnelige studenter hadde 1,3 timer lengre samlet arbeidstid pr. dag enn mannlige studenter på grunn av større innsats i egenarbeid, og kvinnelige pensjonister hadde 1,7 timer lengre arbeidstid enn mannlige pensjonister av samme grunn. (Tabell 6.)

IV. INNTEKTSGIVENDE ARBEID

Arbeid blir ofte tolket entydig som inntektsgivende arbeid. Det gamle kravet om "åtte timers arbeid, åtte timers fritid og åtte timers søvn" bygger på en slik oppfatning. Vi har definert begrepet arbeid i et bredere perspektiv slik at det også omfatter tid i tilknytning til lønnet arbeid, dvs. arbeidsreiser, pauser på arbeidsplassen samt tid nyttet til egenarbeid og utdanning. Inntektsgivende arbeid representerer imidlertid en kjerne av arbeidsforpliktelser, og i dette kapitlet skal vi se nærmere på forskjellige sider ved tid brukt til det.

I kapittel III gav vi en oversikt over tid nyttet til inntektsgivende arbeid, medregnet arbeidsreise m.v. av menn og kvinner i forskjellige husholdningstyper m.v. I dette kapitlet ser vi på hvilke dager i uken inntektsgivende arbeid ble utført og av hvem. Vi er interessert i hvor lang arbeidstiden var for ulike grupper av yrkesaktive personer og hvordan tiden ble disponert. Forekomst av overtidsarbeid og arbeid i byrke blir viet spesiell oppmerksomhet.

1. Utføring av inntektsgivende arbeid

Tiden brukt til inntektsgivende arbeid er i stor grad kontraktfestet. De yrkesaktive er forpliktet gjennom avtaler til å utføre et visst antall timer arbeid, som oftest til bestemte tider på døgnet og på bestemte dager i uken. Sykdom er en av de få allment aksepterte grunner til ikke å oppfylle disse forpliktelsene. Selvstendig næringsdrivende har noe mer frihet til å bestemme arbeidstiden enn ansatte, men også de er bundet av hensyn til sine kunder, sine eventuelle ansatte og til selve driften, som f.eks. ved husdyrhold i jordbruket. Vi antar at yrkesaktive personer forholdsvis sjelden bruker mindre tid til inntektsgivende arbeid enn de har forpliktet seg til. Innsats utover denne normale arbeidstiden i form av betalt og ubetalt overtidsarbeid kan imidlertid ofte forekomme.

I tidsnyttingsundersøkelsen mangler vi opplysninger om hvilke dager i uken de yrkesaktive er kontraktfestet til å arbeide, når på dagen de skal arbeide, hvor lang ferie de skal ha og når m.v. Vi har således få muligheter til å sammenlikne faktisk arbeidsinnsats med kontraktfestet arbeidstid for å si noe om hvor mange som møter fram til avtalt tid osv. Det som vi kan si noe om er hvor mange som har utført inntektsgivende arbeid på forskjellige dager i uken. Vi antar at innsatsen i inntektsgivende arbeid i stor grad er regelmessig, slik at faktisk arbeidsinnsats kan brukes som en indikator på vanlig arbeidstid. For noen av personene som har oppgitt inntektsgivende arbeid på søndager kan arbeidet ha vært et avvik fra den vanlige arbeidsrutinen, men for de fleste som har utført inntektsgivende arbeid på søndager, er nok arbeidet en del av en normal arbeidsuke.

Tabell 7 viser at hverdager, dvs. mandager til fredager, var utpreget arbeidsdager, men at en betydelig andel av befolkningen utførte inntektsgivende arbeid også på lørdager og søndager. På en gjennomsnittlig hverdag hadde 55 prosent av personer 15-74 år utført inntektsgivende arbeid. Av de yrkesaktive, hadde 87 prosent av mennene og 77 prosent av kvinnene utført noe inntektsgivende arbeid på en hverdag. Yrkesaktive som ikke hadde utført arbeid kan ha hatt fri på grunn av skift- eller deltidsarbeid o.l., eller på grunn av sykefravær, offentlige fridager, ferie m.v. Somnevnt tidligere regner vi som yrkesaktive personer med en vanlig arbeidstid på minst 15 timer pr. uke i sitt hovedyrke.

Tabell 7. Andelen av personer i grupper for kjønn og yrkesaktivitet som har utført inntektsgivende arbeid på forskjellige dager i uken. Prosent¹⁾ *Percentage of persons in groups for sex and employment status, who performed income producing work on different days of the week¹⁾*

Kjønn og yrkesaktivitet <i>Sex and employment status</i>	Alle dager <i>All days</i>	Hverdager <i>Week-days</i>	Lørdager <i>Saturdays</i>	Søndager <i>Sundays</i>
PERSONER I ALT <i>PERSONS, TOTAL</i>	47 (7 075)	55 (5 074)	34 (997)	17 (1 004)
MENN <i>MEN</i>				
Yrkesaktive <i>Employed</i>	73 (2 753)	87 (1 981)	49 (388)	27 (384)
Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>	20 (636)	22 (466)	16 (83)	10 (87)
KVINNER <i>WOMEN</i>				
Yrkesaktive <i>Employed</i>	63 (1 336)	77 (933)	46 (198)	17 (205)
Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>	14 (2 350)	15 (1 694)	13 (328)	8 (328)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) *Number of observations is in parenthesis.*

På lørdager hadde 34 prosent av alle personer utført inntektsgivende arbeid. Blant de yrkesaktive var andelen som hadde gjort det, nærmere 50 prosent. Utviklingen de seinere år har gått i retning av lørdagsfri for stadig flere yrkesaktive. Oppgaver fra Friluftslivundersøkelsen 1974 viste at 58 prosent av de yrkesaktive hadde fri hver lørdag, 13 prosent fri annenhver lørdag og 9 prosent fri noen lørdager. Bare 20 prosent arbeidde hver lørdag. [3]. Når en også tar i betraktning ferier, sykefravær m.v., vil ifølge disse tallene mindre enn 30 prosent av de yrkesaktive ha utført inntektsgivende arbeid på en gjennomsnitts lørdag. Blant yrkesaktive menn var inntektsgivende arbeid på lørdager mest vanlig for selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske (87 prosent), og minst vanlig for ansatte i industri bygg og anlegg (32 prosent). Yrkesklassifiseringen gjelder personens hovedyrke. Inntektsgivende arbeid omfatter både hoved- og eventuelt biyrke. Tallene refererer derfor ikke til arbeidstid i en bestemt næringsgruppe, men til personer som har sitt hovedyrke innenfor hver næringsgruppe.

På søndager hadde 17 prosent utført inntektsgivende arbeid. Blant yrkesaktive menn var andelen hele 27 prosent. Etter vanlig oppfatning er søndag en fridag, men tallene viser at mange personer likevel må arbeide på søndager. Andelen som utførte inntektsgivende arbeid på søndager varierte fra yrke til yrke, og det var spesielt selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske som arbeidde på søndager. Om lag 70 prosent av yrkesaktive menn i denne yrkesgruppen arbeidde på en søndag, mens andelen blant ansatte i industri, bygg og anlegg var nede i ca. 15 prosent. For andre selvstendig næringsdrivende var tilsvarende tall 36 prosent og for andre ansatte 24 prosent.

Det viser seg at mange personer som ikke var blitt klassifisert som yrkesaktive fordi de vanligvis hadde mindre enn 15 timers arbeid pr. uke, likevel hadde utført inntektsgivende arbeid. Av studenter og skoleelever utførte 10 prosent arbeid på en hverdag, av husmødre 17 prosent og av pensjonister 16 prosent. Personer med mindre enn 15 timers arbeid pr. uke og som ikke tilhørte en av de tre grupper nevnt foran, ble klassifisert som Andre ikke yrkesaktive. Av disse utførte 23 prosent arbeid på en hverdag.

Innsamling av data til tidsnyttingsundersøkelsen foregikk over et helt år, fra september 1971 til august 1972. Dette gir oss muligheter til å undersøke om det finnes sesongvariasjoner i tid nyttet til inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. Forkortet arbeidstid om sommeren, konsentrasjon av feriedager og fridager om sommeren, jul og påske osv. påvirker gjennomsnittlig arbeidstid. Som nevnt i kapittel II var frafall spesielt høyt i juli/august som er typiske ferietider. (Tabell 2.) Tallene våre overestimerer antakelig derfor hvor mye tid som ble brukt til inntektsgivende arbeid i disse måneder. For noen yrkesgrupper er tallet på observasjoner lavt og resultatene derfor forholdsvis usikre. Tabell 8 bygger på opplysninger om både yrkesaktive menn og kvinner. Forskjellene i gjennomsnitt for hele året mellom de forskjellige i yrkesgrupper skyldes i stor grad variasjonen i andelen med deltidsstillinger. Som vi har sett tidligere er deltidsstillinger mye mer vanlig for yrkesaktive kvinner.

Gjennomsnittlig arbeidstid for alle yrkesaktive personer var høyest i januar/februar med 6,2 timer pr. dag, som svarer til 43 timer pr. uke. Lavest arbeidstid var oppgitt i juli/august der det ble utført gjennomsnittlig 4,9 timers arbeid pr. dag, som svarer til 34 timer pr. uke. Arbeidstiden var også i mars/april noe lavere enn ellers, antakelig på grunn av påskeferie.

I løpet av året hadde selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske to perioder med spesielt lang arbeidstid. Lengst arbeidstid ble oppgitt i mai/juni, mens den andre toppen var i november/desember. I mai/juni kom de selvstendige i primærnæringene opp i en ukentlig arbeidstid på ca. 50 timer, mens de i januar/februar da arbeidstiden var lavest, arbeidet ca. 39 timer pr. uke. Under koding av dagbøkene ble det ikke skilt mellom jordbruksarbeid og arbeid i skogbruk eller fiske. Vi kan derfor ikke si noe om disse næringer ble utført vekselvis til forskjellige årstider, eller i hvilken grad arbeidstiden innenfor hver næringsgruppe varierte med årstiden. En av hensiktene med å drive en kombinasjon av disse yrker, er nettopp for å jevne ut sesongvariasjonen i arbeidstiden, og de observerte forskjeller bør sees i lys av dette.

Tabell 8. Tid nyttet til inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. av yrkesaktive personer i grupper for yrke. Gjennomsnitt for forskjellige årstider, alle dager. Timer¹⁾. *Time spent on income producing work, journey to work etc., by employed persons in groups for occupation. Average for different times of the year, all days. Hours¹⁾*

Yrke <i>Occupation</i>	Hele året <i>Whole year</i>	September/ oktober <i>September/ October</i>	November/ desember <i>November/ December</i>	Januar/ februar <i>January/ February</i>	Mars/ april <i>March/ April</i>	Mai/ juni <i>May/ June</i>	Juli/ august <i>July/ August</i>
Yrkesaktive i alt <i>Employed persons, total</i>	5,8 (4 089)	6,0 (707)	6,0 (688)	6,2 (672)	5,6 (683)	5,9 (749)	4,9 (590)
Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agricul- ture, forestry and fishing</i>	6,4 (312)	5,8 (43)	6,9 (57)	5,6 (41)	6,3 (37)	7,2 (72)	5,9 (62)
Andre selvstendige <i>Other self- employed</i>	5,7 (380)	5,6 (55)	4,8 (89)	6,5 (50)	7,2 (63)	5,6 (86)	5,2 (37)
Ansatte i industri, bygg og anlegg <i>Wage earners in manufacturing and construction</i>	6,3 (1 109)	6,7 (216)	7,3 (145)	7,4 (175)	5,8 (231)	6,0 (210)	4,7 (128)
Andre ansatte <i>Other wage earners</i>	5,5 (2 288)	5,8 (393)	5,7 (397)	5,7 (402)	5,1 (352)	5,8 (381)	4,8 (363)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) *Number of observations is in parenthesis.*

Blant andre selvstendige var mars/april den travleste årstid. Gjennomsnittlig arbeidstid var da 7,2 timer pr. dag. De hadde sin roligste tid i november/desember, da den gjennomsnittlige arbeidstid pr. dag var ca. 4,8 timer. Sommermånedene juli/august var ikke tiden for topparbeidsinnsats for selvstendig næringsdrivende utenom jordbruk, skogbruk og fiske, men juli/august var heller ikke perioder med spesielt lav arbeidsinnsats slik som tilfellet var for de ansatte.

Arbeidstiden for ansatte i industri, bygg og anlegg varierte betydelig etter årstid. I juli/ august var arbeidstiden nede i gjennomsnittlig 4,7 timer pr. dag, 33 timer pr. uke, mens den om vinteren var oppe i 7,4 timer pr. dag, eller ca. 52 timer pr. uke. I forhold til dette varierte arbeidstiden til andre ansatte lite. Gjennomsnittlig arbeidstid var for dem lav i juli/august og i mars/ april. Resten av året var arbeidstiden nokså konstant, ca. 5,7 - 5,8 timer pr. dag i gjennomsnitt for alle dager.

2. Fordeling av arbeidstid for de yrkesaktive

Tallene for tid nyttet til inntektsgivende arbeid som er presentert til nå i denne analysen, har også omfattet tid nyttet til arbeidsreise og pauser på arbeidsplassen. I dette avsnittet skal vi tallfeste hvor mye tid som brukes til disse forskjellige aktiviteter i ulike yrkesgrupper.

Det er bare tid til inntektsgivende arbeid som er betalt. Verdien av tiden som går med til arbeidsreise m.v. må de yrkesaktive selv "betale" i form av tapt inntekt eller i form av mindre tid til fritidsaktiviteter o.l. Arbeidsreise og en del tid i samband med arbeid hører med til de fleste jobber. Arbeidsfortjeneste pr. time betalt arbeid må også deles over timene brukt til dette ubetalte arbeidet.

Tabell 9. Yrkesaktive personer i grupper for kjønn og yrke, etter tid nyttet til inntektsgivende arbeid og tid i tilknytning til dette. Gjennomsnitt for alle dager. Timer *Employed persons in groups for sex and occupation, by time spent on and in connection to income producing work. Average for all days. Hours*

Kjønn og yrke <i>Sex and occupation</i>	I alt <i>Total</i>	Inntektsgivende arbeid <i>Income producing work</i>	Tid i samband med arbeid <i>Time in connection to work</i>	Arbeidsreise <i>Journey to work</i>	Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>
YRKESAKTIVE MENN <i>EMPLOYED MEN</i>	6,4	5,5	0,4	0,5	2 753
Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	7,1	6,9	0,1	0,1	252
Andre selvstendige <i>Other self-employed</i>	6,4	5,6	0,3	0,5	295
Ansatte i industri, bygg og anlegg <i>Wage earners in manufacturing and construction</i>	6,5	5,4	0,5	0,6	976
Andre ansatte <i>Other wage earners</i>	6,3	5,3	0,4	0,5	1 230
YRKESAKTIVE KVINNER <i>EMPLOYED WOMEN</i>	4,5	3,9	0,3	0,4	1 336
Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	3,5	3,5	0,0	0,0	60
Andre selvstendige <i>Other self-employed</i>	3,6	3,2	0,2	0,2	85
Ansatte i industri, bygg og anlegg <i>Wage earners in manufacturing and construction</i>	5,1	4,3	0,4	0,4	133
Andre ansatte <i>Other wage earners</i>	4,6	3,9	0,3	0,4	1 058

Yrkesaktive menn brukte gjennomsnittlig 5,5 timer pr. dag, 38,5 timer i uken til inntektsgivende arbeid, dvs. til normalt arbeid i hoved- og eventuelt biyrke, overtidsarbeid og ekstraarbeid (betalt og ubetalt). Tilsvarende tall for yrkesaktive kvinner var 3,9 timer pr. dag eller 27,5 timer i uken.

Blant menn brukte selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske lengst tid til inntektsgivende arbeid, gjennomsnittlig 6,9 timer pr. dag eller ca. 48 timer pr. uke. Blant kvinner derimot var det ansatte i industri, bygg og anlegg som brukte mest tid til inntektsgivende arbeid (4,3 timer pr. dag, 30 timer i uken). Begge grupper brukte mindre tid til egenarbeid enn andre yrkesaktive av samme kjønn, slik at samlet arbeidstid varierte forholdsvis lite.

Tid i samband med arbeid omfatter måltider på arbeidsplassen og pauser på arbeidsplassen før og etter arbeidstid. Måltider som ble spist hjemme kommer ikke med. Dette slår ut i redusert tid i samband med arbeid hos selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske. I gjennomsnitt for alle ble 0,3 timer brukt til disse pauser.

Yrkesaktive personer brukte ca. 0,5 timer pr. dag eller 3,5 timer pr. uke til arbeidsreiser. Gjennomsnittlig reisetid var nokså konstant for menn i alle yrkesgrupper unntatt for selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske, der det var forholdsvis mange som ikke hadde arbeidsreise fordi de hadde arbeid i eller ved boligen. Innen hver yrkesgruppe brukte kvinner mindre tid til arbeidsreise enn menn, fordi de hadde færre arbeidsdager pr. uke. Når kvinnene først reiste, brukte de imidlertid like lang tid til arbeidsreisen som menn med arbeidsreise (gjennomsnittlig 0,9 timer pr. dag).

Pr. time betalt arbeid brukte kvinner mer tid i tilknytning til arbeid enn menn. Dette forholdet mellom betalt og ubetalt arbeidstid for menn og kvinner gir utslag i redusert fortjeneste pr. time for medgått tid for kvinner.

I tabell 10 ser vi på hvordan tid nyttet til arbeidsreise varierte med type bosted. Andelen av de yrkesaktive som arbeidet i eller ved boligen avtok klart med en øking i tettstedets størrelse. I spredtbygde strøk hadde halvparten av de som utførte inntektsgivende arbeid i løpet av dagen ingen arbeidsreise, mens i storbyer var det bare 10 prosent som ikke hadde arbeidsreise på dager da de utførte inntektsgivende arbeid. I tettsteder med over 50 000 innbyggere oppgav 25 prosent at reisetiden pr. arbeidsdag var over 1 time, mens i spredtbygde strøk var det 10 prosent som hadde så lang reisetid.

Tabell 10. Personer som utførte inntektsgivende arbeid i løpet av dagen i grupper for bosted, etter tid nyttet til arbeidsreise. Prosent *Persons in different types of communities who performed income producing work in the course of the day, by time spent on journey to work. Percentages*

Bostedstype <i>Type of community</i>	I alt <i>Total</i>	Tid nyttet til arbeidsreise. Timer <i>Time spent on journey to work. Hours</i>				Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>
		0	0,1-1,0	1,1-2,0	2,1 og over <i>and over</i>	
Alle som utførte inntektsgivende arbeid <i>All persons who performed income producing work</i>	100	29	57	11	3	3 315
Spredtbygd <i>Sparsely populated</i>	100	49	42	5	4	1 307
Tettbygd, under 10 000 innbyggere <i>Densely populated, under 10 000 inhabitants</i>	100	24	62	11	3	792
Tettbygd, 10 000 - 50 000 innbyggere <i>Densely populated, 10 000 - 50 000 inhabitants</i>	100	13	78	8	1	368
Tettbygd, over 50 000 innbyggere <i>Densely populated, over 50 000 inhabitants</i>	100	10	65	20	5	848

3. Overtidsarbeid og arbeid i biyrke

I hovedyrket kan en være forpliktet til å utføre arbeid utover normal arbeidstid. Vi antar imidlertid at slikt arbeid stort sett blir gjort frivillig for å øke inntekten nå eller i framtiden. Gitt de samme muligheter til å utføre arbeid utover normal arbeidstid, vil personer som opplever størst behov for å øke inntekten utføre mest ekstraarbeid. Vi antar at det opplevde behov er størst blant yngre personer i en families etableringsfase der bolig og diverse tilbehør skal skaffes, gjerne alt på en gang. En må også regne med at behovet øker med forsørgelsesansvar.

Mulighetene til å utføre ekstraarbeid er imidlertid ikke likt fordelt. Personer med andre tidkrevende forpliktelser som omsorg for barn eller syke, vil ha vanskeligheter med å utføre ekstraarbeid, og likeledes vil personer med dårlig helse eller med slitsomt arbeid ellers, ofte mangle overskott til å påta seg ekstraarbeid uansett sin økonomiske situasjon.

Vi skal først se på forekomst av overtidarbeid. Skillet mellom arbeid i ordinær arbeidstid og overtidarbeid er mest aktuelt for personer med fast arbeidstid, dvs. hovedsakelig de ansatte. Tallene gjelder både betalt og ubetalt overtidarbeid. Hvis ikke dagbokføreren selv har spesifisert at arbeidet var overtidarbeid, kan det være vanskelig å skille mellom overtids- og ordinært arbeid. Alt arbeid som ble tatt med hjem, ble gruppert som overtidarbeid. Siden registreringen av overtidarbeid var vanskelig, bør tallene tolkes med et visst forbehold.

Tabell 11. Andelen av ansatte i grupper for kjønn og yrke, som arbeidde overtid i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent¹⁾ *Percentage of wage earners in groups for sex and occupation, who worked overtime in the course of the day. Average for all days¹⁾*

Yrke <i>Occupation</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
Ansatte i alt <i>Wage earners, total</i>	12 (2 206)	6 (1 191)
Teknisk, vitenskapelig og humanistisk arbeid, administrasjon <i>Technical, scientific and humanis- tic work, administration</i>	19 (350)	12 (245)
Kontor- og handelsarbeid <i>Clerical and sales work</i>	17 (310)	7 (443)
Jordbruk, skogbruk og fiske <i>Agriculture, forestry and fishing</i>	4 (109)	: (40)
Transport og kommunikasjon <i>Transport and communication</i>	13 (239)	: (42)
Industri, bygg og anlegg <i>Manufacturing and construction</i>	6 (976)	1 (133)
Service og militært arbeid <i>Service and military work</i>	12 (97)	3 (264)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) *Number of observations is in parenthesis.*

Ti prosent av de ansatte arbeidde overtid i løpet av en dag, 12 prosent av menn og 6 prosent av kvinner. Tallene er gjennomsnitt for alle dager i uken fordi overtidarbeid kan utføres på dager en ikke har gjort ordinært arbeid. Overtidsarbeid var mest utbredt blant mannlige ansatte i teknisk, vitenskapelig, humanistisk og administrativt arbeid, der 19 prosent hadde arbeidd overtid i løpet av en dag. I denne yrkesgruppen hadde også kvinnelige ansatte utført mye overtidarbeid.

Tabell 12. Andelen av ansatte i grupper for kjønn og familiefase, som arbeidde overtid i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent¹⁾ *Percentage of wage earners in groups for sex and life cycle phase, who worked overtime in the course of the day. Average for all days¹⁾*

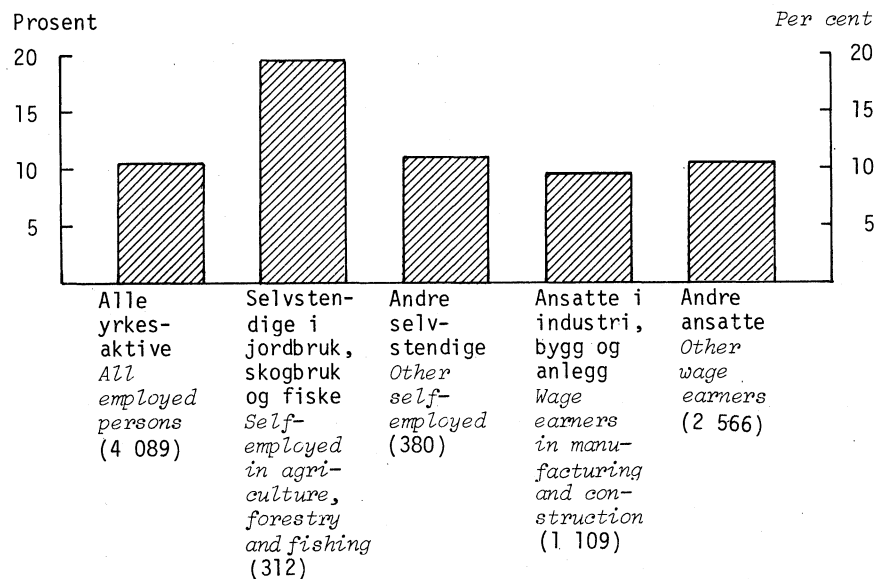
Familiefase <i>Life cycle phase</i>	Begge kjønn <i>Both sexes</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
Ansatte i alt <i>Wage earners, total</i>	10 (3 397)	12 (2 206)	6 (1 191)
Ugifte/før gifte <i>Unmarried and previously married persons</i>	10 (927)	11 (502)	8 (425)
Gifte med barn under 7 år <i>Married persons with children under 7 years of age</i>	15 (468)	17 (388)	4 (80)
Gifte med yngste barn 7 år og over <i>Married persons with youngest child 7 years of age and over</i>	9 (1 358)	11 (941)	4 (417)
Gifte uten barn <i>Married persons without children</i>	7 (644)	7 (375)	6 (269)

1) Tallet på observasjoner.
1) *Number of observations.*

Det var gifte med små barn som oftest utførte overtidsarbeid, og innenfor denne familiefasen var det mest mennene som påtok seg dette arbeidet. (Tabell 12.) Dette kan skyldes økonomisk press ved familieetablering. Ansatte med eldre barn utførte ikke mer overtidsarbeid enn de ugifte og før gifte. Blant gifte kvinner er yrkesdeltakingen lavest når det er små barn i husholdningen. Forsørgelsesansvaret faller da tilsvarende mer på menn i denne familiefasen. Arbeidsinnsatsen til den hjemmeværende ektefelle gjør det mulig for mannen å yte mer i yrkeslivet, og husholdningens økonomiske situasjon gjør det kanskje nødvendig. Forholdsvis få av de gifte kvinnene med barn som var arbeidstakere hadde utført overtidsarbeid. Som vi har sett, hadde disse kvinnene fremdeles hovedansvar for egenarbeid i hjemmet, og antakelig maktet de ikke en arbeidsinnsats utover normalt arbeid i hovedyrket.

Ved siden av overtidsarbeid, vil også det å ha et biyrke være en måte å supplere inntekten fra ordinært arbeid i hovedyrket. Figur 6 viser at 11 prosent av yrkesaktive personer hadde to typer inntektsgivende arbeid, et hovedyrke og et biyrke. Biyrke var mest utbredt blant selvstendige i primærnæringene (19 prosent) og minst utbredt blant ansatte i industri, bygg og anlegg (9 prosent). Yrkesaktive kvinner hadde sjeldnere to typer inntektsgivende arbeid enn tilfellet var for menn. Om lag 5 prosent av yrkesaktive kvinner hadde et biyrke, mens 15 prosent av mennene hadde biyrke.

Figur 6. Andelen av yrkesaktive personer, som hadde et biyrke i grupper for hovedyrke. Prosent¹⁾ Percentage of employed persons, who had a secondary occupation¹⁾ in groups for main occupation

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) Number of observations is in parenthesis.

Det er rimelig å vente at forekomst av biyrke påvirkes av arbeidstid i hovedyrket. Med lang arbeidstid i hovedyrket er det mindre sannsynlig at en person vil ha overskott nok til å utføre annet arbeid uansett hvor velkommen ekstraintekten måtte være. Kortere arbeidstid i hovedyrket gir større muligheter til å velge om tiden skal brukes til annet arbeid eller til fritidsformål. Ifølge resultater fra den internasjonale tidsnyttingsundersøkelsen beskrevet i kapittel X, var det en viss øking i tid nyttet til biyrke med en nedgang i tid nyttet til hovedyrke [4]. På landsbasis i Norge var det imidlertid ingen sammenheng mellom arbeidstid i hovedyrke og forekomst av biyrke. Blant personer med 30-39 timer pr. uke i hovedyrket, hadde 13 prosent et biyrke, med 40-44 timer pr. uke i hovedyrket, hadde 11 prosent biyrke, og med 45 timer og over i hovedyrket, hadde 14 prosent biyrke.

Mangelen på sammenheng mellom arbeidstid i hovedyrke og forekomst av biyrke kan muligens forklares av forskjellige yrkesmønstre. Biyrke kan forekomme vekselvis med hovedyrke, gjerne til forskjellige tider av året. Dette mønsteret kan retttere kalles et kombinasjonsyrke og forekommer forholdsvis ofte i primærnæringer, som f.eks. ved en kombinasjon av jordbruk og skogbruk eller fiske. Alternativt kan arbeid i biyrket utføres på toppen av arbeid i hovedyrket, og det er denne type av biyrke som ville påvirkes mest av arbeidstiden i hovedyrket. Det er denne type av arbeid som likner mest en overtids-situasjon og gir utslag i lengre arbeidstid pr. dag og pr. uke. Blant yrkesaktive personer som hadde utført arbeid i sitt biyrke i løpet av en dag, hadde 65 prosent gjort det på toppen av arbeid i hovedyrket. Arbeid i biyrket ble imidlertid ikke utført daglig. Personer med biyrke hadde utført arbeid i biyrket på ca. en tredjedel av de undersøkte dagene.

Ser vi på forekomst av biyrke i forskjellige familiefaser, finner vi et noe annet mønster enn tilfelle var for overtidsarbeid blant ansatte. Det var fremdeles gifte med barn som oftest hadde arbeid utover normalt arbeid i hovedyrket. Her var det imidlertid gifte med eldre barn som oftest hadde ekstraarbeid. Blant mennene i denne familiefasen hadde 1 av 5 et biyrke. Dette tyder på at behovet for å supplere inntekten i barnefamilier ikke er et enkelt overgangsproblem tilknyttet familieetableringsfasen, men et mer varig behov som tilfredsstilles på noe forskjellige måter i de forskjellige fasene. Muligens trengs det lengre arbeidserfaring før en kan etablere seg i et biyrke ved siden av hovedyrket, slik at overtidsarbeid i hovedyrket er mer vanlig for yngre arbeidstakere i en familieetableringsfase, mens arbeid i et biyrke blir vanligere hos de noe mer etablerte arbeidstakere.

Tabell 13. Andelen av yrkesaktive personer i grupper for kjønn og familiefase, som hadde et biyrke. Prosent¹⁾ *Percentage of employed persons in groups for sex and life cycle phase, who had a secondary occupation¹⁾*

Familiefase <i>Life cycle phase</i>	Begge kjønn <i>Both sexes</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
Yrkesaktive i alt <i>Employed persons, total</i>	11 (4 089)	15 (2 753)	5 (1 336)
Ugifte/før gifte <i>Unmarried and previously married persons</i>	8 (1 067)	10 (615)	5 (452)
Gifte med barn under 7 år <i>Married persons with children under 7 years of age</i>	13 (555)	16 (446)	0 (109)
Gifte med yngste barn 7 år og over <i>Married persons with youngest child 7 years of age and over</i>	15 (1 676)	20 (1 201)	6 (475)
Gifte uten barn <i>Married without children</i>	8 (791)	10 (491)	4 (300)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) *Number of observations is in parenthesis.*

V. EGENARBEID

Med egenarbeid mener vi husarbeid, vedlikehold av boliger og husholdningsutstyr, omsorg for barn, innkjøp og reiser i tilknytning til disse aktiviteter. I dette kapitlet skal vi se hvordan tid nyttet til egenarbeid fordeles blant de forskjellige arbeidsoppgaver med spesiell vekt på tid brukt til omsorg for barn. Vi skal også drøfte konsekvensene av yrkesaktivitet for gifte kvinners egenarbeid.

1. Tid nyttet til forskjellige typer egenarbeid

Noen typer egenarbeid er typisk daglige syssler, slik som matlaging og oppvask. Andre typer av egenarbeid, slik som større oppussing av boligen m.v. hører til sjeldenheter i de fleste husholdninger. Kvinners egenarbeid domineres av de daglige syssler. Menns egenarbeid preges i større grad av mer sjeldne aktiviteter.

Tabell 14. Tid nyttet til forskjellige typer egenarbeid av menn og kvinner og andelen som utførte aktiviteten i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager *Time spent on different types of household work and family care by men and women and the percentage who performed the activities in the course of the day. Average for all days*

Typer egenarbeid <i>Type of household work and family care</i>	Alle <i>All persons</i>		Menn <i>Men</i>		Kvinner <i>Women</i>	
	Tid nyttet til akti- viteten <i>Time spent on activity</i>	Andelen som utførte aktiviteten <i>Percentage participating</i>	Tid nyttet til akti- viteten <i>Time spent on activity</i>	Andelen som utførte aktiviteten <i>Percentage participating</i>	Tid nyttet til akti- viteten <i>Time spent on activity</i>	Andelen som utførte aktiviteten <i>Percentage participating</i>
	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>
EGENARBEID I ALT <i>HOUSEHOLD WORK AND FAMILY CARE, TOTAL</i>	4,1	88	2,1	78	6,0	97
Husarbeid <i>Housework</i>	2,5	73	0,6	49	4,3	95
Vedlikeholdsarbeid <i>Maintenance work</i>	0,4	27	0,7	32	0,2	22
Omsorg for barn <i>Child care</i>	0,4	27	0,1	16	0,6	36
Kjøp av varer og tjenester <i>Pur- chase of goods and services</i>	0,3	38	0,2	30	0,4	46
Annet egenarbeid <i>Other house- hold work and family care</i>	0,3	26	0,3	25	0,3	27
Reiser i samband med egenarbeid <i>Travel in connection to house- hold work and family care</i>	0,2	30	0,2	24	0,2	36
Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>	7 075	7 075	3 389	3 389	3 686	3 686

Vi har tidligere vært inne på forskjeller i tid brukt til egenarbeid av menn og kvinner, og sett at kvinner bærer hovedansvaret for dette arbeidet. Så godt som alle kvinner hadde utført egenarbeid i løpet av en dag, men deltakingsprosenten var heller ikke lav for menn. Nærmere 80 prosent av mennene hadde utført egenarbeid.

Forskjeller i tidsbruk var sterkere for noen aktiviteter enn for andre. Husarbeid var tydelig kvinners arbeid. Riktignok hadde 50 prosent av mennene gjort husarbeid, men hele 95 prosent av kvinnene gjorde husarbeid, og de brukte 7 ganger mer tid til dette enn menn. Når det gjaldt omsorg for barn, var det også en klar arbeidsdeling mellom kjønnene. Vedlikeholdsarbeid var derimot mer av en mannsoppgave. Flere menn enn kvinner utførte vedlikeholdsarbeid, og menn brukte ca. 0,5 timer mer pr. dag til dette enn kvinner. Tid nyttet til andre typer egenarbeid varierte lite etter kjønn.

Hvor omfattende de forskjellige oppgaver er, påvirkes av husholdningens størrelse og sammensetning. Det er særlig husarbeid og omsorg for barn som påvirkes av disse faktorer. Vi skal se nærmere på omsorg for barn i neste avsnitt. Ugifte personer som bor sammen med foreldrene, gjorde minst husarbeid. (0,7 timer pr. dag.) Gifte personer med og uten barn brukte betraktelig mer tid pr. person til husarbeid enn ugifte personer. Gifte med barn brukte gjennomsnittlig ca. 3 timer pr. dag, ektepar til sammen ca. 6 timer. (Tabell 15.)

Gifte uten barn brukte nokså mye tid til husarbeid, mer enn husholdningsstørrelse og sammensetning skulle tilsi. Husholdningsstørrelse kan heller ikke forklare hvorfor de før gifte brukte så mye tid til husarbeid. Det er klart at andre faktorer også er med på å bestemme hvor mye tid som brukes til husarbeid. Viktigste blant disse er yrkesaktivitet. Gruppen før gifte domineres av eldre enker som ikke er yrkesaktive, og som har forholdsvis god tid til å utføre den mengde egenarbeid som er nødvendig for husholdningen. På samme måte er det forholdsvis mange blant de gifte uten barn som er eldre hjemmeværende husmødre. Det virker som det er noe sant i det som sies om at husarbeid utvider seg til å fylle den tiden som er ledig.

Tabell 15. Tid nyttet til husarbeid av personer i grupper for kjønn og husholdningstype. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾ *Time spent on housework by persons in groups for sex and type of household. Average for all days. Hours¹⁾*

Husholdningstype <i>Type of household</i>	Alle <i>All persons</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
Ugifte som bor i foreldres husholdning <i>Unmarried persons living in parents household</i>	0,7 (827)	0,3 (505)	1,3 (322)
Andre ugifte <i>Other unmarried persons</i>	1,8 (562)	1,0 (310)	2,8 (252)
Gifte med barn <i>Married persons with children</i>	2,9 (3 674)	0,6 (1 753)	5,0 (1 921)
Ugifte og før gifte med barn <i>Single persons with children</i>	1,9 (252)	1,9 (50)	5,7 (202)
Gifte uten barn <i>Married persons without children</i>	2,6 (1 485)	0,8 (689)	4,2 (796)
Før gifte <i>Previously married persons</i>	3,0 (275)	0,8 (82)	3,9 (193)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) *Number of observations is in parenthesis.*

Tabell 16 viser at tiden kvinner brukte til husarbeid økte klart med antall barn. Det var særlig matlaging og arbeid med tøy som økte med husholdningens størrelse. Arbeidsøkningen for hvert barn minket etter som det ble flere barn i husholdningen. Gifte kvinner med ett barn brukte 0,8 timer mer til husarbeid enn gifte kvinner uten barn. Det var så å si ingen forskjell i tid til husarbeid mellom kvinner med to barn og med tre barn.

Blant menn avtok tiden brukt til husarbeid noe med økt husholdningsstørrelse. Dette kan muligens skyldes sammenheng mellom antall barn og kvinnens yrkesaktivitet. Kvinner med flere barn er sjeldnere yrkesaktive enn de med få barn. Når ektefellen er hjemmeværende, blir det muligens mindre behov for mannen å utføre husarbeid, og han kan være mer opptatt med inntektsgivende arbeid.

Tabell 16. Tid nyttet til husarbeid av gifte personer i grupper for tallet på barn og kjønn. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾ *Time spent on housework by married persons in groups for number of children and sex. Average for all days. Hours¹⁾*

Kjønn <i>Sex</i>	Tallet på barn <i>Number of children</i>				
	0	1	2	3	4 og flere <i>and more</i>
Menn <i>Men</i>	0,8 (689)	0,6 (542)	0,7 (666)	0,5 (358)	0,5 (187)
Kvinner <i>Women</i>	4,2 (796)	4,6 (612)	5,1 (688)	5,2 (392)	5,8 (229)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) *Number of observations is in parenthesis.*

Tid nyttet til andre typer egenarbeid, slik som vedlikeholdsarbeid, innkjøp og reiser m.v., varierte noe etter husholdningstype, men forskjellene var små, og skal derfor ikke diskuteres her. Interesserte henvises til: Tid nyttet til egenarbeid. [1]

Innsatsen i egenarbeid ble disponert noe forskjellig på forskjellige dager i uken. Tid nyttet til egenarbeid i alt var høyest på lørdager og lavest på søndager. Konsentrasjonen av egenarbeid på lørdager skyldes først og fremst yrkesaktive personer som må utsette egenarbeid til dager de har lite inntektsgivende arbeid. Kulturelle tradisjoner tilsier at søndager skal være hviledager fra arbeid. De fleste personer utførte noe arbeid på søndager, men det ble brukt mindre tid til de fleste typer arbeidsoppgaver på søndager enn ellers i uken.

Mest husarbeid ble gjort på hverdager. På søndager klarte folk seg med en halv time mindre til husarbeid enn på hverdager, og det var særlig husrengjøring, vask og stryking av tøy som ble redusert. Når det gjaldt innkjøp og vedlikeholdsarbeid, ble mest tid brukt på lørdager. 50 prosent av alle personer handlet på lørdager, mot 42 prosent på en gjennomsnittlig hverdag. Omsorg for barn var den eneste type egenarbeid som ble utført mer på søndager enn ellers. I gjennomsnitt for alle personer ble 0,3 timer brukt til omsorg for barn på hverdager, 0,4 timer på lørdager og 0,5 timer på søndager. Forskjellene var ikke store, men de gir uttrykk for den noe spesielle stilling omsorg for barn har som en type arbeid. Dette skal diskuteres nærmere i følgende avsnitt.

Tabell 17. Tid nyttet til forskjellige typer egenarbeid. Gjennomsnitt for forskjellige dager i uken. *Timer Time spent on different types of household work and family care. Average for different days in the week. Hours*

Type egenarbeid <i>Type of household work and family care</i>	Hverdager <i>Week-days</i>	Lørdager <i>Saturdays</i>	Søndager <i>Sundays</i>
EGENARBEID I ALT <i>HOUSEHOLD WORK AND FAMILY CARE, TOTAL</i>	4,2	4,6	3,1
Husarbeid <i>Housework</i>	2,6	2,5	2,0
Vedlikeholdsarbeid <i>Maintenance work</i>	0,5	0,6	0,3
Omsorg for barn <i>Child care</i>	0,3	0,4	0,5
Kjøp av varer og tjenester <i>Purchase of goods and services</i>	0,3	0,5	0,0
Annet egenarbeid <i>Other household work and family care</i>	0,3	0,3	0,2
Reiser i samband med egenarbeid <i>Travel in connection to household work and family care</i> ...	0,2	0,3	0,1
Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>	5 074	997	1 004

2. Tid nyttet til omsorg for barn

Omsorg for barn har blitt klassifisert som en type arbeid. Noen vil kanskje reagere mot å kalle dette arbeid, men i utgangspunktet har vi ikke lagt noe negativt i betegnelsen arbeid. Omsorg for barn betraktes som en type arbeid, fordi det er et ansvar. Det er en av de allerviktigste oppgaver familien som institusjon har. Selvfølgelig vil omsorg for barn ofte være lystbetont og bære preg av en fritidsaktivitet, men ansvaret gjelder også når foreldrene ikke er opplagte og heller ville slappe av eller gjøre noe annet.

Omsorg brukes her i en snever betydning av ordet. Det som vi sikter til er tiden brukt til arbeid og sosialt samvær med barn. I andre sammenhenger vil det være naturlig å snakke om omsorg som tilstand eller omsorg som tilstedeværelse o.l., mens vi her ser på omsorg som aktivitet.

Tabell 18 viser hvor mye tid gifte personer med barn brukte direkte til arbeid og sosialt samvær med barn. Disse tallene er blitt publisert tidligere i Tid nyttet til egenarbeid [1], og vakte atskillig interesse. Mange mente at tallene gav uttrykk for mangelfull kontakt mellom foreldre og barn, særlig mellom fedre og barn. Det er ikke vår hensikt i denne diskusjonen å bedømme disse konklusjoner som riktige eller gale, men heller å presisere hva tallene egentlig måler, og hvor pålitelige de er.

Arbeid og sosialt samvær med barn består av følgende aktiviteter:

1. Stell og hjelp til barn
2. Hjelp til lekselesing og annet arbeid
3. Lek med barn
4. Samtaler med barna, høytlesing
5. Annet sosialt samvær med barn

Aktivitetskoden Samtaler med barn dekker ikke alle samtaler mellom barn og foreldre. Den omfatter bare tilfeller hvor dagbokføreren alene snakket sammen med barn. Dersom andre også deltok i samtalen, som f.eks. ved at hele familien snakket sammen, ville samtalen blitt kodet som Samtaler generelt.

På en tilsvarende måte dekker ikke aktivitetskoden Sosial samvær med barn alt aktivt samvær mellom foreldre og barn. Det er ikke et mål på hvem en var sammen med. Dersom dagbokføreren samtidig utførte noen konkrete gjøremål, som f.eks. å gå tur, se på fjernsyn, vaske opp o.l., er heller disse andre aktivitetene blitt kodet som hovedaktivitet uansett om det ble utført sammen med barna eller ikke.

Omsorgsaktiviteter er av en slik karakter at de ofte ikke lar seg registrere med våre dagbøker. Dagboken var inndelt i faste tidsintervaller av minst et kvarters lengde. (Se kapittel II.) Omsorgsoppgaver utgjør ofte korte, men hyppige innslag i den daglige rutinen - en liten trøst når barnet har slått seg, hjelp med å ta av eller på yttertøyet, svar på et spørsmål osv. I løpet av dagen summerer disse små innslagene seg opp til tid av målbar størrelse, men de kommer ikke med i dagboken. Stell av små barn krever lengre sammenhengende tid enn hjelp til større barn, og vil derfor bli bedre registrert i dagbøkene.

Det som tallene gir uttrykk for, er hvor mye udelt oppmerksomhet over lengre perioder (dvs. minst 8 minutter eller mer) barn får, hvor mye tid vi gir dem uten samtidig å gjøre noe annet. Disse aktiviteter er en viktig del av omsorgen for barn, men sannsynligvis bare en liten del av omsorg totalt.

Tabell 18. Tid nyttet til omsorg for barn av foreldre i grupper for kjønn og yngste barns alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾ *Time spent on child care by parents in groups for sex and the youngest child's age. Average for all days. Hours¹⁾*

Kjønn <i>Sex</i>	Alle foreldre <i>All parents</i>	Yngste barns alder. År <i>Youngest child's age. Years</i>		
		0-2	3-6	7 og over <i>and over</i>
Menn <i>Men</i>	0,3 (1 753)	0,6 (307)	0,4 (164)	0,2 (1 282)
Kvinner <i>Women</i>	1,1 (1 921)	2,5 (335)	1,4 (201)	0,7 (1 385)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) *Number of observations is in parenthesis.*

Den tiden vi har registrert til omsorg for barn avtok sterkt med yngste barns alder. Både kvinner og menn brukte tre ganger så mye tid til barneomsorg når yngste barn var 0-2 år, som når yngste barn var 7 år og over. Det var egentlig bare når yngste barn var under 7 år at arbeidet var tidkrevende. Som nevnt tidligere er dette til dels et registrerings spørsmål ved at arbeid med små barn antakelig var bedre representert i dagbøkene enn arbeid med større barn. Kvinner brukte mellom 3 og 4 ganger mer tid enn menn til omsorg for barn uansett yngste barns alder.

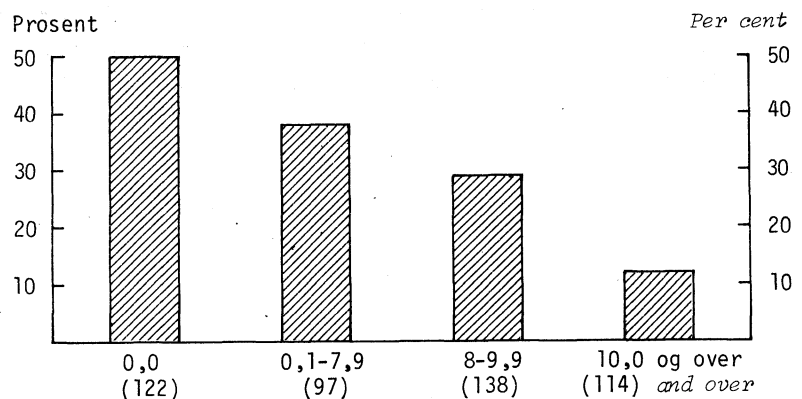
Omsorgsaktiviteter ble utført av 96 prosent av småbarnsmødre, 52 prosent av småbarnsfedre. Tilsvarende tall for store barns foreldre var henholdsvis 48 og 21 prosent. Den eneste aktiviteten hvor fedre deltok like mye som mødre var lek med både store og små barn. Om lag en fjerdedel av småbarnsforeldre hadde lekt (i en sammenhengende periode av minst 8 minutter) med sine barn. Samtaler alene med barn ble forholdsvis sjelden rapportert. I husholdninger med yngste barn 7 år og over, hadde bare 15 prosent av mødre og 6 prosent av fedre oppgitt samtaler. Slike samtaler var noe hyppigere i småbarnshusholdninger.

Tabell 19. Andelen av foreldre i grupper for kjønn og yngste barns alder, som har utført forskjellige typer omsorg for barn i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent *Percentage of parents in groups for sex and the youngest child's age, who performed different types of child care in the course of the day. Average for all days*

Type omsorg for barn <i>Type of child care</i>	Menn <i>Men</i>		Kvinner <i>Women</i>	
	Yngste barns alder <i>Youngest child's age</i>		Yngste barns alder <i>Youngest child's age</i>	
	Under 7 år <i>Under 7 years</i>	7 år og over <i>7 years and over</i>	Under 7 år <i>Under 7 years</i>	7 år og over <i>7 years and over</i>
Omsorg for barn i alt <i>Child care, total</i>	52	21	96	48
Stell og hjelp til barn <i>Child care and help to children</i>	31	10	92	40
Hjelp til lekselesing og annet arbeid <i>Help with school work</i>	4	5	11	15
Lek <i>Play</i>	23	7	23	5
Samtaler, høytlesing <i>Conversation, reading to children</i>	11	6	23	15
Annet sosialt samvær <i>Other socializing</i>	7	3	17	5
Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>	471	1 282	536	1 385

De aller fleste kvinner med små barn hadde stelt eller gitt hjelp til barn i løpet av en dag, mens forholdsvis få fedre hadde gjort det. Vi skal se mer på variasjoner i mødrenes tid til barn i neste avsnitt, og tar nå for oss fedrenes situasjon. Om lag 30 prosent av småbarnsfedrene stelte barn i løpet av dagen. Er det noe som skiller disse fedrene ut fra andre fedre? Lang arbeidstid fører ofte til at faren ikke har anledning til å stelle barn, ikke er hjemme når barna er våkne o.l. I figur 7 ser vi at det finnes en klar sammenheng mellom tiden brukt til inntektsgivende arbeid og hvor stor andel av fedre som hadde deltatt i barnestell. Blant fedrene som ikke hadde utført inntektsgivende arbeid i løpet av dagen, hadde 50 prosent stelt barn. Blant de som hadde arbeidd 10 timer og over, hadde derimot bare 12 prosent stelt barn i løpet av dagen.

Figur 7. Andelen av småbarnsfedre som stelte barn i løpet av dagen i grupper for tid nyttet til inntektsgivende arbeid. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent¹⁾ *Percentage among fathers with children under 7 years of age, who reported child care in the course of the day, in groups for time spent on income producing work. Average for all days¹⁾*

Tid nyttet til inntektsgivende arbeid, arbeidsreise. Timer
Time spent on income producing work, journey to work etc. Hours

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Det har tradisjonelt sett ikke vært en mannsoppgave å stelle små barn. Selv når en far har anledning til å stelle barn vil hans holdning til barnestell være avgjørende. I mange sammenhenger regnes utdanning for å være holdningsskapende. Tabell 20 tyder på at fedre med gymnas og universitetsutdanning stelte barna oftere enn andre fedre, selv når en tar hensyn til variasjon i arbeidstid i de forskjellige utdanningsgrupper. Tallet av observasjoner er imidlertid lavt og resultatene derfor usikre.

Tabell 20. Andelen av småbarnsfedre i grupper for tid til inntektsgivende arbeid og utdanningsnivå, som stelte barn i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent¹⁾ *Percentage reporting child care in the course of the day among fathers with children under 7 years of age, in groups for time spent on income producing work and level of education. Average for all days¹⁾*

Utdanningsnivå <i>Level of education</i>	Alle småbarnsfedre <i>All fathers of children under 7 years of age</i>	Tid nyttet til inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. <i>Time spent on income producing work, journey to work etc.</i>	
		Under 8 timer <i>Under 8 hours</i>	8 timer og over <i>8 hours and over</i>
Folkeskole- og ungdomsskolenivå <i>Primary school</i>	27 (190)	41 (86)	16 (104)
Realskolenivå <i>Secondary school, lower level</i>	28 (147)	36 (69)	21 (78)
Gymnas- og universitetsnivå <i>Secondary school, upper level and over</i>	44 (134)	59 (64)	30 (70)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Det er ingen direkte sammenheng mellom tiden tilbrakt sammen og kontakt mellom foreldre og barna. Tid sammen er imidlertid en nødvendig betingelse for at kontakten skal kunne finne sted. Som vi har nevnt tidligere ble tid tilbrakt sammen med barn ikke registrert i tidsnyttingsundersøkelsen. Men selv om tall for norske forhold mangler, kan vi antyde størrelsesordenen av denne tiden ved å se på tall fra den internasjonale tidsnyttingsundersøkelsen. Denne undersøkelsen blir ellers omtalt i kapittel X. I den internasjonale undersøkelsen ble det registrert hvem en var sammen med i løpet av dagen. Dersom dagbokføreren var sammen med sine barn og andre personer utenfor husholdningen, ble samværet imidlertid kodet som Samvær med andre. Vi vet fra prøveundersøkelsen med den norske tidsnyttingsundersøkelsen at samvær ofte ble ufullstendig registrert i dagbøkene. Tallene bør derfor tas med et visst forbehold.

Ser vi på tiden tilbrakt sammen med barn i enkelte land (tabell 21), finner vi at selv på arbeidsdager var yrkesaktive fedre sammen med barn mellom 1,5 og 3,0 timer. Gjennomsnittlig tid sammen med barn på arbeidsdager var mellom 2,5 og 5,0 timer for yrkesaktive mødre og 5,0 og 8,5 timer for hjemmевærende mødre. På fridager ble lengre samvær registrert for alle grupper.

Tabell 21. Tid tilbrakt i enkelte land¹⁾ sammen med barn eller med ektefellen og barn av foreldre i grupper for kjønn og yrkesaktivitet. Gjennomsnitt for arbeidsdager og fridager²⁾. Timer
Time spent alone with children or with spouse and children in several countries¹⁾, by parents in groups for sex and employment status. Average for work-days and days off²⁾. Hours

	Belgia <i>Belgium</i>	Frankrike <i>France</i>	Vest-Tyskland <i>The Fed. Rep. of Germany</i>	Øst-Tyskland <i>The German Dem. Rep.</i>	Polen <i>Poland</i>	USA <i>USA</i>	Sovjetunionen <i>USSR</i>
ARBEIDSDAGER <i>WORK-DAYS</i>							
Yrkesaktive menn <i>Employed men</i>	2,9	2,9	1,8	1,4	2,4	2,1	2,8
Yrkesaktive kvinner <i>Employed women</i> .	4,0	4,3	4,9	2,6	3,5	3,1	3,5
Hjemmeværende husmødre <i>Non-employed housewives</i>	4,9	8,6	6,6	6,3 ³⁾	6,4	5,9	6,4
FRIDAGER <i>DAYS OFF</i>							
Yrkesaktive menn <i>Employed men</i>	6,0	6,2	4,5	4,8	5,2	4,7	5,3
Yrkesaktive kvinner <i>Employed women</i> .	4,9 ³⁾	6,1 ³⁾	5,9 ³⁾	5,6	6,4	4,8	6,5
Hjemmeværende husmødre <i>Non-employed housewives</i>	7,5 ³⁾	8,9	6,3	6,5 ³⁾	6,1	6,6	6,9

1) Se note 1 til tabell 43. 2) For hjemmeværende husmødre blir mandag til fredag regnet som arbeidsdager. Lørdager ble ikke tatt med. Søndag regnes som fridag. 3) Tallet på observasjoner er lavt.

1) See note 1 to table 43. 2) Week-days (Monday to Friday) are considered work-days for housewives, Sundays are considered days off. Saturdays are not included in the table. 3) Number of observations is low.

3. Konsekvensene av yrkesaktivitet for gifte kvinners egenarbeid

I dette avsnitt skal vi drøfte en del sider ved gifte kvinners egenarbeid, og hvordan dette varierte med yrkesaktivitet. Innen husholdningen har den gifte kvinne tradisjonelt hatt hovedansvar for egenarbeid. Vi antar at den totale mengde av egenarbeid som skal utføres, først og fremst er avhengig av husholdningsstørrelse og sammensetning og de rådende sosiale normer for hva slags omsorg og service husholdningsmedlemmene skal ha. Tiden som kvinner har til rådighet til å utføre dette arbeidet avhenger av deres andre gjøremål. Som vi har sett tidligere avtok tid nytt til egenarbeid når tiden nytt til inntektsgivende arbeid økte. (Figur 5.)

Dersom arbeidsdelingen, arbeidsstandarden og arbeidseffektiviteten ble uforandret i forhold til den hjemmeværendes situasjon, vil yrkesaktive kvinner bruke like mye tid til egenarbeid som hjemmeværende kvinner gjør. Tiden som de bruker til inntektsgivende arbeid vil da komme på toppen av egenarbeid, og deres samlede arbeidstid vil være tilsvarende lengre. En slik arbeidsbelastning kan unngås ved at andre i husholdningen overtar en del av kvinnens egenarbeid, ved at husholdningen baserer seg mer på uteproduerte varer og tjenester eller ved at standarden av utført arbeid reduseres.

En husholdning vil antakelig bruke en kombinasjon av disse løsninger når husmoren tar inntektsgivende arbeid utenfor hjemmet. Med data fra tidsnyttingsundersøkelsen har vi bare begrensede muligheter til å studere de forskjellige løsninger. Vi har ingen tall som måler standard av utført arbeid eller arbeidseffektivitet, bare tall om faktisk tidsbruk. Opplysningene som vi har om bruk av uteproduerte varer og tjenester og om arbeidsdeling innen husholdningen er både indirekte og ufullstendig. Det vi kan gjøre er å antyde at de forskjellige løsninger finnes.

I tabell 22 ser vi hvordan tiden brukt til egenarbeid av gifte menn og kvinner varierte med kvinnens yrkesaktivitet. Yrkesaktive ektepar brukte til sammen gjennomsnittlig 8,3 timer pr. dag, mens ektepar hvor bare mannen var yrkesaktiv brukte gjennomsnittlig 9,9 timer til egenarbeid. Forskjellene skyldes at yrkesaktive kvinner brukte ca. 2,5 timer mindre pr. dag til egenarbeid enn hjemmeværende kvinner. Reduksjonen i tid til egenarbeid var mindre enn gjennomsnittlig tid nytt til inntektsgivende arbeid av gifte kvinner, noe som førte til lengre samlet arbeidstid for yrkesaktive kvinner.

Det kommer klart fram i tabellen at tiden som menn brukte til egenarbeid varierte lite etter ektefellens yrkesaktivitet. Menn med yrkesaktive ektefeller stod for en større andel av tiden som ekteparet til sammen brukte til egenarbeid (32 mot 23 prosent), men de brukte ikke mer tid til egenarbeid enn menn med hjemneværende ektefeller.

Personer under 15 år kom ikke med i tidsnyttingsundersøkelsen. Barnas innsats i hjemmet er ikke ubetydelig, men på grunn av begrensninger i våre data må vi holde oss til en diskusjon om arbeidsdeling mellom gifte personer. Vi kan kanskje anslå størrelsesordenen av barnas innsats fra en tidsstudie utført i 1967-68 i delstaten New York i USA. Ifølge denne undersøkelsen brukte barn mellom 6 og 11 år gjennomsnittlig 1 time pr. dag til egenarbeid. Det som er viktigst for oss var at barnas innsats økte lite med morens yrkesaktivitet. tenåringer brukte gjennomsnittlig 2 timer pr. dag dersom moren var hjemneværende, 2,2 timer hvis hun var yrkesaktiv [5].

Tabell 22. Tid nyttet til egenarbeid av gifte personer¹⁾ i grupper for kjønn, tallet på barn og ekteparets yrkesforhold. Gjennomsnitt for alle dager. Timer²⁾ *Time spent on household work and family care by married persons¹⁾ in groups for sex, number of children and the couple's employment situation. Average for all days. Hours²⁾*

Tallet på barn og ekteparets yrkesforhold <i>Number of children and couple's employment situation</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
EKTEPAR I ALT <i>MARRIED COUPLES, TOTAL</i>		
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	2,3 (1 495)	7,6 (1 503)
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	2,3 (623)	5,0 (768)
EKTEPAR UTEN BARN <i>COUPLES WITHOUT CHILDREN</i>		
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	2,0 (199)	6,2 (286)
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	1,8 (176)	3,9 (231)
EKTEPAR MED 1-2 BARN <i>COUPLES WITH 1-2 CHILDREN</i>		
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	2,3 (777)	7,7 (783)
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	2,5 (333)	5,2 (391)
EKTEPAR MED 3 OG FLERE BARN <i>COUPLES WITH 3 OR MORE CHILDREN</i>		
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	2,4 (418)	8,4 (434)
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	2,4 (104)	6,1 (145)

1) Det er bare tatt med gifte personer fra husholdninger hvor mannen var yrkesaktiv. 2) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) *Married persons from households where the husband was non-employed are not included in this table.*
2) *Number of observations is in parenthesis.*

Arbeidsdelingen kan også forandres ved å forandre balansen mellom hjemme- og uteproduksjon av varer og tjenester. Enkelte arbeidsoppgaver kan flyttes utenfor hjemmet ved f.eks. kjøp av ferdigproduserte varer, leid barnepass o.l. Ved anskaffelse av tidsbesparende husholdningsutstyr som vaske-maskin, oppvaskmaskin m.v. blir også en del av arbeidet lettet. Uteproduserte varer og tjenester medfører som regel større utgifter som må dekkes av økt inntekt fra inntektsgivende arbeid. Ønske om å redusere tiden som husholdningen selv bruker til egenarbeid, er således bare en side av saken. De må også ha råd til å benytte seg av de uteproduserte varer og tjenester.

Vi har ikke tall som kan måle hvordan balansen mellom hjemme- og uteproduksjon forandres totalt når den gifte kvinnen er yrkesaktiv. De enkelte tall som presenteres i tabell 23, tyder imidlertid på en forskyvning mot uteproduksjon.

Tabell 23. Andelen av gifte personer i grupper for tallet på barn og ekteparets yrkesforhold, som eide ulike typer husholdningsutstyr og som hadde regelmessig hjelp til husarbeid. Prosent
Percentage of married persons in groups for number of children and the couple's employment situation, who owned different types of household equipment and who had regular help with housework

Tallet på barn og ekteparets yrkesforhold <i>Number of children and couple's employment situation</i>	Helautomatisk vaskemaskin <i>Automatic washing machine</i>	Oppvaskmaskin <i>Dish-washer</i>	Regelmessig hjelp til husarbeid <i>Regular help with housework</i>	Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>
EKTEPAR I ALT <i>MARRIED COUPLES, TOTAL</i>				
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	34	7	4	2 998
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	46	8	9	1 391
EKTEPAR UTEN BARN <i>COUPLES WITHOUT CHILDREN</i>				
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	26	3	6	485
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	41	3	9	407
EKTEPAR MED 1 BARN <i>COUPLES WITH 1 CHILD</i>				
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	32	5	2	642
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	53	9	8	371
EKTEPAR MED 2 BARN <i>COUPLES WITH 2 CHILDREN</i>				
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	41	8	3	918
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	43	7	9	353
EKTEPAR MED 3 ELLER FLERE BARN <i>COUPLES WITH 3 OR MORE CHILDREN</i>				
Bare mannen yrkesaktiv <i>Only the husband employed</i>	34	11	5	852
Begge ektefeller yrkesaktive <i>Both spouses employed</i>	49	14	10	250

Ser vi på husholdningsutstyr, finner vi at andelen som eide helautomatiske vaskemaskiner var betraktelig høyere når kvinnen var yrkesaktiv. Hos ektepar med to barn var forskjellen imidlertid liten, uten at vi kan gi en forklaring på dette. De færreste husholdninger hadde oppvaskmaskin. For ektepar uten barn eller med to barn var det ingen forskjell i andelen som eide en oppvaskmaskin. I andre familietyper var andelen med oppvaskmaskin høyere når begge ektefeller var yrkesaktive.

Forholdsvis få husholdninger hadde regelmessig hjelp til husarbeid av personer som ikke tilhører husholdningen. Andelen med slik hjelp var høyere blant yrkesaktive ektepar enn blant ektepar der kvinnen var hjemmeværende. Tabell 24 viser utgifter til leid hjelp til husarbeid, barnepass o.l. Blant ektepar med barn var det en klar tendens for yrkesaktive ektepar å bruke både absolutt og relativt mer penger på leid hjelp enn husholdninger av samme størrelse med hjemmeværende husmor. Yrkesaktive ektepar med ett barn brukte ca. 900 kroner mer pr. år til leid hjelp enn ektepar der kvinnen ikke var yrkesaktiv. De brukte 2,2 prosent av sitt totale forbruk til leid hjelp, mens den hjemmeværendes familie

brukte bare 0,4 prosent av sitt totale forbruk til hjelp. Blant ektepar uten barn er det husholdninger med hjemneværende husmor som brukte mest penger til leid hjelp. Yrkesaktive ektepar uten barn er som gruppe betraktelig yngre enn ektepar med hjemneværende husmor, og har antakelig mindre fysisk behov for hjelp.

Tabell 24. Utgift i 1973 til hjelp til barnepass og husarbeid for ektepar i grupper for tallet på barn og yrkesforhold *Expenditure in 1973 for household help for married couples in groups for number of children and employment situation*

Tallet på barn og ekteparets yrkesforhold <i>Number of children and couple's employment situation</i>	Hjelp til barnepass og husarbeid <i>Household help</i>		Tallet på observa- sjoner <i>Number of observations</i>
	Utgift <i>Expenditure</i>	Andel av totalt forbruk <i>Percentage of total expenditure</i>	
	Kr <i>Kroner</i>	Prosent <i>Per cent</i>	
EKTEPAR UTEN BARN <i>COUPLES WITHOUT CHILDREN</i>			
1 yrkesaktiv <i>1 employed person</i>	152	0,5	292
2 yrkesaktive <i>2 employed persons</i>	76	0,2	162
EKTEPAR MED 1 BARN <i>COUPLES WITH 1 CHILD</i>			
1 yrkesaktiv <i>1 employed person</i>	164	0,4	151
2 yrkesaktive <i>2 employed persons</i>	1 062	2,2	107
EKTEPAR MED 2 ELLER FLERE BARN <i>COUPLES WITH 2 OR MORE CHILDREN</i>			
1 yrkesaktiv <i>1 employed person</i>	237	0,5	480
2 yrkesaktive <i>2 employed persons</i>	719	1,4	180

K i l d e: NOS Forbruksundersøkelsen 1973. *Source: NOS Survey of Consumer Expenditures 1973.*

Ved å arbeide mer effektivt kan standarden av utført egenarbeid opprettholdes, selv når en har mindre tid til rådighet for dette arbeidet. Arbeidet utføres raskere gjennom å øke arbeidstempo eller å organisere arbeidsoppgavene bedre. I de fleste hjem, og særlig de med små barn og hjemneværende mor, blir egenarbeid neppe utført etter moderne bedrifts-økonomiske prinsipper for høy arbeidseffektivitet. For det første er det vanskelig å tilpasse arbeidet til disse prinsipper. Mange arbeidsoppgaver blir utført samtidig, og særlig i småbarnsfamilier blir arbeidet avbrutt til stadighet. På den andre siden mangler det ofte motivasjon til å rasjonalisere arbeidet. Barnepass setter ofte en ramme for arbeidsdagen, slik at det blir vanskelig å oppnå noen fordel i form av fritid o.l. ved å arbeide mer effektivt. På det psykologiske plan har flere hevdet at verdien av egenarbeid uttrykkes i tid fordi arbeidet er ulønnet. Det å bruke mange timer på egenarbeid, beviser at en verdifull innsats har blitt gjort. Se f.eks. [6]. Vi antar derfor at det finnes muligheter til å øke arbeidseffektiviteten dersom tidspress eller andre faktorer skulle gjøre dette ønskelig. Dersom tidspresset førte til at de yrkesaktive måtte prioritere mellom arbeidsoppgaver og sløfse dem som de mente var minst nødvendige, vil dette kunne gi utslag i andelen av total tid brukt til aktiviteten. Det kommer fram av tabell 25 at de yrkesaktive brukte mindre tid til de forskjellige oppgaver, men at det var liten forskjell i den relative disponering av tid. Yrkesaktive kvinner brukte ca. 0,4 timer mindre til matlaging enn hjemneværende. Forskjellen var størst hos de gifte uten barn, og minst i barnerike husholdninger. Matlaging utgjorde en noe større del av egenarbeid i alt (dvs. var prioritert høyere) hos de yrkesaktive med barn enn hos de hjemneværende med barn.

Tabell 25. Tid nyttet til bestemte typer husarbeid av gifte kvinner i grupper for tallet på barn og yrkesaktivitet. Gjennomsnitt for alle dager *Time spent on particular types of housework by married women in groups for number of children and employment status. Average for all days*

Tallet på barn og yrkesaktivitet <i>Number of children and employment status</i>	Matlaging <i>Food preparation</i>		Rengjøring av bolig <i>Housecleaning</i>		Vask og vedlikehold av tøy <i>Wash and maintenance of clothes</i>		Omsorg for barn <i>Child care</i>		Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>	
	Andel av egenarbeid i alt		Andel av egenarbeid i alt		Andel av egenarbeid i alt		Andel av egenarbeid i alt			
	Tid <i>Time</i>	Prosent <i>Percentage</i>	Tid <i>Time</i>	Prosent <i>Percentage</i>	Tid <i>Time</i>	Prosent <i>Percentage</i>	Tid <i>Time</i>	Prosent <i>Percentage</i>		
	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>		
GIFTE KVINNER I ALT <i>MARRIED WOMEN, TOTAL</i>										
Yrkesaktive <i>Employed</i>	1,4	28	0,9	18	0,7	14	0,4	8	768	
Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>	1,8	24	1,2	16	1,1	15	1,0	13	1 503	
UTEN BARN <i>WITHOUT CHILDREN</i>										
Yrkesaktive <i>Employed</i>	1,1	28	0,8	21	0,7	18	0,0	0	231	
Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>	1,8	29	1,2	19	1,1	18	0,1	2	286	
1-2 BARN <i>1-2 CHILDREN</i>										
Yrkesaktive <i>Employed</i>	1,4	27	0,8	15	0,7	14	0,5	10	391	
Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>	1,7	22	1,2	16	1,3	17	1,2	16	783	
3 ELLER FLERE BARN <i>3 OR MORE CHILDREN</i>										
Yrkesaktive <i>Employed</i>	1,7	28	1,1	18	0,8	13	0,8	13	146	
Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>	1,9	23	1,2	14	1,3	16	1,5	18	434	

Når det gjaldt husrengjøring, var det liten forskjell i prioritering. De yrkesaktive brukte ca. 0,3 timer mindre pr. dag til husrengjøring enn de hjemmевærende. I barnerike husholdninger var det nesten ingen forskjell i tiden nyttet.

Arbeidet med tøy ble noe lavere prioritert av de yrkesaktive kvinner med barn enn av de hjemmевærende, men også her var forskjellene små. Yrkesaktive kvinner brukte 0,4 timer mindre pr. dag til arbeid med tøy enn de hjemmевærende.

Yrkesaktive mødre brukte både absolutt og relativt mindre tid til omsorg for barn. Her har vi imidlertid ikke tatt hensyn til barnas alder - noe som har stor betydning for tid nyttet til deres omsorg. Yrkesaktive kvinner har som regel eldre barn enn hjemmевærende kvinner, og dette vil kunne forklare en del av forskjellen. Yrkesaktive kvinner med barn under 7 år brukte 0,8 timer pr. dag mindre til barneomsorg enn hjemmевærende småbarnsmødre (1,5 mot 2,3 timer). Når yngste barn var 7 år og over, var forskjellen bare 0,4 timer (0,4 mot 0,8 timer). Disse forskjeller skyldes forskjeller i tid nyttet til stell av barn. Det var bare minimale forskjeller i tid nyttet til sosialt samvær med barn.

Vi har sett at yrkesaktive kvinner brukte mindre tid til egenarbeid enn hjemmeværende kvinner i tilsvarende husholdningstyper. Videre har vi sett at gifte menn ikke økte sin innsats i egenarbeid når ektefellen var yrkesaktiv. Det er derfor lite som tyder på at nedgangen i kvinnens egenarbeid skyldes en omfordeling av arbeid innen husholdningen. Derimot er det visse tegn på at husholdningen reduserer tid til egenarbeid ved å satse noe mer på utproduerte varer og tjenester.

Nedgangen i tid nyttet til egenarbeid kan også skyldes redusert arbeidsstandard. Det er imidlertid lite sannsynlig at mye tid blir spart på denne måten fordi yrkesaktive gifte kvinner ofte er under sosialt press til å ikke la yrkesdeltaking gå ut over stell av familien og hjemmet. Det er på den andre siden også sannsynlig at en del av reduksjonen i tid nyttet til egenarbeid skyldes økt arbeidseffektivitet. Vi har imidlertid ikke tall som kan belyse forskjeller i verken arbeidsstandard eller arbeidseffektivitet.

VI. UTDANNING

Som utdanning regnes undervisning, hjemmestudier, lesing av faglitteratur, pauser på utdanningsstedet og reiser i forbindelse med utdanning. Vi har betraktet utdanning som en type arbeid. For studenter og skoleelever er utdanning klart arbeid. De står ofte noe friere enn arbeidstakere ellers når det gjelder å bestemme arbeidstiden - når de vil lese lekser o.l., men studieforholdene er som regel ordnet med klare forventninger til studenten om frammøte, hjemmestudier m.v. Yrkesopplæring og annen utdanning som har noe tilknytning til et yrke, faller også naturlig inn under begrepet arbeid. Utdanning som ikke er tilknyttet personens nåværende eller framtidige yrke, kan derimot med rette betraktes som en fritidsaktivitet. Her tenker vi på diverse fritidskurs så vel som mer akademisk utdanning i temaer av allmenn interesse. I tidsnyttingsundersøkelsen har vi ikke klassifisert utdanning etter studienes innhold. Mesteparten av den utdanningen som ble oppgitt var imidlertid formell undervisning av skoleelever og studenter, slik at det virket mest rimelig å klassifisere utdanning under ett som arbeid.

I gjennomsnitt for alle personer ble det brukt liten tid til utdanning, ca. 0,4 timer på hverdager, 0,3 timer på lørdager og søndager. Om lag 7 prosent av alle personer brukte tid til utdanning på en hverdag, 6 prosent på lørdager og søndager. Utdanning er nok tidkrevende for dem som deltar i undervisning og studier ellers, men det var forholdsvis få som gjorde det. De fleste personer blir ferdig med den formelle utdanningen i ungdomsårene, og eventuell seinere utdanning gir lite utslag i daglig tidsbruk.

Tabell 26 viser en sterk sammenheng mellom alder og tid nyttet til utdanning. Personer mellom 15 og 17 år brukte hele 3,5 timer på hverdager til utdanning, mens personer over 25 år brukte mindre enn 0,05 timer pr. dag. Andelen som oppgav tid til utdanning i løpet av en hverdag, var oppe i 46 prosent for de mellom 15 og 17 år, mens det var bare 2 prosent blant personer over 26 år. (Tabell 27.)

Tabell 26. Tid nyttet til utdanning av personer i grupper for alder og kjønn. Gjennomsnitt for hverdager. Timer¹⁾ *Time spent on education by persons in groups for age and sex. Average for week-days. Hours¹⁾*

Kjønn <i>Sex</i>	I alt <i>Persons, total</i>	Alder i år <i>Age in years</i>			
		15-17	18-21	22-25	26 og over <i>and over</i>
BEGGE KJØNN <i>BOTH SEXES</i>	0,4 (5 074)	3,5 (337)	1,0 (337)	0,4 (438)	0,0 (3 962)
Menn <i>Men</i>	0,5 (2 447)	3,4 (182)	1,0 (177)	0,5 (183)	0,0 (1 903)
Kvinner <i>Women</i>	0,4 (2 627)	3,5 (155)	1,1 (160)	0,3 (255)	0,0 (2 059)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) *Number of observations is in parenthesis.*

Tabell 27. Andelen av personer i grupper for alder og kjønn, som deltok i forskjellige typer utdanning i løpet av en hverdag. Prosent¹⁾ *Percentage of persons in groups for age and sex, who participated in different types of education in the course of a week-day¹⁾*

Kjønn Sex	I alt Persons, total	Alder i år <i>Age in years</i>			
		15-17	18-21	22-25	26 og over and over
BEGGE KJØNN <i>BOTH SEXES</i>	7 (5 074)	46 (377)	15 (337)	8 (438)	2 (3 962)
Menn <i>Men</i>	8 (2 447)	45 (182)	16 (177)	9 (183)	4 (1 903)
Kvinner <i>Women</i>	6 (2 627)	47 (155)	14 (160)	7 (255)	2 (2 059)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) *Number of observations is in parenthesis.*

Tallene for den yngste aldersgruppen kan virke lave når vi vet at i 1971 var praktisk talt alle femtenåringer, tre fjerdedeler av sekstenåringer og over halvparten av syttenåringer registrert som elever ved skoler av et eller annet slag [7]. For aldersgruppen 15 til 17 år vil dette si at ca. 78 prosent var skoleelever/studenter. Tallene i tabellene 26 og 27 er imidlertid gjennomsnittstall for hele året. I gjennomsnitt for hele året hadde bare 54 prosent av de mellom 15 og 17 år i tidsnyttingsundersøkelsen hovedyrke som skoleelev/student. Om sommeren ble få av de mellom 15 og 17 år registrert som skoleelever eller studenter (24 prosent). Dette skyldes at mange var ferdig med sin utdanning ved slutten av skoleåret, og at mange av de som skulle fortsette utdanningen skoleåret etter, tok seg inntektsgivende arbeid om sommeren. Dersom arbeidstiden i inntektsgivende arbeid var over 15 timer i uken, ble dette arbeidet betraktet som personens hovedyrke. Andelen av skoleelever/studenter som oppgav tid til utdanning på hverdager i løpet av skoleåret (september til og med april), var ca. 86 prosent. Gjennomsnittlig tid brukt til utdanning var ca. 7 timer. Disse resultater virker rimelig når vi tar i betraktning sykefravær og ferier innen skoleåret.

Av de som hadde utført noen form for utdanning på en hverdag var 60 prosent fulltidsstudenter, 6 prosent deltidsstudenter og 34 prosent var ikke registrert som student/elev. Brevkurs o.l. som ikke gir klasseundervisning, var ikke regnet med. De fleste (65 prosent) av de som hadde utført noen form for utdanning, var ugifte. Det var bare små forskjeller i tid brukt til utdanning av menn og kvinner.

Blant skoleelever/studenter brukte imidlertid menn mer tid til utdanning enn kvinner (5,0 mot 4,6 timer) (tabell 6). I gjennomsnitt for alle dager var samlet arbeidstid for skoleelever/studenter ca. 6,5 timer pr. dag og her var det nokså stor forskjell mellom menn og kvinner. Kvinnelige skoleelever/studenter hadde over en time lengre samlet arbeidstid pr. dag enn mennene (7,2 mot 5,9 timer). Forskjellen skyldes større innsats i egenarbeid blant kvinner. Yrkesaktive personer hadde over 2 timer lengre samlet arbeidstid enn skoleelever/studenter.

I tabell 28 ser vi hvor mye tid som ble brukt til de forskjellige typer utdanning av skoleelever/studenter som har utført aktivitetene, og hvor ofte aktivitetene ble utført. Tallene kan ikke legges sammen fordi en person ikke nødvendigvis har deltatt i alle aktivitetene. På en hverdag hadde 71 prosent av heltidsstudenter hatt undervisning, og de brukte gjennomsnittlig 5,0 timer til dette. Hjemmestudier i tilknytning til undervisning ble oppgitt av 56 prosent av heltidsstudenter, og tok ca. 2,5 timer. Blant de 66 prosent av heltidsstudentene som reiste i tilknytning til undervisning m.v., ble det brukt ca. 1,0 time til reisen. Dette var omtrent det samme som ble brukt til arbeidsreise av personer med arbeidsreise. En del personer, særlig skoleelever, har antakelig så kort skolevei at reisen ikke ble registrert i dagbøkene, dvs. reisen én vei tok mindre enn 8 minutter. Tid nyttet til de fleste aktiviteter var lavere blant deltakere som ikke var heltidsstudenter. Det var imidlertid ingen forskjell i reisetid, og forholdsvis liten forskjell i hjemmearbeid.

For det store flertall av befolkningen er ikke utdanning en daglig aktivitet, men det er en ikke ubetydelig andel av personer som deltar av og til i forskjellige former for utdanning. Det ble derfor også stilt spørsmål i intervjuet om deltaking i yrkesopplæring og videreopplæring i løpet av siste året. Ser vi først på yrkesopplæringen, finner vi at deltaking hang sammen med kjønn, alder, yrke og utdanningsnivå. En større andel av yrkesaktive menn enn kvinner tok yrkesopplæring (17 mot 10 prosent). Deltakingen var mye vanligere hos yrkesaktive under 45 år enn over 45 år. Det er de ansatte utenfor

industri, bygg og anlegg som satset mest på yrkesopplæring og videreutdanning. Hele 25 prosent av menn og 18 prosent av kvinner innen denne yrkesgruppe hadde deltatt i yrkesopplæring i løpet av året.

Tabell 28. Tid nyttet til forskjellige typer utdanning av heltidsstudenter og andre, og andelen som har utført hver type utdanning. Gjennomsnitt for hverdager¹⁾ *Time spent on different types of education by full-time students and others and the percentage who have participated in each activity. Average for week-days¹⁾*

Type utdanning <i>Type of education</i>	Heltidsstudenter <i>Full-time students</i>		Andre <i>Other persons</i>	
	Tid nyttet av de som har utført aktiviteten <i>Time spent by those who participated</i>	Andelen som har utført aktiviteten <i>Percentage participating</i>	Tid nyttet av de som har utført aktiviteten <i>Time spent by those who participated</i>	Andelen som har utført aktiviteten <i>Percentage participating</i>
	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>
Undervisning <i>Instruction</i>	4,9 (320)	71 (415)	2,3 (67)	1 (6 660)
Hjemmearbeid/studier i tilknytning til undervisning <i>Home work and study in connection to instruction</i>	2,4 (232)	56 (415)	2,0 (67)	1 (6 660)
Lesing av faglitteratur, studier ellers <i>Reading of professional literature, other studies</i>	:	3 (415)	1,2 (67)	1 (6 660)
Pauser på utdanningsstedet <i>Breaks, time spent at place of instruction</i>	0,9 (206)	50 (415)	: :	0 (6 660)
Reiser i samband med utdanning <i>Travel in connection to education</i>	1,0 (274)	66 (415)	0,9 (67)	1 (6 660)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) *Number of observations is in parenthesis.*

Tabell 29. Andelen av yrkesaktive personer i grupper for kjønn, alder og yrke, som deltok siste år i yrkesopplæring eller videreutdanning i forbindelse med arbeid¹⁾. Prosent²⁾ *Percentage of employed persons in groups for sex, age and occupation, who participated in occupational training or other education in connection with their work¹⁾ during the last year²⁾*

	Menn i alt <i>Men, total</i>	Menn <i>Men</i>		Kvinner i alt <i>Women, total</i>	Kvinner <i>Women</i>	
		Under 45 år <i>Under 45 years</i>	45 år og over <i>45 years and over</i>		Under 45 år <i>Under 45 years</i>	45 år og over <i>45 years and over</i>
Alle yrkesaktive <i>All employed persons</i>	17 (1 185)	22 (678)	9 (507)	10 (564)	14 (329)	5 (235)
Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	1 (107)	3 (35)	0 (72)	0 (26)	:	:
Andre selvstendige <i>Other self- employed</i>	13 (125)	20 (52)	8 (73)	8 (36)	:	8 (22)
Ansatte i industri, bygg og anlegg <i>Wage earners in manufacturing and construction</i>	12 (420)	17 (249)	4 (171)	4 (57)	3 (30)	5 (27)
Andre ansatte <i>Other wage earners</i>	25 (533)	28 (342)	18 (191)	11 (445)	15 (274)	5 (171)

1) Omfatter kurs arrangert av arbeidsgiver eller bransjeorganisasjon som foregår helt eller delvis i arbeidstiden. Andre kurs regnes som skole eller fritidskurs. 2) Tallet på personer som svarte står i parentes.

1) *Includes courses arranged by employer or professional organizations occurring wholly or partly during work-time. Other courses are classified either as general instruction or as hobby courses etc.*

2) *Number of respondents is in parenthesis.*

I tabell 30 ser vi på sammenhengen mellom deltaking i yrkesopplæring og utdanningsnivå for yrkesaktive menn. Yrkesopplæring/videreutdanning kan ikke tolkes som en kompensasjon for lavtallment utdanningsnivå i og med at deltakingen var høyest for menn med gymnas eller universitetsutdanning. Blant yrkesaktive menn under 45 år med utdanning på gymnasnivå hadde halvparten deltatt i yrkesopplæring/videreutdanning i løpet av siste år. Blant de med utdanning på folkeskolenivå, var tilsvarende tall 5 prosent.

Tabell 30. Andelen av yrkesaktive menn i grupper for alder og utdanningsnivå, som har deltatt siste året i yrkesopplæring eller videreutdanning i forbindelse med arbeid¹⁾. Prosent²⁾ Percentage of employed men in groups for age and level of education, who participated in occupational training or other education in connection with their work¹⁾ during the last year²⁾

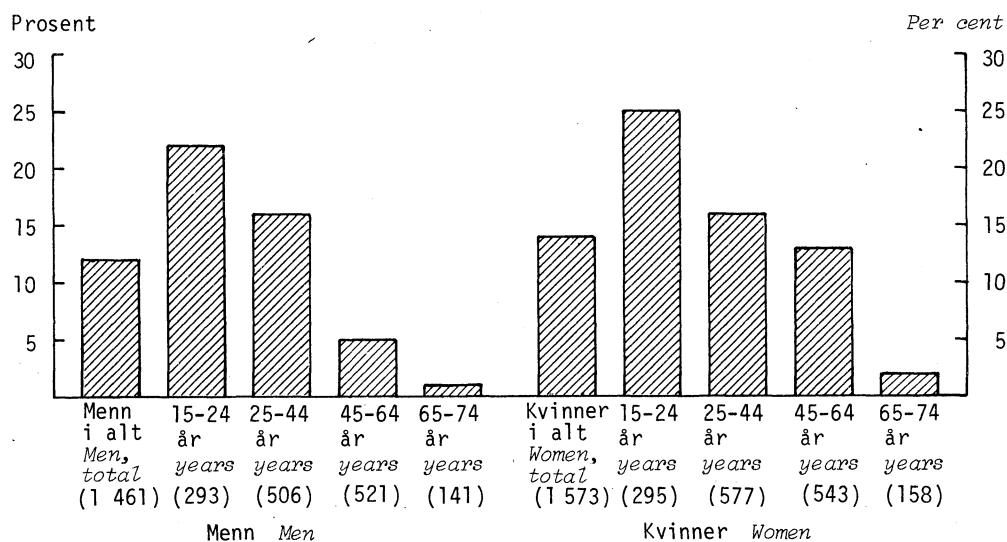
Utdanningsnivå Level of education	Aldergrupper i alt Age groups, total	Alder Age	
		Under 45 år Under 45 years	45 år og over 45 years and over
Yrkesaktive menn i alt Employed men, total	17 (1 185)	22 (678)	9 (507)
Folkeskolenivå Primary school, lower level	3 (307)	5 (114)	2 (193)
Ungdomsskolenivå Primary school, upper level	12 (356)	15 (225)	6 (131)
Realskolenivå Secondary school, lower level	19 (313)	23 (204)	11 (109)
Gymnasnivå Secondary school, upper level	44 (76)	52 (44)	35 (32)
Universitets- og høyskolenivå University level	40 (130)	45 (90)	27 (40)

1) Se note til tabell 29. 2) Tallet på personer som svarte står i parentes.

1) See note to table 29. 2) Number of respondents is in parenthesis.

Deltaking i andre former for voksenundervisning, slik som fritidskurs, brevkurs o.l. siste året, ble også registrert i intervjuet. Kvinner deltok noe mer aktivt i slike kurs enn menn, men forskjellene var små. Også her avtok deltakingen med alder.

Figur 8. Andelen av personer i grupper for kjønn og alder som har deltatt i fritidskurs, brevkurs eller annen voksenundervisning siste året. Prosent¹⁾ Percentage of persons in groups for sex and age who participated in hobby courses, correspondence school or other adult education during the last year¹⁾

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of respondents is in parenthesis.

VII. PERSONLIGE BEHOV

Vi skal nå gå over fra å se på forskjellige typer arbeid til å se på andre aktivitetstyper. I dette kapitlet diskuterer vi forskjellige sider ved personlige behov. Med personlige behov mener vi nattesøvn og hvile ellers, personlig hygiene og måltider. Disse aktivitetene representerer fysiologiske behov og krever stort sett daglig tilfredsstillelse, gjerne til faste tider på døgnet. Det er ikke dermed sagt at hele den tiden som ble brukt til disse aktiviteter, er biologisk bestemt, og at alle personer bruker like mye tid. Behov for søvn og hvile antas å være høyest hos de yngste og de eldste aldersgrupper. Det vil også kunne være betydelig individuelle forskjeller i behovet for søvn. Variasjonene i tidsbruk er nok små i forhold til tid nyttet til personlige behov i alt, men de er fremdeles store nok til å være av interesse. Mange mennesker bruker mer tid til personlige behov enn strengt tatt nødvendig for å opprettholde helsa. Dette skyldes at disse aktiviteter også har en sosial betydning og er påvirket av både sosiale normer og kroppens fysiologiske behov. Inntaking av næringsstoffer er således bare en del av måltidets funksjon. I mange sammenhenger vil måltidene være en av de viktigste anledninger for sosialt samvær med familien, arbeidskameratene osv. Sosiale normer påvirker i høy grad tid antatt som nødvendig for personlig pleie, påkledning osv. Personer som er spesielt opptatt av sitt utseende, vil bruke mer tid til personlig pleie enn andre. Også til søvn brukes det ofte mer tid enn nødvendig for å opprettholde helsa. Søvn kan brukes som et tidsfordriv når en kjeder seg, et middel til å trekke seg tilbake og isolere seg fra kontakt med andre, eller som en flukt fra dagens problemer. [8].

Tiden som brukes til personlige behov vil også påvirkes av hvor mye tid en har til rådighet. Det er vanskelig å sløyfe personlige behov helt, selv for en enkelt dag - noe mat og søvn trenger vi daglig. På den andre siden kan vi godt sove litt mindre en dag og litt mer den neste, dersom det er andre aktiviteter som vi prioriterer høyere på første dagen. Vi antar at jo lengre arbeidstiden er, jo mindre tid blir brukt til personlige behov utover det som er nødvendig for personen.

I innledningskapitlet så vi at i gjennomsnitt 10,6 timer pr. dag ble nyttet til personlige behov. Måltider på arbeidsplassen ble ikke tatt med i dette tallet. I dette kapitlet skal vi derimot ta med måltider på arbeidsplassen som en del av tid nyttet til personlige behov. Dette representerer et avvik fra hovedklassifiseringssystemet som betraktet måltider på arbeidsplassen som en del av inntektsgivende arbeid. Spising blir likevel noe underestimert, fordi en del spising foregår i tilknytning til selskap, kafébesøk o.l. Det er også vanskelig å avgrense aktiviteten hvile. For å bli kodet som hvile, må en person ikke samtidig ha gjort noe annet. Et unntak fra dette er lesing i senga, som kodes som hvile.

I tabell 31 ser vi på hvor mye tid som ble nyttet til forskjellige typer personlige behov. Nattesøvn tok gjennomsnittlig 7,8 timer, søvn og hvile ellers 0,6 timer. Til måltider inklusive kaffepauser o.l. ble det brukt 1,5 timer pr. dag, til personlig pleie ca. 0,9 timer.

Yrkesaktive personer brukte betraktelig mindre tid til personlige behov enn ikke yrkesaktive personer. Dette kan skyldes forskjeller i behov, men også forskjeller i tid til rådighet. Yrkesaktive menn og kvinner brukte like mye tid til personlige behov (10,6 timer pr. dag). Blant de ikke yrkesaktive var det derimot forskjell mellom menns og kvinners tidsbruk. Ikke yrkesaktive menn brukte ca. 0,4 timer mer pr. dag enn ikke yrkesaktive kvinner. Som nevnt før er det vanskelig å tolke forskjeller mellom disse gruppene, fordi gruppene er svært ulike med hensyn til alder og arbeidsansvar.

Tid nyttet til nattesøvn varierte med alder. Personer under 25 år og over 65 år, brukte mest tid til nattesøvn. Dette gjaldt uansett yrkesdeltaking. Aldersforskjellene var størst hos de uten inntektsgivende arbeid. Søvn og hvile utover nattesøvn økte med alder. Yrkesaktive menn under 25 år brukte gjennomsnittlig 0,3 timer til dette, mens de over 65 år brukte 1,0 time pr. dag. Tilsvarende tall for ikke yrkesaktive kvinner var 0,4 og 1,0 time.

Kvinner brukte mer tid enn menn til personlig pleie. Yrkesaktivitet påvirket ikke tidsbruken. Dette tyder på at forskjellene skyldes ulike, kanskje sosialt bestemte behov for personlig pleie hos kvinner og menn heller enn forskjeller i tid til rådighet. Mest tid ble brukt til personlig pleie av yrkesaktive kvinner under 25 år.

Tabell 31. Personer i grupper for kjønn, yrkesaktivitet og alder, etter tid nyttet til forskjellige typer personlige behov. Gjennomsnitt for alle dager. Timer *Persons in groups for sex, employment status and age, by time spent on different types of personal needs. Average for all days. Hours*

	I alt <i>Total</i>	Natte- søvn <i>Night sleep</i>	Søvn og hvile ellers <i>Other rest or sleep</i>	Person- lig pleie ¹⁾ <i>Personal care¹⁾</i>	Måltider medregnet på arbeids- plassen <i>Meals including meals at place of work</i>	Tallet på ob- serva- sjoner <i>Number of obser- vations</i>
PERSONER I ALT <i>PERSONS, TOTAL</i>	10,8	7,8	0,6	0,9	1,5	7 075
YRKESAKTIVE MENN <i>EMPLOYED MEN</i>	10,6	7,6	0,6	0,8	1,6	2 753
15-24 år <i>years</i>	10,3	7,8	0,3	0,8	1,4	449
25-44 " "	10,5	7,6	0,5	0,7	1,6	1 129
45-64 " "	10,8	7,5	0,7	0,9	1,8	1 058
65 år og over <i>years and over</i>	11,2	7,7	1,0	0,7	1,7	117
IKKE YRKESAKTIVE MENN <i>NON-EMPLOYED MEN</i>	11,5	8,3	0,9	0,8	1,5	636
15-24 år <i>years</i>	10,9	8,5	0,5	0,9	1,1	233
25-44 " "	10,3	7,7	0,6	0,7	1,3	50
45-64 " "	11,5	7,9	1,0	0,8	1,8	139
65 år og over <i>years and over</i>	12,5	8,5	1,2	0,8	1,9	214
YRKESAKTIVE KVINNER <i>EMPLOYED WOMEN</i>	10,6	7,7	0,5	1,0	1,4	1 336
15-24 år <i>years</i>	10,8	7,9	0,4	1,2	1,3	270
25-44 " "	10,5	7,6	0,5	1,0	1,4	505
45-64 " "	10,7	7,6	0,7	0,9	1,5	528
65 år og over <i>years and over</i>	:	:	:	:	:	33
IKKE YRKESAKTIVE KVINNER <i>NON-EMPLOYED WOMEN</i>	11,1	8,1	0,6	1,0	1,5	2 350
15-24 år <i>years</i>	10,9	8,4	0,4	1,0	1,1	417
25-44 " "	10,8	7,9	0,4	1,0	1,5	852
45-64 " "	11,1	7,9	0,7	1,0	1,5	750
65 år og over <i>years and over</i>	12,1	8,4	1,0	1,0	1,6	331

1) Omfatter personlig hygiene, av- og påkledning og sengeleie i samband med sykdom.

1) *Includes time spent on personal hygiene, dressing and daytime bedrest in connection to illness.*

Det var liten sammenheng mellom yrkesaktivitet og tid nyttet til måltider. Det var også liten forskjell i tiden som menn og kvinner brukte til måltider. Tid nyttet til måltider økte med alder, og sammenhengen var sterkest hos ikke yrkesaktive menn. Aldersforskjellene kan til dels være et registreringsspørsmål, i og med at det er spesielt de yngste aldersgrupper som spiser ute på kafé, i selskap o.l., og disse måltider har ikke blitt registrert som personlige behov i tidsnyttingsundersøkelsen.

Det ble brukt mer tid til personlige behov i helger enn på hverdager, spesielt på søndager. Variasjonen var størst for de yrkesaktive som brukte nesten 2 timer mer til personlige behov på søndager enn på hverdager. Tid nyttet til måltider på arbeidsplassen avtok i helgene uten at det ble registrert en tilsvarende øking i tid til måltider ellers. Mesteparten av variasjonen etter ukedag skyldes tid nyttet til nattesøvn. I gjennomsnitt for alle personer ble det brukt 7,7 timer på hverdager, 7,8 timer på lørdager og 8,7 timer på søndager til dette.

Tabell 32. Tid nyttet til personlige behov på forskjellige dager i uken, av personer i grupper for kjønn og yrkesaktivitet. Gjennomsnitt. Timer¹⁾ *Time spent on personal needs on different days in the week, by persons in groups for sex and employment status. Average. Hours¹⁾*

Kjønn og yrkesaktivitet <i>Sex and employment status</i>	Dager i alt <i>Days, total</i>	Hverdager <i>Week-days</i>	Lørdager <i>Saturdays</i>	Søndager <i>Sundays</i>
PERSONER I ALT <i>PERSONS, TOTAL</i>	10,8 (7 075)	10,7 (5 074)	10,8 (997)	12,0 (1 004)
MENN <i>MEN</i>	10,6	10,2	10,7	12,0
Yrkesaktive <i>Employed</i>	(2 753)	(1 981)	(388)	(384)
Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>	11,5 (636)	11,3 (466)	11,5 (88)	12,5 (87)
KVINNER <i>WOMEN</i>	10,6	10,2	10,7	11,9
Yrkesaktive <i>Employed</i>	(1 336)	(933)	(198)	(205)
Ikke yrkesaktive <i>Non-employed</i>	11,1 (2 350)	11,0 (1 694)	10,7 (328)	12,0 (328)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) *Number of observations is in parenthesis.*

I tabell 33 ser vi på fordelingen etter tid nyttet til nattesøvn i løpet av en hverdag. De fleste personer (61 prosent) hadde mellom 7 og 9 timers nattesøvn. Tallene viser imidlertid også at det fantes nokså stor spredning bak gjennomsnittet. 8 prosent av menn og 5 prosent av kvinner hadde mindre enn 6 timers søvn, 5 prosent av både menn og kvinner sov mer enn 10 timer. Lite søvn var noe mer vanlig blant yrkesaktive personer, spesielt blant yrkesaktive menn. Menn som sov mindre enn 6 timer hadde en samlet arbeidstid på 9,5 timer, 1 time mer enn samlet arbeidstid for yrkesaktive menn i alt.

Tabell 33. Personer i grupper for kjønn og yrkesaktivitet, etter tid nyttet til nattesøvn på hverdager. Prosent *Persons in groups for sex and employment status, by time spent on night sleep on week-days. Percentages*

Kjønn og yrkesaktivitet <i>Sex and employment status</i>	I alt <i>Total</i>	Nattesøvn (timer) <i>Night sleep (hours)</i>						Tallet på observa- sjoner <i>Number of ob- servations</i>
		Under 6	6,0- 6,9	7,0- 7,9	8,0- 8,9	9,0- 9,9	10 og over <i>and over</i>	
PERSONER I ALT <i>PERSONS, TOTAL</i>	100	6	17	33	28	11	5	5 074
MENN <i>MEN</i>	100	8	19	34	25	9	5	2 447
Av dette yrkesaktive menn <i>Of which employed men</i>	100	8	22	36	24	7	3	1 981
KVINNER <i>WOMEN</i>	100	5	13	33	31	13	5	2 627
Av dette yrkesaktive kvinner <i>Of which employed women</i>	100	7	18	41	25	7	2	933

Det kunne tenkes at personer med lang arbeidstid måtte bruke sine fridager til å ta igjen søvn som var tapt på arbeidsdager på grunn av forholdsvis stort tidspress. Ifølge våre data var imidlertid dette ikke tilfelle hos yrkesaktive menn. Menn med en ukentlig arbeidstid på 50 timer eller mer i sitt hovedyrke, sov om lag 0,5 timer mindre på fridagene sine enn yrkesaktive menn generelt. Det er mulig at menn med såpass lang arbeidstid er menn i sin mest arbeidsføre alder, som trenger mindre søvn enn yrkesaktive menn generelt. Det er også mulig at det ekstra tidspresset som lang arbeidstid medfører, går ut over andre aktiviteter enn søvn, slik at vedkommende får den søvn som trengs på hverdager. På fridager vil da de andre aktivitetene som har fått lav prioritet ellers i uken, få høyere prioritet enn søvn.

VIII. FRITID

I dette kapitlet skal vi se på det siste aktivitetsområdet, fritid. I utgangspunktet betrakter vi fritid som den tiden som er igjen etter at arbeidsforpliktelser av forskjellige slag er utført, og personlige behov er sørget for. I forhold til andre aktivitetsområder foregår valget av aktivitetene nokså spontant, selv om vi kan inngå avtaler som binder oss i fritid, og selv om den dagligdagse utøvelse av fritid har lett for å bli rutinepreget. Den enkelte står forholdsvis fritt til å bestemme selv hvordan fritiden skal anvendes. Deltaking i fritidsaktiviteter regnes for å være lystbetont, og et mål i seg selv. Deltaking i andre aktiviteter kan også være lystbetont. Det er således ikke graden av lystfølelser som først og fremst skiller fritidsaktiviteter fra egenarbeid, inntektsgivende arbeid m.v., men heller at deltaking er forholdsvis uforpliktet.

Siden vi mener at omfanget av fritiden først og fremst bestemmes av hvor tidkrevende arbeidsforpliktelser og personlige behov er, vil det kunne oppstå situasjoner hvor enkelte har mer tid enn de trenger for å utføre de fritidsaktiviteter de har lyst til. I en slik situasjon vil en antakelig øke tiden nyttet til de andre aktivitetsområder, sove litt mer, gjøre noe ekstra egenarbeid o.l. I den motsatte situasjonen klarer ikke personer å utføre alle deres ønskede fritidsaktiviteter i den tiden de har til rådighet. På kort sikt vil andre aktiviteter kunne utsettes eller sløyfes til fordel for fritidsaktivitetene. Men på lengre sikt vil fritiden kunne økes bare ved å redusere den enkeltes arbeidsforpliktelser.

I kapittel II gav vi en oversikt over hvilke aktiviteter som blir definert som fritidsaktiviteter. Det vil alltid finnes tilfeller hvor enkelte opplever aktivitetene annerledes enn vi har forutsatt gjennom vår klassifisering. Deltaking i aktiviteter som vi har kalt fritid kan ha en forpliktende karakter for den enkelte. Mange aktiviteter som vi kaller arbeid kan være ren fritid for noen personer, ved noen anledninger. Det vil ofte være tilfelle at en viss mengde av tiden brukt til en aktivitet er forpliktet arbeid, men at tiden brukt utover dette er mer eller mindre et bevisst fritidsvalg. En viss del av tiden nyttet til matlaging, hagearbeid, spising, søvn o.l. vil således ofte være en form for fritidsaktivitet for den enkelte. Vi har ikke registrert fritid i samband med vanlige arbeidsoppgaver og fysiske nødvendigheter. Vårt mål for fritid er derfor antakelig lavere enn fritid i alt.

Vår klassifisering bygger stort sett på internasjonal praksis. Vi avviker fra denne ved gruppering av utdanning, som hos oss blir betraktet som forpliktet tid og ikke som fritid. På grunn av en forholdsvis lav aldersgrense for utvalget vårt, har vi flere skoleelever og studenter enn i mange av de utenlandske tidsstudier. For disse grupper syntes vi det var urimelig å betrakte utdanning som fritid.

1. Forskjellige typer fritid

Når og hvor lenge en har fri antas å ha innvirkninger på hvordan fritiden kan brukes. De timer en har fri etter en vanlig arbeidsdag, vil således representere muligheter for andre former for fritidsutfoldelse enn fritid i helgene eller i ferien. Vi kan dele fritid i fire forskjellige hovedformer:

1. Fritid på vanlige hverdager (arbeidsdager)
2. Fritid i helger (fridager)
3. Fritid på offentlige fridager
4. Fritid i ferie

En av de viktigste faktorer som skiller de forskjellige former fra hverandre, er lengden av sammenhengende fritid. Frihet i disponering av fritid antas å være større ved lengre sammenhengende fritidsperioder enn ved oppsplittet fritid. Ved korte fritidsperioder vil andre gjøremål spille en mer avgjørende rolle for disponeringen av fritiden. De danner en ramme for fritidsutfoldelse. Fritid på hverdager påvirkes i større grad enn de andre typer fritid av innsats i både inntektsgivende arbeid og egenarbeid. Det er arbeid som først og fremst bestemmer hvor mye energi en har til overs for fritidsformål. For de med lange og krevende arbeidsdager, vil fritiden hovedsakelig bli avkobling og samling av krefter før neste arbeidsdag.

Flere og flere yrkesaktive har 5 dagers arbeidsuke med lørdag og søndag fri. Egenarbeidsforpliktelse fortsetter også i helgene for yrkesaktive og ikke yrkesaktive personer, men de er gjerne av et noe redusert omfang, i alle fall på søndagene. De fleste personer har nok fritid i helgene både til å hvile etter arbeidsuken, og til å engasjere seg i krevende fritidsaktiviteter.

Tidsbruk på offentlige fridager kan antas å være tilnærmet lik tidsbruk på søndager. Arbeidsinnsatsen vil være lav og det blir forholdsvis mye tid igjen til fritidsaktiviteter. Dersom den offentlige fridagen forekommer midt i uken, vil det representere en lengre sammenhengende friperiode enn på en hverdag, men mindre enn på en helg. Dersom fridagen forekommer på en fredag eller mandag, vil det for de fleste bety en 3 dagers lang friperiode, med tilsvarende større reisemuligheter m.v. enn på en vanlig helg.

Ferier tatt i lengre sammenhengende perioder er en fortsettelse av denne frigjøring fra arbeidsinnsats. Ferier blir vanligvis definert i forhold til inntektsgivende arbeid eller skole. Det er klart at personlige behov fortsetter også i perioder en har ferie fra inntektsgivende arbeid, skole m.v., og som regel fortsetter også egenarbeidsforpliktelsene. Det er derfor ikke så mye med hensyn til omfang av fritid at en feriedag skiller seg ut fra andre fridager. Forskjellen er at en har en rekke fridager til disposisjon og at disse ikke blir påvirket av tanker om at neste dag er arbeidsdag.

Mulighetene til å reise er antakelig det som påvirkes mest av lengden på den sammenhengende fritid. Fritid på hverdager ventes å forekomme mest i hjemmet eller i lokalmiljøet. Denne stedbundenhet svekkes noe i helger ved at noen reiser bort eller benytter seg av tilbudet fra et større geografisk område. Den reduseres ytterligere i ferier. Det er økt fritid på hverdager som ville gi størst positivt utslag på engasjement i lokalmiljø, ikke økt fritid i helger eller i ferier.

Et annet trekk, som skiller de forskjellige former for fritid fra hverandre, er når på dagen og på året fritiden forekommer. For både yrkesaktive og ikke yrkesaktive personer forekom fritid på hverdager mest om kvelden. I helger og i ferier blir fritid mer jevnt fordelt over døgnet (se kapittel IX). Mange idretts- og friluftslivaktiviteter er f.eks. avhengig av dagslys, og om vinteren vil deltakingen, som følge av dette, være større i helger enn på hverdager. Ferier blir oftest lagt til årstider med gunstige klimatiske forhold for deltaking i ulike former for friluftsliv. Hoveddelen av ferie tas midt på sommeren og vil da rimeligvis preges av typiske sommeraktiviteter.

I tabell 34 ser vi på omfang av fritid på forskjellige typer dager for yrkesaktive personer. Vi har ikke muligheter til å skille mellom feriedager og ikke feriedager for personer uten inntektsgivende arbeid, og har derfor ikke tatt dem med i dette avsnitt. På vanlig søndager hadde både yrkesaktive menn og kvinner mer enn dobbelt så mye fritid som på vanlige hverdager. Lørdager falt i en mellomstilling. Menn hadde like mye fritid på en feriedag som på en vanlig lørdag. For kvinner var omfang av fritid på feriedager større enn på lørdager, men fremdeles mindre enn på vanlige søndager. Etter vanlig oppfatning er feriedager ren fritid. At mindre tid ble nytt til fritidsaktiviteter på feriedager enn på vanlige søndager, kan virke noe overraskende, men en må huske at mye egenarbeid må gjøres i ferietiden, mens en vanlig arbeidsuke kan organiseres slik at bare et minimum av egenarbeid må gjøres på søndager.

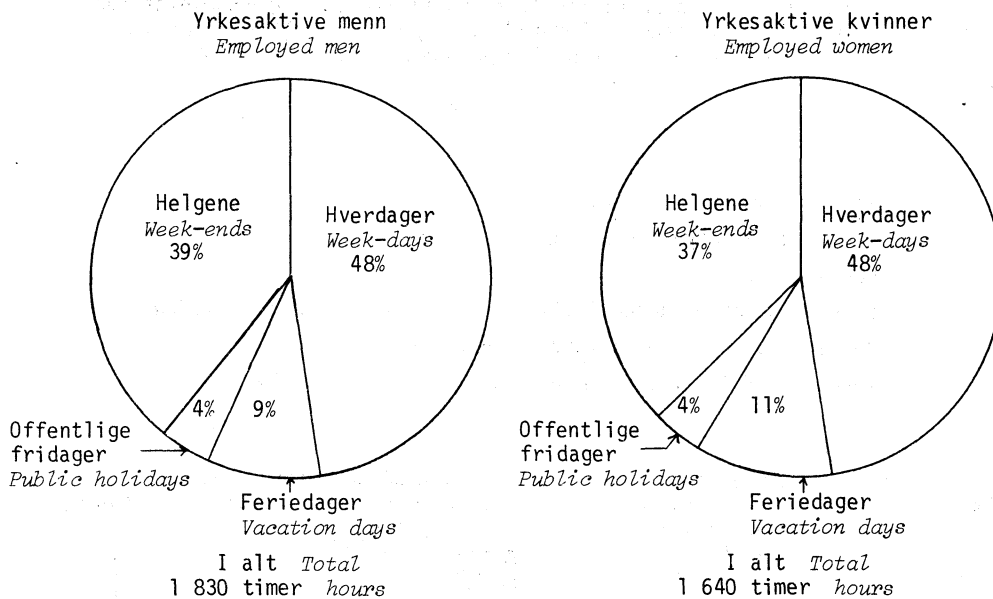
Tabell 34. Tid nytt til fritidsaktiviteter av yrkesaktive menn og kvinner på forskjellige typer dager. Timer¹⁾ *Time spent on leisure activities by employed men and women on different types of days. Hours¹⁾*

Type dag <i>Type of day</i>	Yrkesaktive menn <i>Employed men</i>	Yrkesaktive kvinner <i>Employed women</i>
Ikke feriedager <i>Not vacation days</i>		
Hverdager <i>Week-days</i>	3,7 (1 840)	3,4 (858)
Lørdager <i>Saturdays</i>	6,7 (340)	5,4 (171)
Søndager <i>Sundays</i>	8,2 (337)	7,1 (179)
Feriedager <i>Vacation days</i>	6,7 (81)	6,3 (50)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) *Number of observations is in parenthesis.*

På grunnlag av tallene i tabell 34 har vi beregnet omfanget av fritid pr. år og viser i figur 9 hvordan den årlige fritiden ble fordelt. (Se note til figuren.) Største delen av fritiden var på vanlige hverdager. For både yrkesaktive menn og kvinner utgjorde fritid på hverdager 48 prosent av total årlig fritid. I forhold til andre typer fritid er fritid på hverdager muligens den mest bundne, men den er likevel den viktigste formen for fritid. Fritid i helger utgjorde 39 prosent av årlig fritid for yrkesaktive menn, 37 prosent for kvinner. Ferier utgjorde bare ca. 10 prosent av fritid i alt.

Figur 9. Fritid pr. år¹⁾ for yrkesaktive menn og kvinner, etter type. Prosent
Leisure time per year¹⁾ for employed men and women, by type of leisure.
Percentages

1) Ifølge Ferieundersøkelsen 1974 hadde yrkesaktive menn gjennomsnittlig 18 feriedager pr. år, yrkesaktive kvinner 23 dager. Feriedager er definert som vanlige arbeidsdager en har fri fra inntektsgivende arbeid [9]. Vi forutsetter at feriedager er tatt sammenhengende og at minst tre helger er med i friperioden. Antall offentlige fridager er anslått til 10, derav er 8 regnet som hverdager, 2 som lørdager. Omfang av fritid på offentlige fridager regnes å være lik omfang av fritid på søndager.

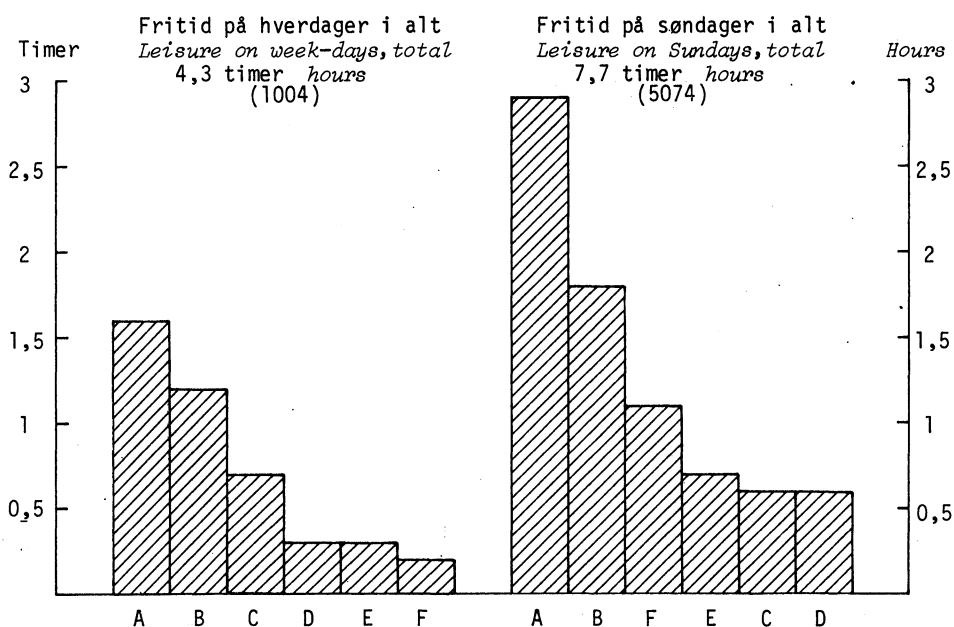
1) According to Holiday Survey 1974 employed men had 18 vacation days per year, employed women 23. Vacation days were defined as normal work days one has off from income producing work [9]. We assume that vacation days are taken contiguously and that at least 3 week-ends are included in the period. We assume that there are 10 public holidays in the course of the year and that 8 of these fall on week-days, 2 on Saturdays. The amount of time spent on leisure activities on these days is assumed to be the same on Sundays.

2. Bruk av fritid på forskjellige dager

Figur 10 viser hvordan fritiden på hverdager og søndager disponeres. Tallene er gjennomsnitt for alle hverdager og søndager medregnet feriedager. Vi har registrert såpass få feriedager i tidsnyttingsundersøkelsen at de gir lite utslag i det totale gjennomsnitt. Både på hverdager og på søndager gikk mest tid til sosialt samvær. Ellers var radiolytting og fjernsynsseing den nest mest tidkrevende aktiviteten. Mer tid ble brukt til disse aktivitetene på søndager enn på hverdager, men deres prosentvise andel av total fritid var mindre på søndager. Lesing var den tredje mest tidkrevende fritidsaktivitet på hverdager. Folk brukte like mye tid til lesing på søndager som på hverdager, mens i prosent av total fritid var den mindre viktig på søndager, og kom i rekke etter både idrett og friluftsliv og fritidsreiser.

Figur 10. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter. Gjennomsnitt for hverdager og søndager. Timer¹⁾: *Time spent on different leisure activities. Average for week-days and Sundays. Hours¹⁾*

- A. Sosialt samvær *Socializing*
- B. Radio og fjernsyn *Radio and television*
- C. Lesing *Reading*
- D. Underholdning og annen fritid *Entertainment and other leisure*
- E. Reiser i samband med fritid *Leisure travel*
- F. Idrett og friluftsliv *Sport and outdoor recreation*

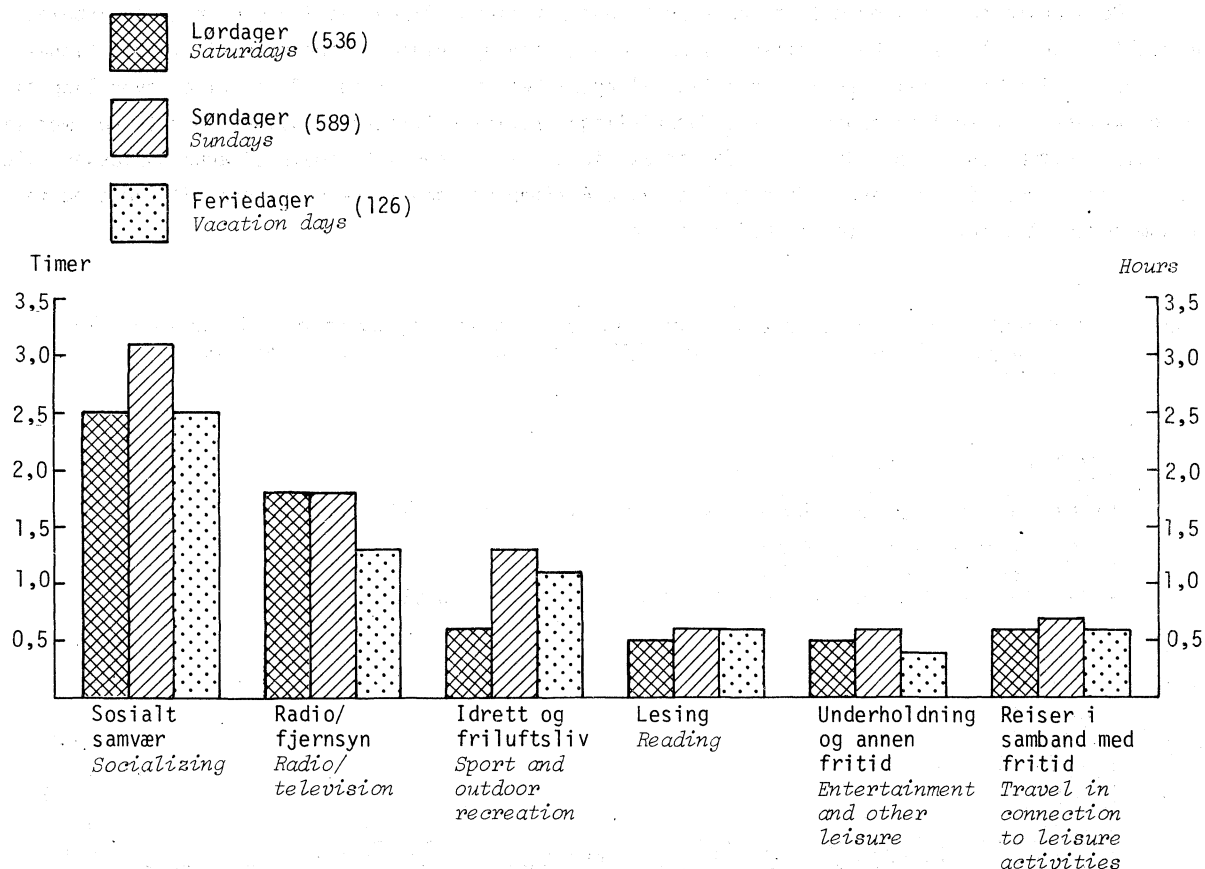
1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Før vi går videre med beskrivelsen av hvordan fritiden brukes, er det nødvendig å gjenta at noen typer fritidsaktiviteter er spesielt utsatt for underrepresentasjon ved vårt dagboksystem. Dette gjelder særlig sosialt samvær og radiolytting. Tallene gitt her for hovedaktiviteter gir dårlig uttrykk for samlet utøving av aktivitetene. (Se kapittel II.)

I figur 11 sammenlikner vi tidsbruk på lørdager, søndager og feriedager for yrkesaktive personer. Vi har sett tidligere at yrkesaktive menn hadde like mye fritid på feriedager som på lørdager, mens yrkesaktive kvinner hadde litt mer fritid på feriedager enn på vanlige lørdager.

Feriedager skilte seg mindre ut enn vi kanskje kunne ha ventet. Dette kan til dels skyldes skjevheter i utvalget. Frafallet ved tidsnyttingsundersøkelsen var spesielt høyt i juli/august. Vi antar at forholdsvis mange av de som falt fra, var på ferie. Blant personer på ferie vil frafallet være høyest hos de som var bortreist. Tallene våre for feriedager overestimerer antakelig aktiviteter som er typisk for hjemmeferie og underestimerer tiden nyttet til aktiviteter det er vanlig å drive med på ferieturer.

Figur 11. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter av yrkesaktive personer. Gjennomsnitt for lørdager, søndager og feriedager. Timer¹⁾ *Time spent on different leisure activities by employed persons. Average for Saturdays, Sundays and vacation days. Hours¹⁾*

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) Number of observations is in parenthesis.

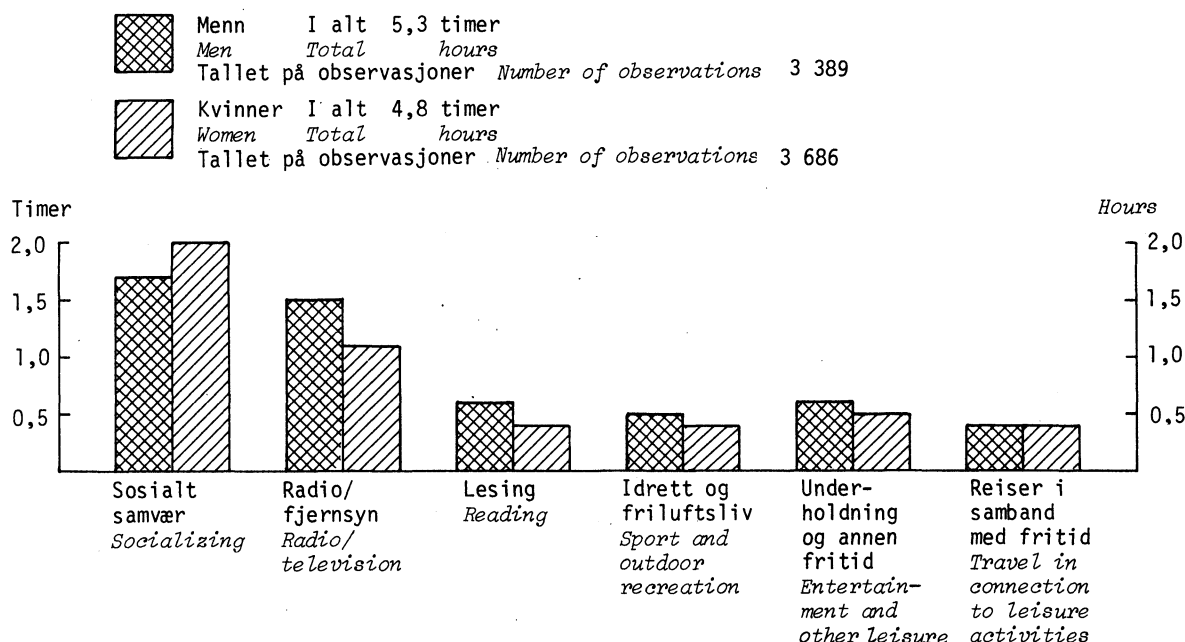
Figuren viser at yrkesaktive personer brukte like mye tid til sosialt samvær på feriedager som på lørdager generelt, og ca. 0,5 timer mindre til radio og fjernsyn enn på lørdager og søndager generelt. Mer tid ble brukt til idrett og friluftsliv på feriedager enn på lørdager, men fremdeles mindre enn på søndager. De yrkesaktive leste like mye på feriedager som på søndager, men brukte mindre tid til underholdning og annen fritid slik som organisasjonsdeltaking o.l.

Vi skal nå se litt nærmere på radiolytting og fjernsynsseing i ferier. En rekke spørsmål om lytter- og seeratferd for personer som var på ferietur innenlands, ble stilt i Radio- og fjernsynsundersøkelse juli/august 1970. [10]. Av personer mellom 15 og 79 år hadde 56 prosent vært på ferietur med minst fire overnattinger borte fra bostedet, flertallet av disse (ca. 90 prosent) på innenlandsreise. Om lag 10 prosent av de på innenlandsreise kunne ikke høre på radio. Blant de som hadde adgang til radio, hørte 46 prosent mer på radio enn ellers, 35 prosent mindre enn ellers. De fleste reisende hadde derimot ikke anledning til å se på fjernsyn. 72 prosent av personer som overnattet i egen hytte hadde ikke adgang til fjernsyn, og 25 prosent av de som bodde på hotell eller hos slekt og venner hadde ikke adgang. I alt var det 55 prosent som ikke kunne se fjernsyn i ferien. Halvparten av de som hadde adgang til fjernsyn i ferien så mindre enn vanlig, 24 prosent så mer enn vanlig på fjernsyn. Ut fra disse tall vi en vente forholdsvis liten forandring i radiolytting på feriedager i forhold til vanlig atferd, og en relativt sterk nedgang i tiden nyttet til fjernsynsseing - muligens i overkant av det vi fant for fjernsynsseing i figur 11.

3. Menns og kvinners bruk av fritid

De største forskjeller mellom menns og kvinners tidsbruk finner vi i disponering av arbeidsinnsats (se kapittel III). Forskjeller mellom hvordan menn og kvinner disponerer sin fritid finnes også, men de er små i forhold til forskjeller i tid til egenarbeid m.v. I figur 12 ser vi på hvor lang tid menn og kvinner brukte i gjennomsnitt til forskjellige fritidsaktiviteter. Kvinner brukte noe mer tid til sosialt samvær enn menn. Dette skyldes antakelig delvis at sosialt samvær på arbeidsplassen ikke er blitt registrert i dagbøkene. Menn brukte ca. 0,4 timer pr. dag mer enn kvinner til radio og fjernsyn som hovedaktivitet, og leste ca. 0,2 timer mer.

Figur 12. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter av menn og kvinner. Gjennomsnitt for alle dager. Timer *Time spent on different leisure activities by men and women. Average for all days. Hours*

Nå skal vi se nærmere på de enkelte fritidsaktiviteter. Vi tar utgangspunkt i dagbokdata, men refererer også til tall som dekker et lengre tidsrom. For opplysninger om gjennomsnittlig tid brukt til hver fritidsaktivitet av menn og kvinner, hvilken andel som har deltatt i aktiviteten og hvor mye tid som ble brukt av deltakerne, se Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72, Hefte 1, tabell 15. [1].

a. Sosialt samvær

Noen form for sosialt samvær ble oppgitt av 71 prosent av alle personer, 77 prosent av kvinner og 66 prosent av menn. Vi regner med at samtaler er spesielt utsatt for underrepresentasjon i dagbokføringen fordi de ofte er kortvarige og foregår samtidig med andre aktiviteter, som er oppgitt som hovedaktiviteter. Besøk av og hos familie eller venner forekom ofte. I gjennomsnitt for alle personer oppgav 45 prosent besøk i løpet av en dag. Mange vil synes at dette tall ligger meget høyt, og det er klart at besøk ikke var så vanlig i alle grupper i befolkningen. Besøk, slik det er definert her, kan også være nokså kortvarige og uformelle. Gjennomsnittlig tid brukt til besøk av de som oppgav besøk, var imidlertid i overkant av 2 timer. Dette tyder på at en god del av besøkene var langvarige. Det var særlig besøk av familie og venner som kvinner mottok oftere enn menn. En tredjedel av kvinnene og en femtedel av mennene fikk besøk i løpet av en dag.

b. Radio og fjernsyn

Mesteparten av radiolytting foregår mens en holder på med andre aktiviteter. Det ble brukt gjennomsnittlig bare 0,3 timer pr. dag til radiolytting som hovedaktivitet, mens total lyttetid var mange ganger større, i 1973 ca. 1,7 timer. [10]. Menn hørte mer på radio som hovedaktivitet enn kvinner. Blant menn oppgav 31 prosent radiolytting som hovedaktivitet i løpet av dagen, mens bare 25 prosent av kvinner gjorde det. Dette er til tross for at kvinner hørte mer på radio i alt enn menn. Det virker som om menn hadde større anledning til å sette seg ned og konsentrere seg om programmene i radio enn kvinner.

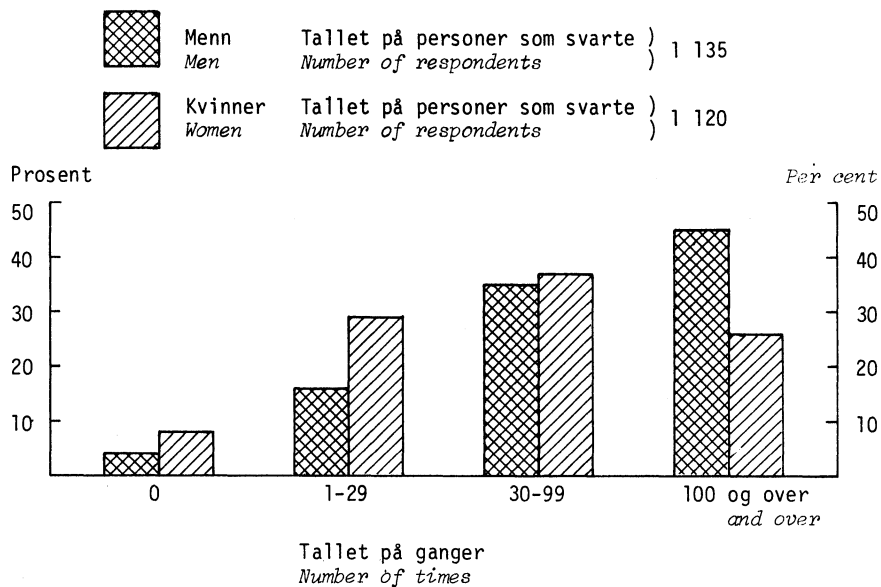
Menn brukte ca. 1,2 timer pr. dag til fjernsynsseing som hovedaktivitet, kvinner ca. 0,9 timer. Forskjellen står i rimelig forhold til forskjellen i fjernsynsseing i alt. Ifølge Radio- og fjernsynsundersøkelse februar 1973 så menn i alt ca. 10 minutter mer pr. dag på fjernsyn enn kvinner gjorde. [11]. Fjernsynsseing var en meget vanlig aktivitet for både menn og kvinner. Om lag 62 prosent av menn og 58 prosent av kvinner oppgav fjernsynsseing som hovedaktivitet i løpet av dagen.

c. Idrett og friluftsliv

Menn brukte 0,5 timer pr. dag til idrett og friluftsliv, kvinner 0,4 timer. Forskjellen virker overraskende liten når vi vet fra andre datakilder at menn deltar betraktelig mer i disse aktiviteter enn kvinner. Deltaking i idrett og friluftsliv er imidlertid ikke en daglig aktivitet, og forskjeller i deltakingsnivå har ikke stor innvirkning på daglig tidsbruk. Likevel hadde 29 prosent av menn og 24 prosent av kvinner deltatt i en eller annen form for idrett og friluftsliv. Spaserturer var den aktivitet som både menn og kvinner nevnte oftest, og den aktivitet hvor det var minst relativ forskjell mellom kjønnene.

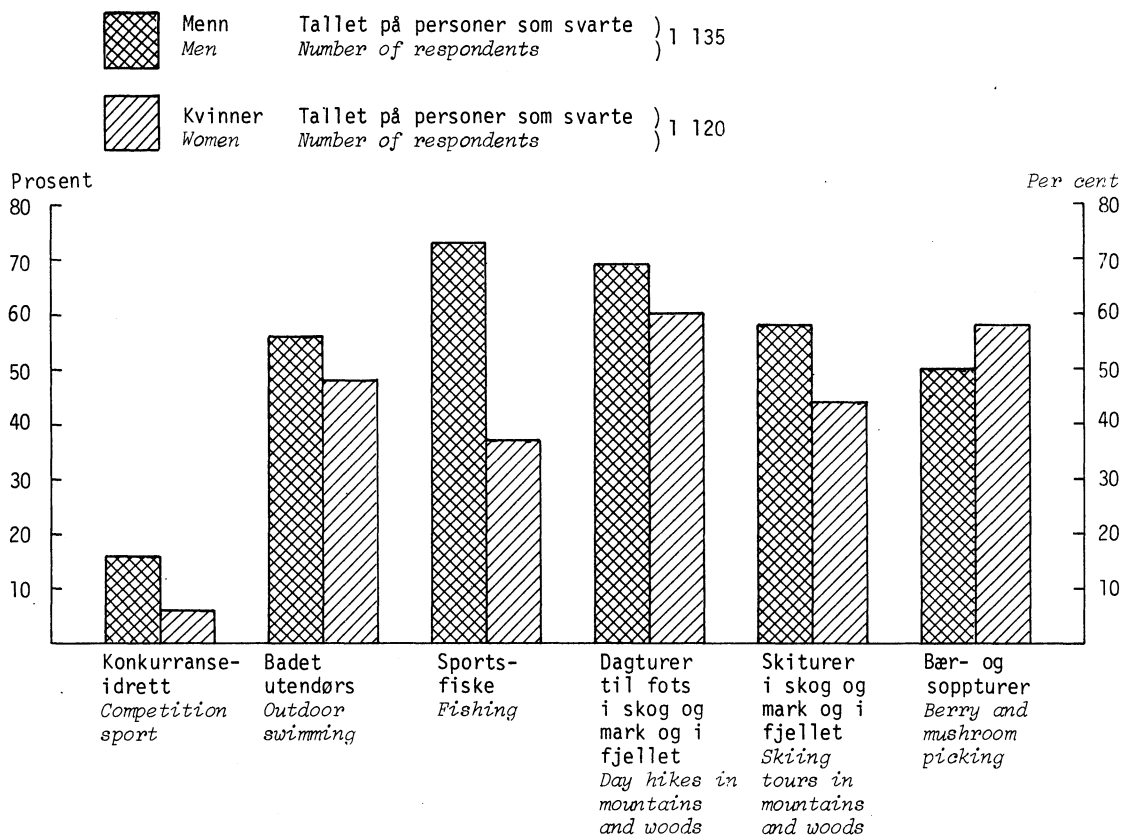
Data fra et lengre tidsrom enn én dag er å foretrekke når en ser på sjeldne aktiviteter. I Friluftslivundersøkelse 1974 ble deltaking i forskjellige former for friluftsliv, idrett og mosjon siste år registrert. [3]. Undersøkelsen viste at langt flere menn enn kvinner deltok ofte, og at flere kvinner enn menn ikke deltok eller deltok lite (figur 13). Ser vi på noen av de forskjellige typer idrett og friluftsliv, finner vi at flere menn enn kvinner deltok i alle aktivitetene nevnt unntatt bær- og soppturer. Størst forskjell var det for sportsfiske (figur 14).

Figur 13. Menn og kvinner etter tallet på ganger de utøvde forskjellige former for friluftsliv, idrett og mosjon siste år. Prosent
Men and women by number of times they participated in outdoor recreation, sport and exercise last year. Percentages

Kilde: SA Sosialt utsyn 1977
Source: SA Social Survey 1977

Figur 14. Andelen av menn og kvinner som deltok i forskjellige former for idrett og friluftsliv siste år. Prosent
Percentage of men and women who participated in different types of sport and outdoor recreation last year

Kilde: NOS Friluftslivundersøkelse 1974
Source: NOS Outdoor Life Survey 1974

d. Underholdning og annen fritid

Underholdning og annen fritid omfatter besøk i kulturinstitusjoner og på kaféer, m ter i forskjellige typer organisasjoner og hobbyvirksomhet. Deltaking i alle disse aktiviteter var sjeldne, og tiden brukt til dem til sammen var bare 0,4 timer pr. dag. De vanligste nevnte aktiviteter var håndarbeid (6 prosent av alle personer), brevskrivning (5 prosent) og restaurantbesøk (4 prosent). Også her er det bedre   benytte data som dekker et lengre tidsrom enn én dag. Dagbokf rerne i tidsnyttingsundersøkelsen ble spurt om hvor mange ganger i løpet av siste året de hadde deltatt i en rekke sjeldne aktiviteter, og resultatene er framstilt i tabell 35. Kirkebes k var oftest nevnt blant aktivitetene som stod på listen. En stor del av befolkningen oppgav også kinoforestillinger og foredragsm ter. Deltaking i teatre, konserter m.v. var på den andre siden lite utbredt. Med unntak av kirkebesøk o.l. og teater-/operabes k hadde en storre andel av menn enn kvinner deltatt i de forskjellige aktiviteter. Forskjellen var storst når det gjaldt idrettsstevner.

Tabell 35. Andelen av menn og kvinner som deltok i bestemte fritidsaktiviteter siste år. Prosent
Percentage of men and women who participated in certain leisure activities last year

Type fritidsaktivitet <i>Type of leisure activity</i>	Personer i alt <i>Persons, total</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
Kino <i>Cinema</i>	50	54	46
Teater/opera <i>Theatre/opera</i>	22	20	25
Konserter <i>Concerts</i>	15	15	15
Kunstutstillinger <i>Art exhibitions</i>	17	18	16
Mus�er <i>Museums</i>	23	25	20
Idrettsstevner <i>Sportsevents</i>	33	48	19
Kirkebes�k/religi�se m�ter <i>Church services or religious meetings</i>	65	59	70
Foredrags- og debattm�ter <i>Lectures or debates</i>	41	45	37
Tallet p� personer som svarte <i>Number of respondents</i>	3 541	1 695	1 846

Selv om et klart flertall av alle personer var medlem i en eller annen organisasjon, gav organisasjonsdeltaking lite utslag i daglig tidsbruk. Menn var oftere medlem i en eller annen organisasjon enn kvinner. (Tabell 36.) En tredjedel av kvinner var ikke medlem i noen organisasjon, mens bare en femtedel av menn manglet organisasjonstilknytning. Halvparten av alle menn og 16 prosent av alle kvinner var medlemmer i fagforeninger/bransjeorganisasjoner. Ser vi på de som er yrkesaktive, var det fremdeles store forskjeller i andelen av menn og kvinner som var fagorganiserte (57 mot 36 prosent). Medlemskap i idrettslag og politiske partier var også sterkt dominert av menn. Derimot var det flere kvinner enn menn som var medlem i en kristelig forening.

For menn var fagforeninger klart den vanligste organisasjonstilknytning, og deretter kom idrettslagene. Medlemskap i kristelige foreninger var minst utbredt. For kvinner var det husmorlagene som var den vanligste organisasjonstilknytning, mens fagforeninger og kristelige foreninger kom på annen plass.

Tabell 36. Andelen av menn og kvinner som var medlem i forskjellige typer organisasjoner. Prosent
Percentage of men and women who belonged to different types of organizations

Type organisasjon <i>Type of organization</i>	Personer i alt <i>Persons, total</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
Ikke medlem av noen organisasjon <i>Not member in any organization</i>	28	21	34
Medlem av: <i>Member of:</i>			
Fagforening/bransjeorganisasjon <i>Trade union or association</i>	32	50	16
Politisk parti eller organisasjon <i>Political party or organization</i>	14	19	9
Idrettslag <i>Athletic club</i>	19	27	11
Sanitetsforening/husmorlag <i>Public health association or housewives association</i>	15	7	22
Kristelig forening <i>Christian association</i> ..	11	6	15
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	3 541	1 695	1 846

e. Lesing

Avislesing som hovedaktivitet ble oppgitt av flere menn enn kvinner, og blant de som leste aviser var det menn som brukte mest tid på det. I intervjuet i tidsnyttingsundersøkelsen ble det stilt noen spørsmål om lesevaner. [12]. Om lag 96 prosent av menn og 94 prosent av kvinner sa at de leste en eller flere aviser regelmessig. Bare 52 prosent av menn og 45 prosent av kvinner rapporterte imidlertid avislesing i dagbøkene. Dette tyder på at mye avislesing enten er kortvarig eller blir gjort samtidig med andre aktiviteter, som f.eks. frokost eller arbeidsreise. Menn og kvinner leste omtrent like mange bøker pr. år og brukte omtrent like mye tid i gjennomsnitt på boklesing pr. dag. Mennene som førte opp boklesing i dagbøkene brukte imidlertid mer tid til dette enn kvinnene. Det ser ut til at kvinner delte (måtte dele) lesingen i kortere perioder enn tilfellet var hos menn. Dette kan skyldes kortere fritid i alt eller mer oppsplittet fritid. Flere kvinner enn menn leste ukeblader eller tidsskrifter. Nærmere 70 prosent av kvinner leste ett eller flere ukeblader eller tidsskrifter regelmessig, mens bare 56 prosent av mennene gjorde dette.

4. Aldersforskjeller i bruk av fritid

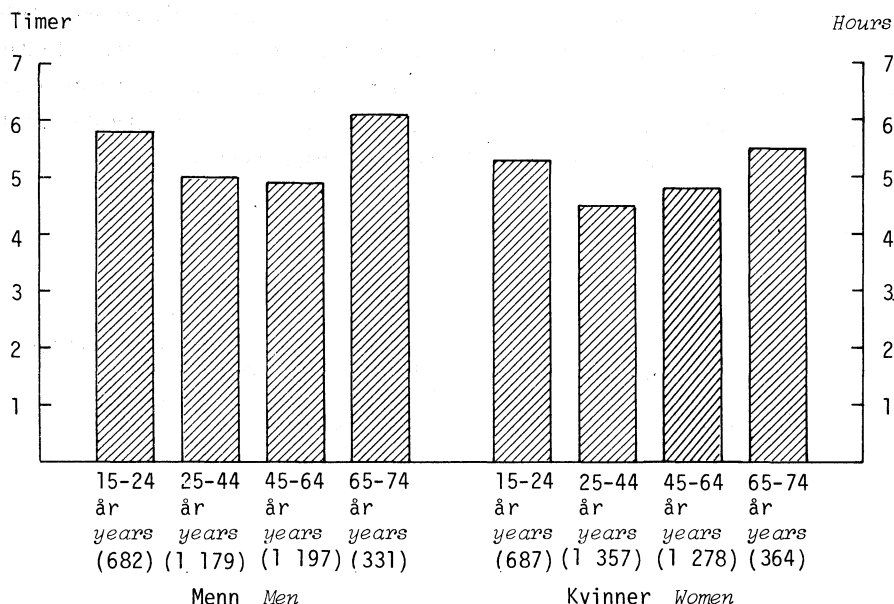
Valg av fritidsaktiviteter er et samspill mellom aktivitetstilbudet som finnes og den enkeltes ressurser og preferanser. Vi har sett på forskjeller i hvordan menn og kvinner disponerer fritiden. Noen av forskjellene skyldes at menn og kvinner har ulike mengder av fritid til disposisjon. Andre ressurser som helse, spesielle ferdigheter, penger m.v. er også ofte ujevnt fordelt mellom menn og kvinner. Noen forskjeller skyldes ikke først og fremst ressursfordelingen, men at menn og kvinner kan ha ulike preferanser/interesser.

Alder anses også for å være en viktig faktor når det gjelder fritidsressurser og preferanser. Det finnes en sterk sammenheng mellom alder og rørlighet, en ressurs som har mye å si for valg av fritidsaktiviteter. Friluftslivundersøkelse 1970 viste at få yngre mennesker manglet normal rørlighet. (Med normal rørlighet menes her at personene kan løpe 100 m.) Blant personer mellom 65 og 74 år var det imidlertid bare 30 prosent som hadde normal rørlighet. [12].

Det finnes også en sammenheng mellom alder og omfang av ressursen fritid. Figur 15 viser at de eldste aldersgruppene hadde mest fritid, og at både de yngste og de eldste, dvs. for det meste studenter og pensjonister, hadde mer fritid enn andre. For menn var omfanget av fritid nokså konstant gjennom de yrkesaktive årene fra 25 til 64 år. For kvinner var det spesielt alderen 25-44 år som betydde liten fritid. I denne aldersgruppe har mange hjemmeboende barn, og som vi har sett tidligere betydde dette

forholdsviss stor arbeidsbelastning. Kvinner mellom 45 og 64 år hadde omtrent like mye fritid som menn i den samme aldersgruppen. Dette var den eneste periode i livssyklusen hvor menn og kvinner hadde tilnærmet lik mengde fritid.

Figur 15. Tid nyttet til fritidsaktiviteter av personer i grupper¹⁾ for kjønn og alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾
Time spent on leisure activities by persons in groups for sex and age. Average for all days. Hours¹⁾

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
 1) Number of observations is in parenthesis.

Deltaking i mange aktiviteter avtar etter som en passerer 45-50 år, for anstrengende og ikke familieorienterte aktiviteter, avtar den tidligere. Nedgangen i fysisk evne forklarer bare noe av aldersvariasjonene. Forandringen må også forklares av forandring i interesser. [14]. Ungdomsårene karakteriseres ved eksperimentering og danning av forholdet til andre mennesker, arbeid m.v. Seinere etablerer de fleste personer familie og hjem, og det er disse som engasjerer og opptar personen. Fritidsinteressene blir ofte barne- eller familieorienterte. Når de voksne barna flytter hjemmefra, begynner overgangen til neste fase. Eldre mennesker opplever at mange av de festepunkter de hadde før, blir oppløst. Det som ofte blir sentralt i denne aldersgruppe er å motvirke disse forandringene på det psykiske plan. Det er vanskelig å si noe bestemt om hvilke aktiviteter som passer de ulike faser og interesser best. Den samme aktiviteten kan tjene forskjellige behov hos forskjellige personer.

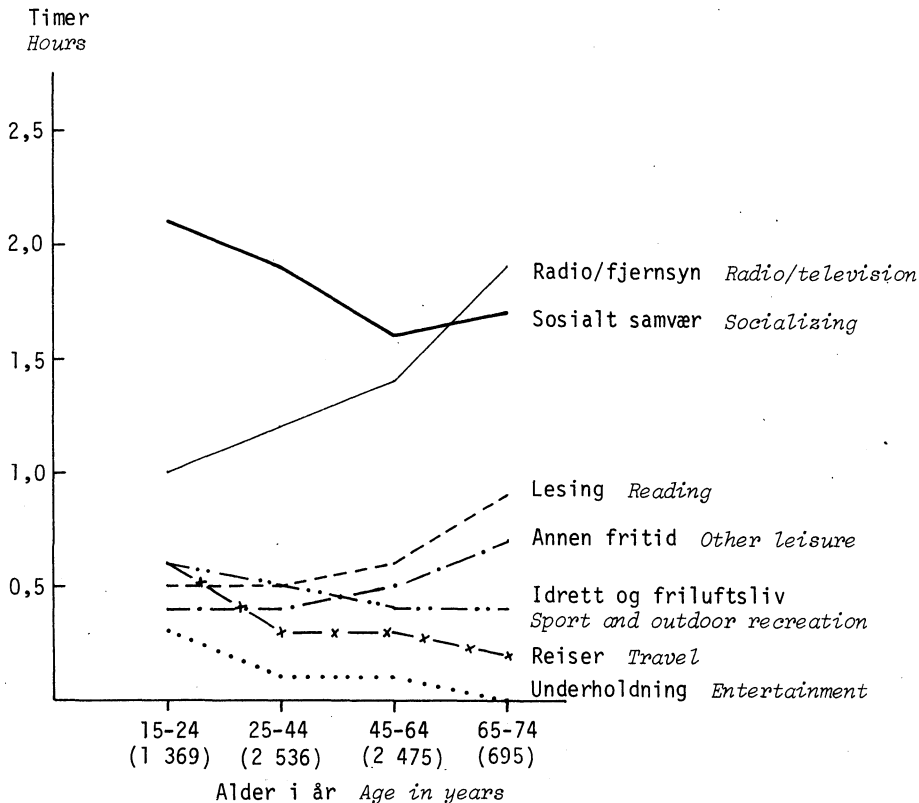
Det går fram av figur 16 at tid nyttet til de mer utadvendte og aktive former for fritidsaktiviteter avtok med alder, mens tid nyttet til de fysisk passive former økte. Nedgangen i tid nyttet til sosialt samvær skyldtes i første rekke at eldre personer sjeldnere besøkte andre mennesker. Eldre personer gikk også mindre i selskaper enn yngre personer. Det var ikke noen særlig forskjell i tid nyttet til samtaler. Andre aktiviteter som avtok med alder var underholdning, idrett og friluftsliv,

og reiser i samband med fritidsaktiviteter. Alder har mer å si for hva slags idrett og friluftsliv en driver med enn for hvor mye tid en bruker. Spaserturer, som er den oftest nevnte type for friluftsliv, stiller beskjedne krav til fysiske ferdigheter, og nesten alle uansett alder kan delta, selv med ned-satt rørlighet. Det var faktisk flere blant de eldre som gikk på en spasertur enn blant de yngre (18 mot 12 prosent).

Både fjernsynsning og radiolytting som hovedaktivitet økte med alderen. For den eldste aldersgruppen var radio/fjernsyn den viktigste fritidsaktivitet, men i alle andre aldersgrupper gikk mer tid til sosialt samvær enn til radio/fjernsyn. Personer mellom 65 og 74 år brukte 0,7 timer pr. dag til radiolytting som hovedaktivitet, mens personer under 45 år brukte bare 0,2 timer. De eldre så 1,2 timer på fjernsyn, mens de mellom 15 og 24 år så 0,8 timer, og andre brukte ca. 1 time.

Det var også registrert en øking med alder i tid nyttet til lesing. Resultater fra spørsmål om lesevaner viste imidlertid at eldre personer leste tidsskrifter eller ukeblader noe sjeldnere enn personer under 45 år, og at de leste færre bøker enn personer i andre aldersgrupper. Eldre personer leste heller ikke oftere en avis regelmessig enn personer mellom 25-64 år. [11]. Disse resultater tyder på at eldre ikke leser mer enn andre voksne. At de brukte mer tid til lesing kan skyldes at de leser i et mer avslappet tempo eller at de sjeldnere kombinerer lesing med andre gjøremål.

Figur 16. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter av personer i grupper for alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾ *Time spent on different leisure activities by persons in different age groups. Average for all days. Hours¹⁾*

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Ser vi på kjennemerkene kjønn og alder samtidig, finner vi at det var særlig hos menn at sosialt samvær avtok med alder. Yngre menn hadde 0,8 timer mer sosialt samvær pr. dag enn eldre menn. Hos kvinner var forskjellen 0,3 timer. Som nevnt tidligere er sosialt samvær på arbeidsplassen ikke tatt med. Dette betyr at overgangen fra yrkesaktivitet til pensjonistalder har enda større konsekvenser for sosial omgang enn tallene her gir uttrykk for. Generelt vil en kunne si at kvinners fritidsbruk varierte mindre med alder enn tilfellet var for menn.

Tabell 37. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter av personer i grupper for kjønn og alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer *Time spent on different leisure activities by persons in groups for sex and age. Average for all days. Hours*

Type fritidsaktivitet <i>Type of leisure activity</i>	Menn <i>Men</i>				Kvinner <i>Women</i>			
	Alder i år <i>Age in years</i>				Alder i år <i>Age in years</i>			
	15-24	25-44	45-64	65-74	15-24	25-44	45-64	65-74
Sosialt samvær <i>Socializing</i>	2,1	1,7	1,4	1,3	2,2	2,0	1,8	1,9
Radio/fjernsyn <i>Radio and television</i>	1,1	1,4	1,6	2,3	0,9	1,0	1,2	1,6
Lesing <i>Reading</i>	0,6	0,5	0,7	1,2	0,4	0,4	0,5	0,7
Idrett og friluftsliv <i>Sport and outdoor recreation</i>	0,7	0,5	0,5	0,5	0,6	0,4	0,4	0,3
Underholdning <i>Entertainment</i>	0,4	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0
Annen fritid <i>Other leisure</i>	0,4	0,3	0,4	0,6	0,5	0,4	0,6	0,8
Reiser i samband med fritid <i>Travel in connection to leisure activities</i>	0,7	0,4	0,4	0,2	0,5	0,3	0,3	0,2
Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>	682	1 179	1 197	331	687	1 357	1 278	364

5. Relativ mangel på fritid

Fritid av et visst omfang betraktes som et gode og en øking i omfang av fritid vil generelt kunne tolkes som en øking i velferd. Men her burde en undersøke hva økingen i fritid skjedde på bekostning av. Fritid er ikke det eneste aktivitetsområde som er verdifull for den enkelte og for samfunnet. Ingen framhever fritiden til de arbeidsløse som et samfunnsideal. Det er heller ikke snakk om å erstatte alt egenarbeid med fritidsaktiviteter. Men dersom produksjonsøking i arbeidslivet både hjemme og ute gjør det mulig å øke fritiden, vil dette betraktes som en positiv utvikling. Uten å ta et standpunkt til hvor mye fritid som er ønskelig, kan vi betrakte en absolutt eller relativ mangel på fritid som tegn på nedsatt velferd. Skjevheter i fordelingen av fritid, akkurat som ved andre ressurser som er ujevnt fordelt i samfunnet, tolkes som et problem.

I kapittel III har vi sett på omfanget av arbeidsinnsats i forskjellige grupper. De med lang arbeidstid er stort sett de med liten fritid. Kvinner generelt hadde lengre arbeidstid enn menn, og som vi ser i tabell 38, gav dette utslag i mindre fritid. Forskjellen var spesielt stor når menn og kvinner hadde det samme yrket. Kvinnelige ansatte i industri hadde 0,4 timer mindre fritid pr. dag enn de mannlige ansatte. Kvinnelige studenter hadde 0,7 timer mindre fritid pr. dag enn mannlige studenter. Blant de yrkesaktive var det de selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske som hadde minst fritid. Ansatte i industri, bygg og anlegg hadde mest fritid.

Tabell 38. Tid nyttet til fritidsaktiviteter av personer i grupper for kjønn og yrke. Gjennomsnitt for alle dager. Timer¹⁾ *Time spent on leisure activities by persons in groups for sex and occupation. Average for all days. Hours¹⁾*

Yrke <i>Occupation</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
PERSONER I ALT <i>PERSONS, TOTAL</i>	5,2 (3 389)	4,9 (3 686)
Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry and fishing</i>	3,9 (252)	3,2 (60)
Andre selvstendige <i>Other self-employed</i>	4,7 (295)	4,0 (85)
Ansatte i industri, bygg og anlegg <i>Wage earners in manufacturing and construction</i>	5,2 (976)	4,8 (133)
Andre ansatte <i>Other wage earners</i>	4,9 (1 230)	4,5 (1 058)
Skoleelever/studentene <i>Students</i>	6,4 (203)	5,7 (191)
Hjemneværende husmødre <i>Housewives</i>	- -	4,9 (1 810)
Pensjonister <i>Pensioners</i>	7,0 (244)	5,7 (236)
Andre ikke yrkesaktive <i>Other non-employed persons</i>	6,9 (189)	5,8 (113)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) *Number of observations is in parenthesis.*

I de fleste husholdninger med ektepar var kvinnen hjemneværende og mannen yrkesaktiv. I disse husholdningene var det liten forskjell i omfanget av fritid for menn og kvinner. Vi sa tidligere at hjemneværende kvinner hadde kortere arbeidsdager enn menn (tabell 4). Dette gav imidlertid lite utslag på omfanget av fritid fordi kvinnene brukte noe mer tid til personlige behov enn mennene. Yrkesaktive gifte kvinner hadde derimot mindre fritid enn menn med yrkesaktive ektefeller.

I tabell 39 ser vi på spredningen bak gjennomsnittstallene. Tabellen bygger på opplysninger fra en enkelt dag og kan derfor ikke tolkes som en indikator på manglende fritid over lengre perioder. Av de som førte dagbøker for 2 hverdager og som hadde hatt mindre enn 3 timer fritid på første dagen, var det bare 20 prosent som hadde like liten fritid dagen etter. Tallene kan imidlertid brukes til å antyde en øvre grense på størrelsen av potensielle problemgrupper.

Om lag en fjerdedel av alle personer hadde mindre enn 3 timer fritid i løpet av dagen, 5 prosent hadde mindre enn 1 time. Disse er tall for alle dager i uken. Tall for hverdager ligger høyere. Det var forholdsvis mange blant de selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske som hadde liten fritid. Blant kvinner var det også forholdsvis mange ansatte i industri med mindre enn 1 time fritid, selv om gjennomsnittlig fritid var relativt høy for denne gruppen. Mangelen på fritid var ikke begrenset til personer med inntektsgivende arbeid. Blant kvinnelige studenter hadde 6 prosent mindre enn 1 time fritid i løpet av dagen, blant hjemneværende husmødre hadde 4 prosent så liten fritid.

Som sagt innledningsvis behøver ikke mangelen på fritid på en enkelt dag å bety et velferdsproblem. Men i de tilfellene hvor mangelen på fritid blir langvarig, må personene kunne sies å være overbelastet med arbeid. En tredjedel av alle personer hadde under 3 timer fritid på én hverdag. Om lag 20 prosent av disse hadde liten fritid på to hverdager på rad. Ut fra dette kan vi anslå at 6 prosent eller mindre av alle personer hadde vanligvis under 3 timer fritid på hverdager. Blant disse er det nok mange som kan betegnes som overarbeidd og som kan trenge hjelp til avlastning.

Tabell 39. Personer i grupper for kjønn og yrke, etter omfang av fritid i løpet av dagen. Prosent
Persons in groups for sex and occupation, by hours of leisure in the course of the day.
Percentages

Yrke <i>Occupation</i>	Menn <i>Men</i>					Kvinner <i>Women</i>				
	Fritid i timer <i>Leisure in hours</i>					Fritid i timer <i>Leisure in hours</i>				
	I alt <i>Total</i>	Under 1	1,0- 2,9	3 og over and more	Tallet på ob- serva- sjoner <i>Number of obser- vations</i>	I alt <i>Total</i>	Under 1	1,0- 2,9	3 og over and more	Tallet på ob- serva- sjoner <i>Number of obser- vations</i>
PERSONER I ALT <i>PERSONS, TOTAL</i>	100	5	21	74	3 389	100	5	21	74	3 686
Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske <i>Self- employed in agriculture, forestry and fishing</i>	100	11	30	59	252	100	10	38	52	60
Andre selvstendige <i>Other self-employed</i>	100	5	24	71	295	100	12	25	64	85
Ansatte i industri, bygg og anlegg <i>Wage earners in manufacturing and construc- tion</i>	100	4	24	72	976	100	11	23	66	133
Andre ansatte <i>Other wage earners</i>	100	6	21	73	1 230	100	6	28	66	1 058
Skoleelever/studenter <i>Students</i>	100	2	16	82	203	100	6	18	76	191
Hjemmeværende husmødre <i>Housewives</i>	-	-	-	-	-	100	4	18	78	1 810
Pensjonister <i>Pensioners</i> ...	100	3	5	92	244	100	1	13	86	236
Andre ikke yrkesaktive <i>Other non-employed persons</i> .	100	2	12	86	189	100	2	13	85	113

IX. NÅR OG HVOR AKTIVITETENE FOREGAR

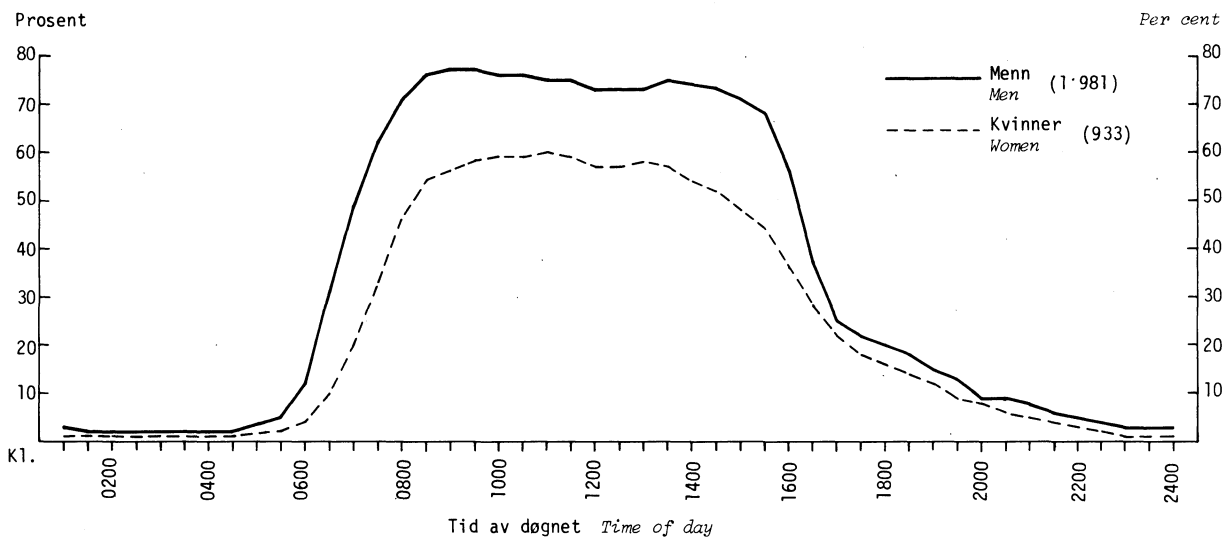
Tiden brukt til forskjellige aktiviteter er et av de viktigste mål vi har for faktisk atferd og egner seg godt til oversiktlige statistiske analyser. Men det er likevel bare en side ved tidsbruk. Når et menneske gjør noe, foregår handlingen alltid på et bestemt sted, på et bestemt tidspunkt og i en bestemt sosial sammenheng. Disse sider ved tidsbruk er også med på å gi aktiviteten mening for den enkelte. I tidsnyttingsundersøkelsen har vi registrert når på dagen aktivitetene foregikk. Hvor aktivitetene fant sted har ikke blitt registrert direkte, men vi har laget et grovt mål på dette, basert på dagbokførers beskrivelse av aktiviteten og den handlingssekvens som aktiviteten var en del av. Opplysninger om den sosiale sammenhengen, om hvem en var sammen med, har vi imidlertid ikke. I dette kapitlet skal vi se litt på når og hvor aktivitetene ble utført.

1. Når på dagen aktivitetene foregår

For de fleste mennesker er klokken en uunnværlig del av dagliglivet. Vi organiserer våre gjøremål rundt noen faste tidspunkter, og de viktigste av disse er tilknyttet vårt arbeid. Dette gjelder særlig for inntektsgivende arbeid, men visse egenarbeidsforpliktelser må også utføres til noenlunde faste tider som f.eks. småbarnstell o.l. Vi tilpasser både vår fritid og våre personlige behov til arbeidstiden. Som en ser av de følgende figurene, er det til alle døgnets tider noen som arbeider i inntektsgivende arbeid, spising er spredt utover mesteparten av dagen m.v. Hovedinntrykket fra figurene er likevel at det finnes stor regelmessighet i folks tidsplaner, søndager som hverdager.

Figurene 17-25 viser hvor stor andel av personer som har deltatt i en bestemt aktivitet til forskjellige tider på døgnet. Figurene sier ingen ting om aktivitetens varighet, men med vårt kjennskap til gjennomsnittlig tid nyttet til de forskjellige aktiviteter i løpet av dagen og til hvor ofte aktivitetene vanligvis utføres i løpet av dagen, kan vi trekke noen generelle konklusjoner om når aktivitetene begynte og sluttet. Vi har tatt med bare en aktivitet om gangen i figurene, fordi det blir mye lettere å se hovedmønsteret enn når alle dagens aktiviteter er tatt med.

Figur 17. Andelen av yrkesaktive menn og kvinner som utførte inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. til forskjellige tider av døgnet på hverdager. Prosent¹⁾ Percentage of employed men and women who performed income producing work, journey to work etc. at different times of the day on week-days¹⁾

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Ser vi først på andelen av yrkesaktive personer som har utført inntektsgivende arbeid inklusive arbeidsreise til forskjellige tider på hverdager, finner vi et nokså klart mønster. (Figur 17.) Andelen steg raskt tidlig om morgenen, holdt seg konstant utover formiddagen, for så å avta gradvis utover kvelden. Mellom kl. 0600 og 0800 steg andelen av yrkesaktive menn som var på arbeidsplassen eller på vei dit, fra ca. 12 prosent til 71 prosent. Fra kl. 0800 til 1530 var andelen som arbeidet noenlunde konstant, ca. 75 prosent. De fleste yrkesaktive menn var kommet hjem fra arbeidet innen kl. 1700, men det var fortsatt ca. 30 prosent som enten var i arbeid eller på vei til eller fra jobben. Kl. 2000 var ca. 15 prosent av yrkesaktive menn på arbeidsplassen eller på reise fra eller til arbeidsplassen.

Yrkesaktive kvinner fulgte stort sett samme arbeidsmønsteret som yrkesaktive menn. Imidlertid var det større variasjon i når kvinner begynte og sluttet arbeidet.

Det er vanskelig å tenke seg et økonomisk system der alle kunne ha fri samtidig. Noen oppgaver må utføres døgnet rundt; andre tar nettopp sikte på å betjene personene som har fri. Uvanlig arbeidstid skaper ikke nødvendigvis problemer for den yrkesaktive og dens nærmeste. For enkelte mennesker kan kvelds- eller nattarbeid gi økte muligheter til utfoldelse i fritid, bedre kontakt med familien osv. Dette kan være tilfelle for f.eks. en som ønsker å drive friluftsliv eller være hjemme med små barn om dagen, og som derfor heller arbeider om kvelden. Flere undersøkelser har imidlertid vist at kvelds- og nattarbeid fører til fritidsproblemer fordi familien og venner som regel ikke har fri samtidig, se [15].

Vi kaller derfor kvelds- og nattarbeid for ubekvem arbeidstid og har laget et grovt mål for hvor stor andel av yrkesaktive personer som har slikt arbeid. Målet er grovt fordi det bygger på opplysninger fra en enkelt dag og ikke fra et lengre tidsrom. Vi tar utgangspunkt i våre antakelser om hva som er ubekvent, ikke på den enkeltes vurdering av situasjonen. Som ubekvem arbeidstid har vi regnet tiden før kl. 0700 og etter kl. 1730.

Sosialt samvær innenfor og utenfor familien kan tenkes å bli forstyrret av slik arbeidstid. Hvis far eller mor ikke kommer hjem fra sitt arbeid f.eks. før kl. 1800, blir det lite tid til å være sammen med mindreårige barn før de legger seg, vanskelig å spise middag sammen med dem osv. Hvis en begynner arbeidet meget tidlig, vil en også legge seg tidlig, og dette kan begrense muligheten for fritidsaktiviteter med andre om kvelden.

Av personer med inntektsgivende arbeid hadde 29 prosent arbeidd enten før kl. 0700 eller etter 1730 i løpet av en dag. Flere yrkesaktive menn enn kvinner hadde ubekvem arbeidstid. Ubekvem arbeidstid forekom like ofte hos personer med barn som hos de uten. Andelen av personer med ubekvem arbeidstid varierte sterkt etter personens yrke. (Arbeidet som ble utført før kl. 0700 eller etter 1730 var ikke nødvendigvis arbeid i hovedyrke, men kunne også være arbeid i biyrke.) Blant personer med hoved- eller biyrke i jordbruk, skogbruk og fiske hadde to tredjedeler ubekvem arbeidstid. Ubekvem arbeidstid var så vanlig innenfor primære næringer at vi har skilt ut personer med biyrke i disse næringer fra de øvrige yrkesgruppene. Blant menn med arbeid innenfor transport og kommunikasjon var også arbeid før kl. 0700 eller etter 1730 svært utbredt (58 prosent). Innen transport og kommunikasjon og kontor og handel arbeidet menn oftere på ubekvem arbeidstid enn kvinner. I de andre yrkesgrupper var det ingen forskjell i andelen av menn og kvinner som hadde ubekvem arbeidstid.

Tabell 40. Andelen av yrkesaktive personer i grupper for kjønn og yrke, som har utført inntektsgivende arbeid før kl. 1730 eller etter kl. 1730 i løpet av dagen. Prosent! ¹⁾ *Percentage of employed persons in groups for sex and occupation, who performed income producing work before 7 a.m. or after 5.30 p.m. in the course of the day* ¹⁾

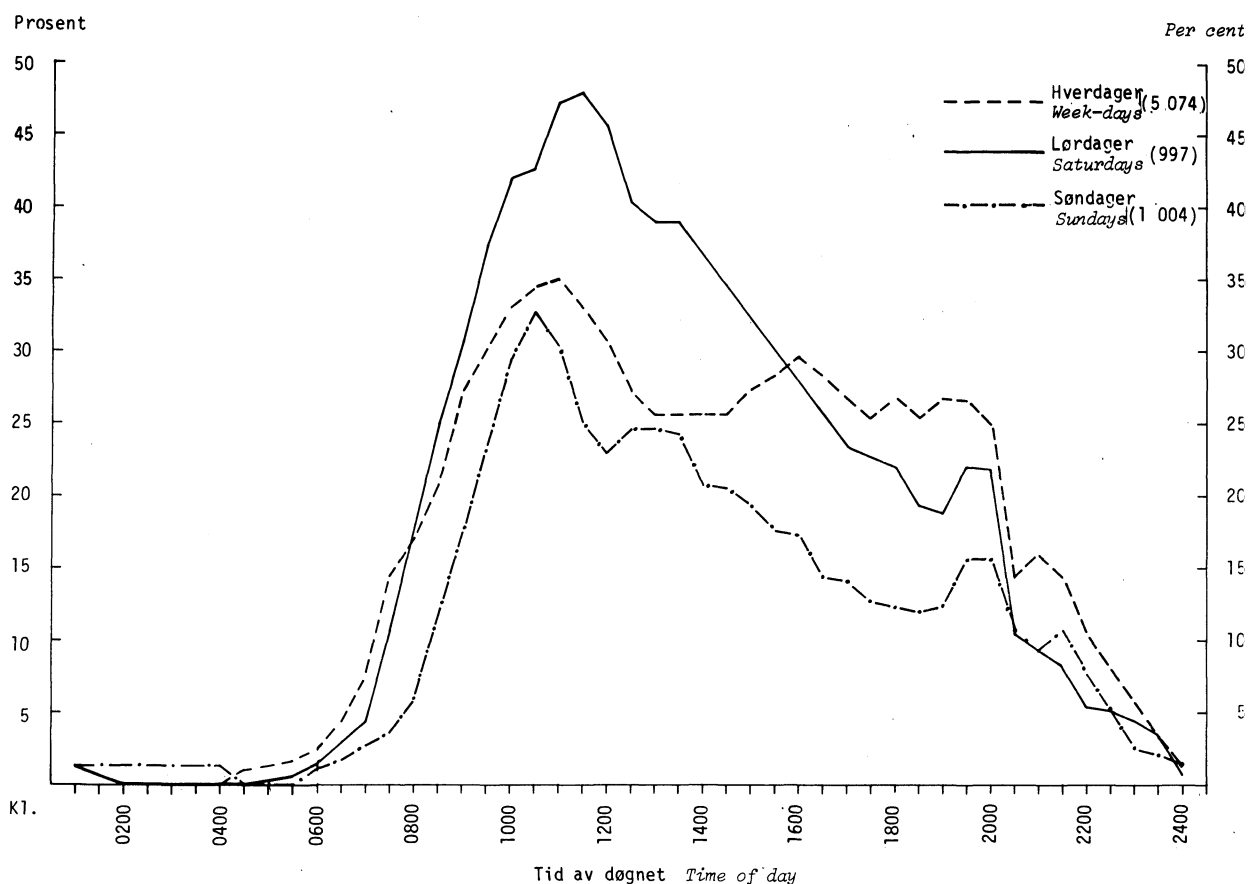
Yrke <i>Occupation</i>	Personer i alt <i>Persons, total</i>	Menn <i>Men</i>	Kvinner <i>Women</i>
Teknisk, vitenskapelig, humanistisk arbeid, administrasjon <i>Technical, scientific and humanistic work or administration</i>	24 (635)	26 (387)	22 (248)
Kontor- og handelsarbeid <i>Clerical and sales work</i>	17 (814)	24 (349)	11 (465)
Jordbruks-, skogbruks- og fiskearbeid som hoved- eller som biyrke <i>Agriculture, forestry and fishing as main or secondary occupation</i> ...	66 (588)	66 (469)	66 (119)
Transport- og kommunikasjonsarbeid <i>Transport and communication</i>	35 (319)	58 (275)	: (44)
Industri-, bygge- og anleggsarbeid <i>Manufacturing and construction</i> ..	22 (1 189)	22 (1 043)	21 (146)
Service og militært arbeid <i>Service and military work</i>	28 (412)	29 (103)	28 (309)

1) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) *Number of observations is in parenthesis.*

I figur 18 ser vi på andelen som utførte egenarbeid til forskjellige tider på døgnet, på forskjellige dager i uken. På hverdager steg andelen raskt fra sekstiden om morgenen og var høyest mellom kl. 1030 og 1100 da 36 prosent av alle personer utførte egenarbeid. Fra kl. 1130 til 2000 var andelen som utførte egenarbeid nokså stabil, men den minket raskt etter kl. 2000. Mønsteret var noe annerledes på lørdager. Flere utførte egenarbeid om morgenen, færre utførte det tidlig om kvelden. Andelen var høyest en halv time seinere enn på hverdager. Fra et høydepunkt med 49 prosent mellom kl. 1100 og 1130, gikk prosenten gradvis ned til 28 prosent mellom kl. 1830 og 1900. Mellom kl. 1900 og 2000 var det en plutselig øking, noe som kanskje henger sammen med legging av småbarn, at folk gjør seg klar til å se på Dagsrevyen, koker kaffe, gjør ferdig oppvask o.l. På søndager var mønsteret stort sett det samme som på lørdager, men egenarbeid ble ikke utført fullt så tidlig på dagen som på de andre dager i uken.

Figur 18. Andelen av personer som utførte egenarbeid til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent¹⁾ *Percentage of persons who performed household work and family care at different times of the day, on different days of the week¹⁾*

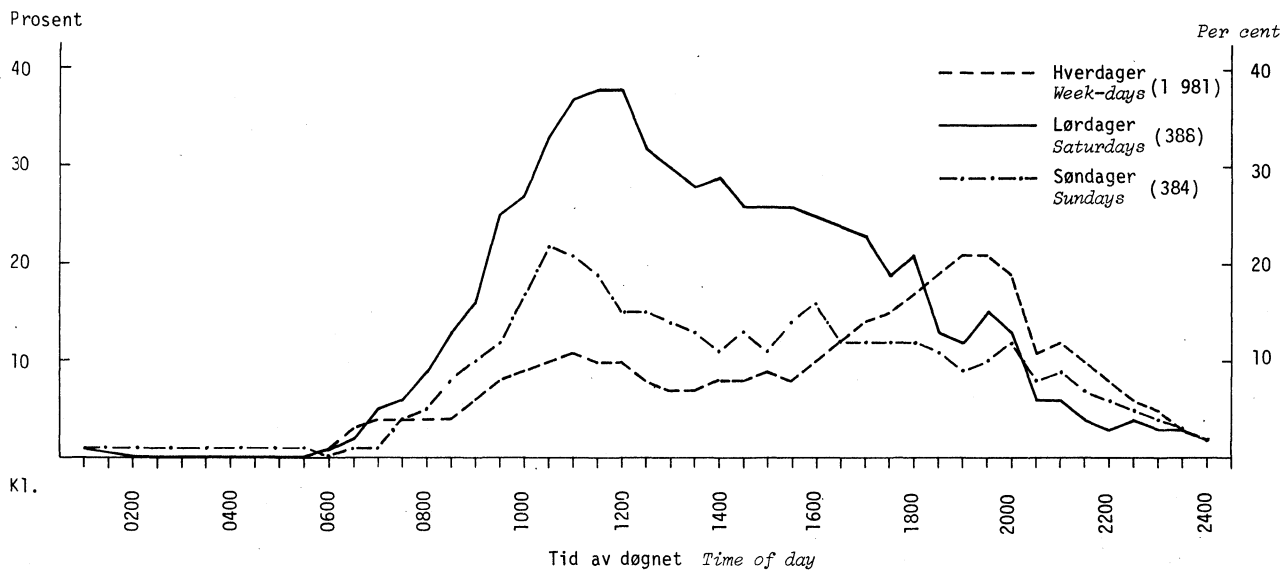
1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

På hverdager oppgav yrkesaktive menn mest egenarbeid mellom kl. 1830 og 1930, og lite om formiddagen når de fleste utførte inntektsgivende arbeid. På lørdager oppgav de derimot mest egenarbeid om formiddagen mellom kl. 1030 og 1200. (Figur 19.)

Yrkesaktive kvinner gjorde også egenarbeid mest om kvelden på hverdager, men forskjellen mellom formiddagen og ettermiddagen var mindre enn hos yrkesaktive menn. Dette skyldes antakelig at forholdsvis flere kvinner enn menn hadde deltidsjobber. På lørdager og søndager ble mest egenarbeid utført om formiddagen. I forhold til hverdager ble søndag kveld lite brukt til egenarbeid. (Figur 20.)

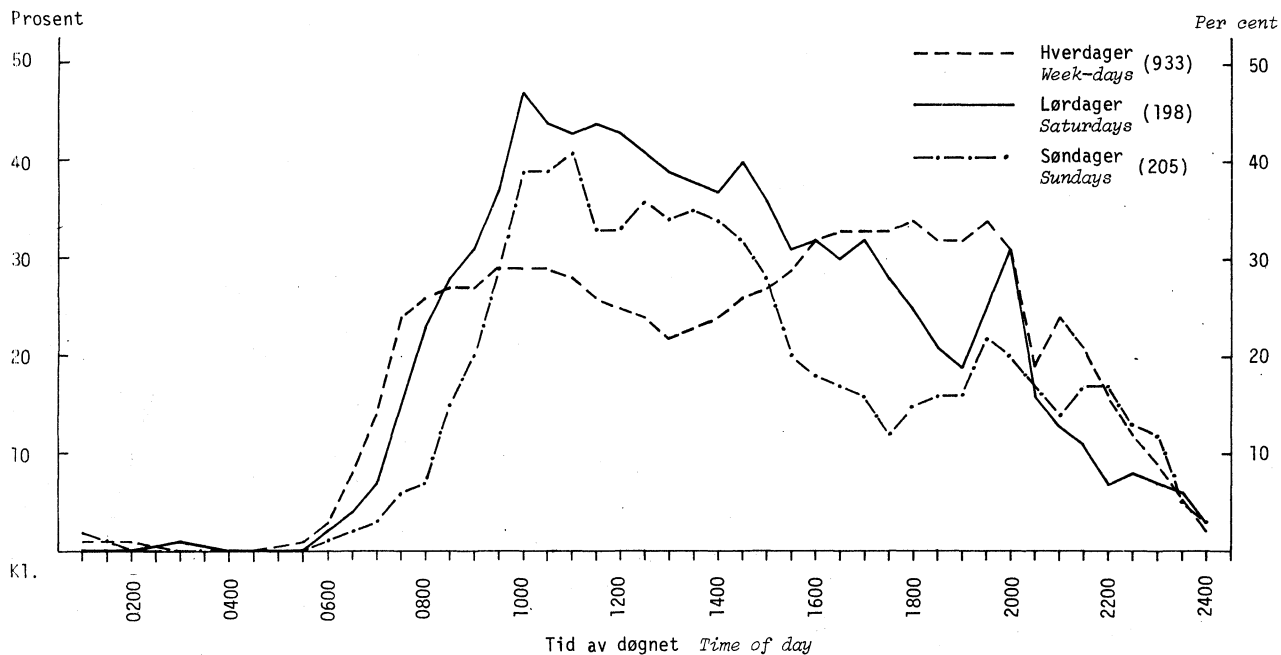
Husmødre utførte mest egenarbeid om morgenen mellom kl. 1000 og kl. 1130 på mandag til og med lørdag, litt tidligere på søndager. På søndager var det er mer jevn nedgang fra høydepunktet om morgenen. (Som husmødre regnes ikke yrkesaktive, gifte kvinner under pensjonsalderen som har egenarbeid i hjemmet som hovedsysseletting.) (Figur 21.)

Figur 19. Andelen av yrkesaktive menn som utførte egenarbeid til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent¹⁾ *Percentage of employed men who performed household work and family care at different times of the day, on different days of the week¹⁾*

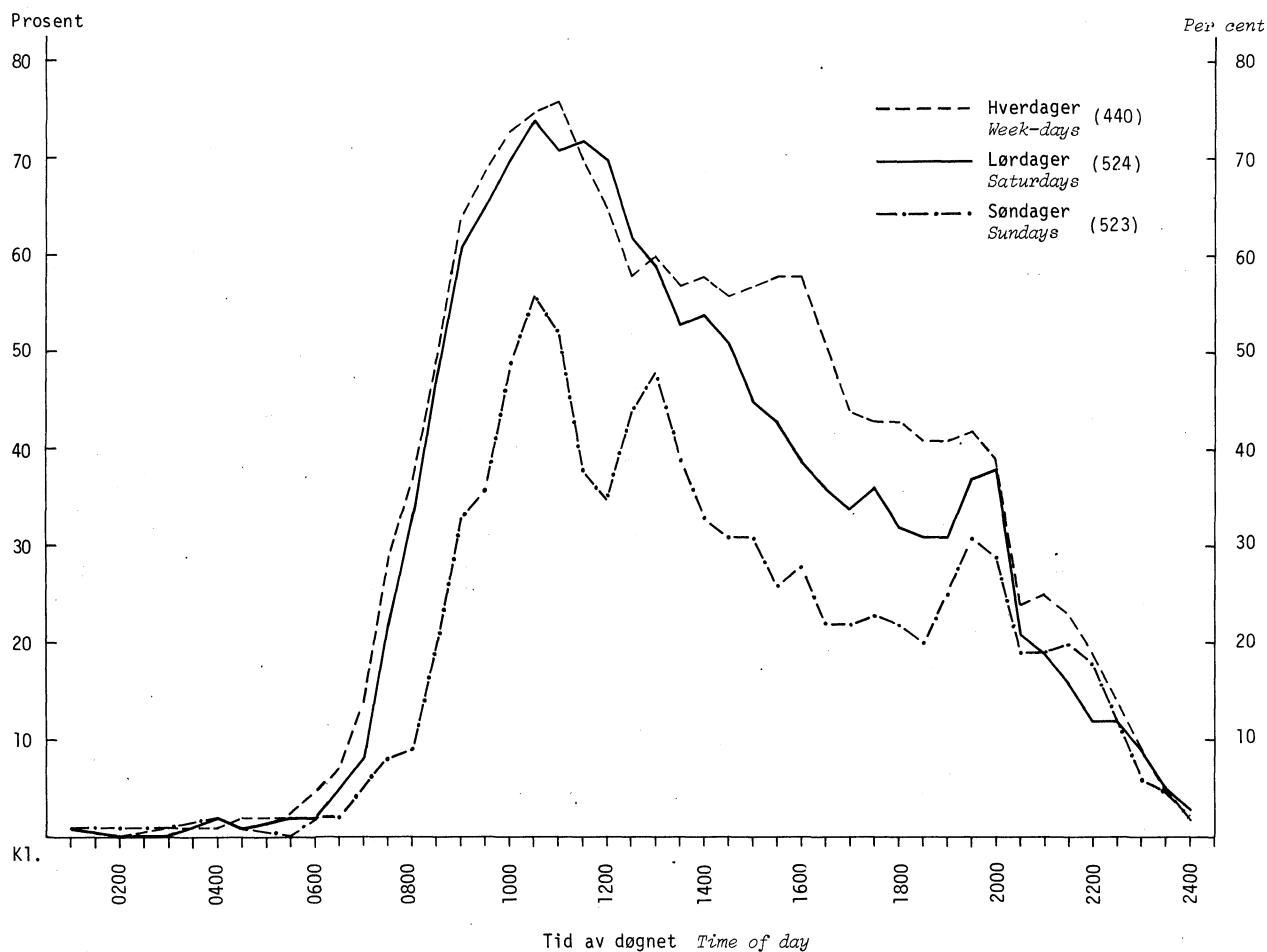
1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Figur 20. Andelen av yrkesaktive kvinner som utførte egenarbeid til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent¹⁾ *Percentage of employed women who performed household work and family care at different times of the day, on different days of the week¹⁾*

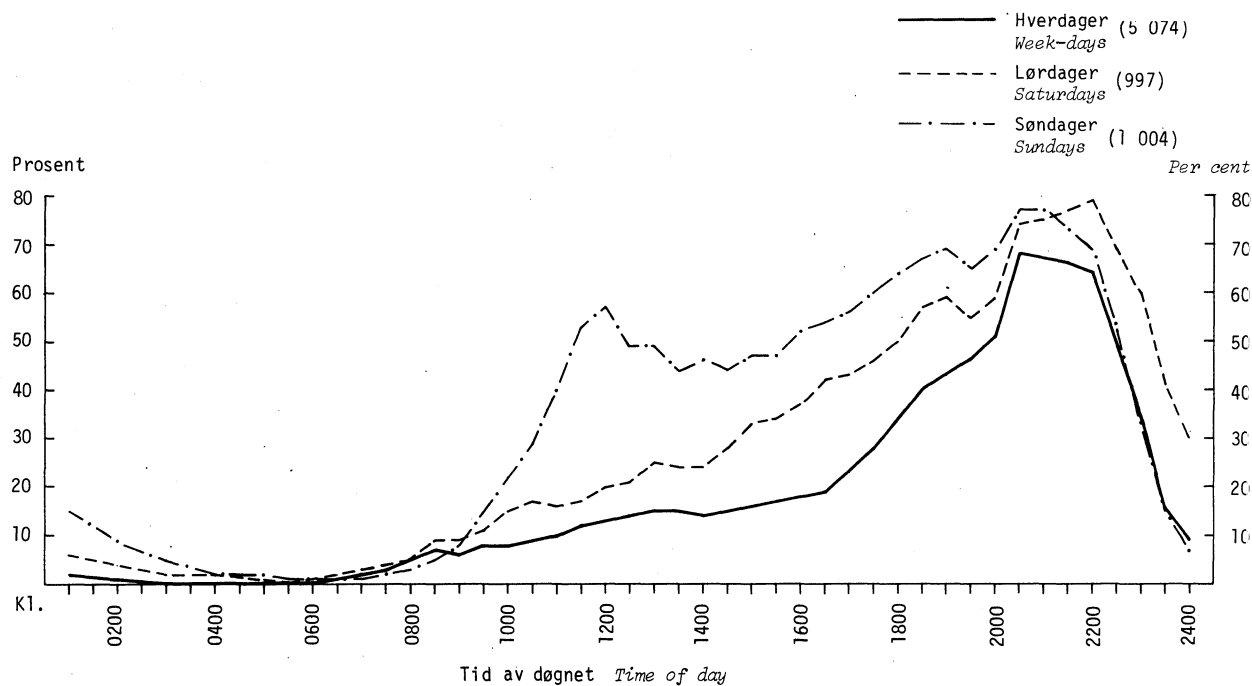
1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Figur 21. Andelen av hjemmeværende husmødre som utførte egenarbeid til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent¹⁾ Percentage of housewives who performed household work and family care at different times of the day, on different days of the week¹⁾

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Figur 22. Andelen av personer som deltok i fritidsaktiviteter til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent¹⁾ Percentage who participated in leisure activities at different times of the day, on different days of the week¹⁾

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

I figur 22 viser vi andelen av personer som deltok i fritidsaktiviteter til forskjellige tider av døgnet. På hverdager var fritiden sterkt konsentrert til kveldene. Andelen som deltok i fritidsaktiviteter steg langsomt fra tidlig om morgenen til kl. 1600, for så å stige raskere til toppen ble nådd kl. 2000. Fra kl. 2000 til kl. 2130 var andelen som oppgav fritid på hverdager omtrent like høy, ca. 65 prosent, men etter dette avtok den sterkt.

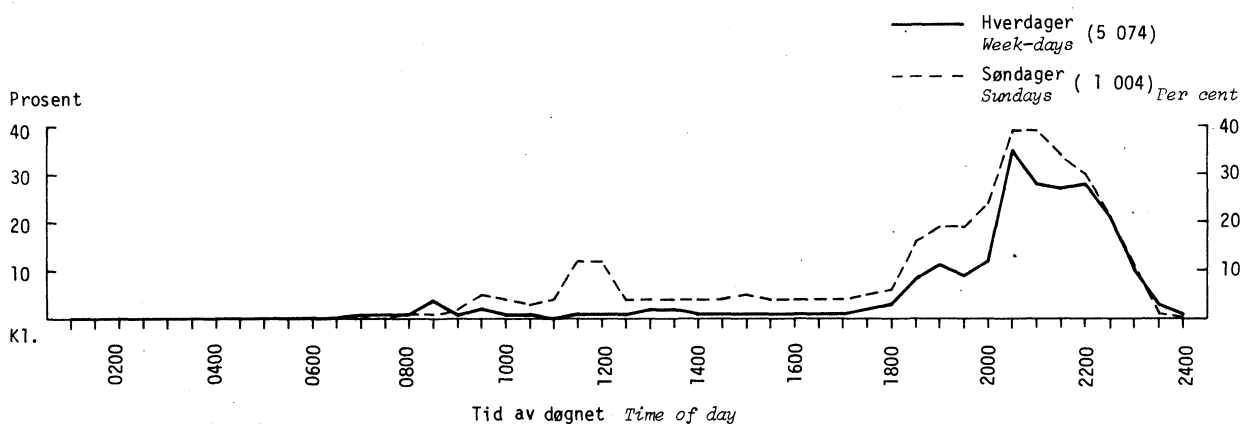
På lørdager hadde flere personer fritid midt på dagen enn på hverdager, og toppen av kurven kom seinere på kvelden, nemlig kl. 2200 da 80 prosent av alle personer deltok i fritidsaktiviteter. Flere personer oppgav fritid sent på lørdag kveld enn på de andre kvelder i uken. Kl. 2330/2400 var det fremdeles 25 prosent som deltok i fritidsaktiviteter, mens andelen på hverdager var 10 prosent.

På søndager var fritiden enda mer jevnt fordelt utover dagen enn på lørdager. Det var fremdeles flere som oppgav fritid om kvelden enn om dagen, men forskjellene var forholdsvis små. Det fantes også en tid med topp fritidsdeltakelse midt på dagen, kl. 1130. Fritidsmønsteret på søndagskvelder liknet svært mønsteret for hverdagskvelder.

For de ikke yrkesaktive var forskjellene mellom dagen og kvelden og mellom hverdagene og helgene mindre enn for de yrkesaktive, men hovedmønsteret var lite forandret.

På hverdager og søndager deltok flest personer i fritidsaktiviteter kl. 2000 (68 prosent). I 1971-72 var dette sendetid for Dagsrevyen i fjernsynet. For mange innleder denne programposten kveldens fjernsynsseing. Figur 23 viser andel som hørte på radio eller så på fjernsyn i forskjellige perioder på dagen. Den høye seerprosent for Dagsrevyen kommer tydelig fram. På hverdager hadde 35 prosent av alle personer sett på fjernsynet eller hørt på radioen som en hovedaktivitet. Dette var omtrent halvparten av alle som hadde fri på det tidspunkt.

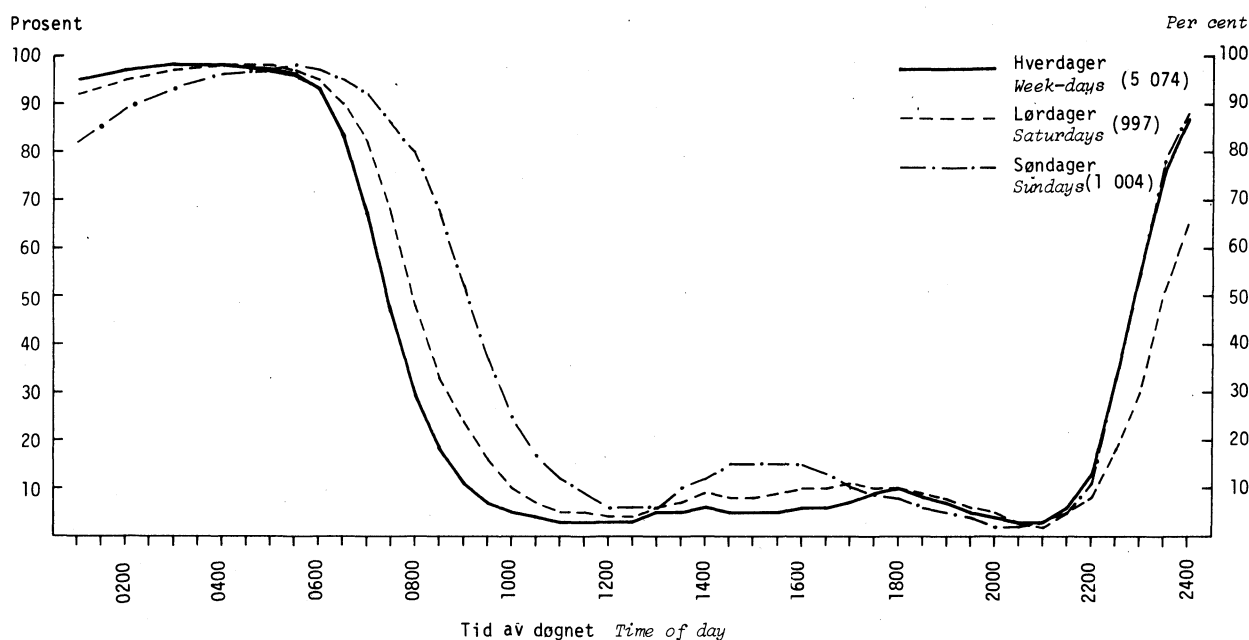
Figur 23. Andelen av personer som hørte på radio/så på fjernsyn til forskjellige tider av døgnet. Gjennomsnitt for hverdager og søndager. Prosent¹⁾ *Percentage who heard radio or saw television at different times of the day. Average for week-days and Sundays¹⁾*

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

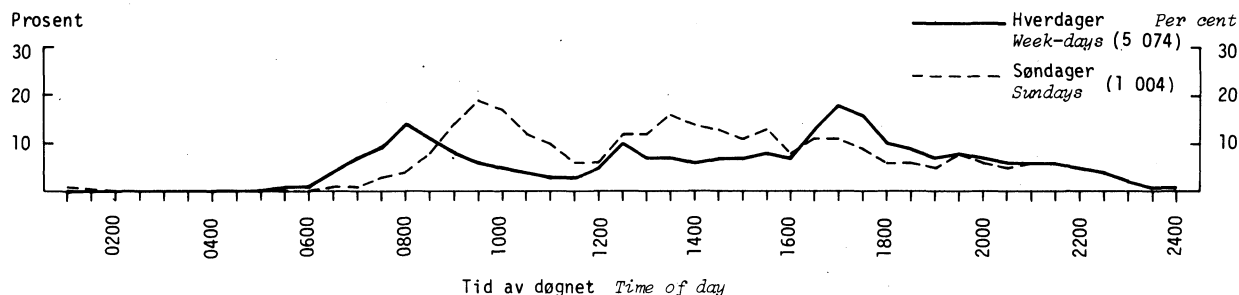
I figurene 24 og 25 ser vi på personlige behov. På hverdager hadde ca. 57 prosent av alle personer stått opp og kledd på seg kl. 0700, på lørdager hadde 37 prosent stått opp og på søndager hadde bare 20 prosent kommet seg ut av sengen såpass tidlig på dagen. Ved halv ni - nitiden på søndag sov fremdeles 50 prosent av personene. Leggetiden varierte også etter dag i uken. Kveldene før typiske arbeidsdager (dvs. søndag kveld til torsdag kveld) var det vanlig å legge seg forholdsvis tidlig. På disse dager hadde ca. 78 prosent av alle personer lagt seg ved ellevetiden, 90 prosent ved tolvtiden. På lørdager hadde bare 50 prosent av personene lagt seg ved ellevetiden og 15 prosent var fremdeles oppe ved ettiden. På søndager brukte forholdsvis mange personer tid til hvile o.l. på ettermiddagen.

Figur 24. Andelen av personer som nyttet tid til personlig pleie/søvn til forskjellige tider av døgnet, på forskjellige dager i uken. Prosent¹⁾ Percentage who spent time on personal care/sleep at different times of the day, on different days of the week¹⁾

1) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Number of observations is in parenthesis.

Figur 25. Andelen av personer som nyttet tid til måltider¹⁾ til forskjellige tider av døgnet. Gjennomsnitt for hverdager og søndager. Prosent²⁾ Percentage eating meals at different times of the day. Average for week-days and Sundays²⁾

1) Måltider på arbeidsplassen ikke tatt med. 2) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) Meals at place of work not included. 2) Number of observations is in parenthesis.

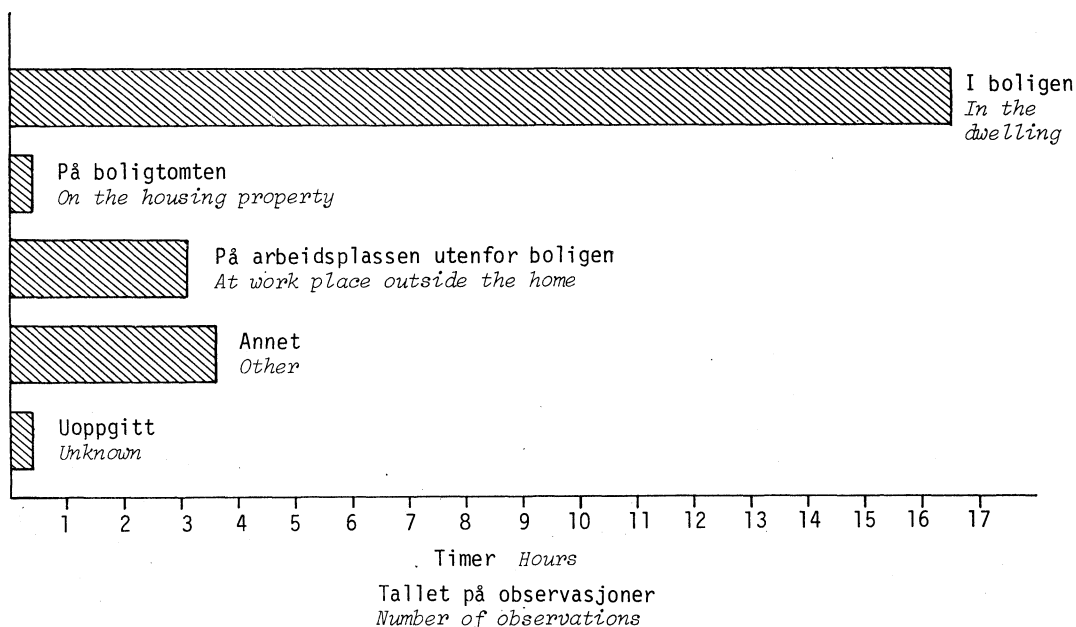
Måltidene var spreddt utover hele dagen med bare svake toppe i kurven. Spisevanene varierte noe etter dag i uken. På hverdager var den vanligste tid å spise frokost mellom kl. 0730 og 0800. Måltider på arbeidsplassen er ikke tatt med i tabellen - noe som flater ut kurven midt på dagen. Den vanligste tid å spise middag på hverdager var mellom kl. 1700 og 1800. På søndager ble frokost gjerne spist seinere på dagen enn på hverdager. Den vanligste tid å spise frokost på søndager var mellom kl. 0900 og 1000. Variasjonen i spisevaner var spesielt stor når det gjaldt hovedmåltid på søndager.

2. Hvor aktivitetene foregår

I tidsnyttingsundersøkelsen har vi laget en grov inndeling av hvor aktivitetene fant sted. Vi skiller først og fremst mellom hjemmet, arbeidsplassen og andre steder. Transportmidler ble også spesifisert for å supplere opplysninger om reiser. Vi har tatt utgangspunkt i hovedaktiviteten og den handlingssekvensen som den var en del av. Det vil være umulig å lage en finere inndeling av lokalitet uten å be dagbokføreren selv å oppgi hvor aktiviteten fant sted. Å oppgi hoved- og eventuell biaktivitet for hvert kvarter var, etter vår mening, en såpass krevende oppgave at vi ville ikke be dagbokførerne om ytterligere opplysninger.

Figur 26 viser at mesteparten av døgnet (16,5 timer) ble tilbrakt inne i boligen, og ytterligere 0,4 timer ble tilbrakt i hagen eller på tomten. Opphold på arbeidsplassen varte gjennomsnittlig 3,1 timer pr. dag. Folk var ellers utenfor boligen/tomten ca. 3,6 timer pr. dag, og av dette satt de 0,5 timer i personbil, og gikk eller syklet ca. 0,6 timer.

Figur 26. Tid nyttet til opphold på forskjellige steder. Gjennomsnitt for alle dager.
Timer *Time spent in different locations. Average for all days. Hours*

Tid nyttet på arbeidsplassen fulgte en parallell nedgang med tid nyttet til inntektsgivende arbeid. På hverdager ble det tilbrakt gjennomsnittlig 3,8 timer på arbeidsplassen, på søndager 0,7 timer. Med nedgangen i tiden tilbrakt på arbeidsplassen økte både tiden tilbrakt i boligen og på andre steder. På hverdager ble det tilbrakt gjennomsnittlig 16,1 timer i boligen pr. dag, på lørdager 16,8 timer og på søndager 17,8 timer.

I tabell 41 ser vi hvor forskjellige aktiviteter ble utført. Noen av resultatene er nokså innlysende. Personlige behov ble hovedsakelig tilfredsstilt i hjemmet, inntektsgivende arbeid fant sted stort sett på arbeidsplassen m.v., men selv her kan det være av interesse å tallfeste disse sammenhenger. For andre aktiviteter som f.eks. fritid og egenarbeid gir fordelingen ny innsikt i aktivitetene.

Tabell 41. Døgnet etter tid nyttet til forskjellige aktiviteter og hvor aktivitetene fant sted. Gjennomsnitt for alle dager. Timer *The day by time spent on different activities and where the activities occurred. Average for all days. Hours*

Hvor aktivitetene fant sted <i>Where activities occurred</i>	I alt <i>Total</i>	Type aktivitet <i>Type of activity</i>					
		Person- lige behov <i>Personal needs</i>	Inntektsgivende arbeid, arbeids- reise m.v. <i>Income producing work, journey to work etc.</i>	Egen- ar- beid <i>Household work and family care</i>	Ut- dan- ning <i>Edu- cation</i>	Fritid <i>Leisure</i>	Uopp- gitt <i>Unknow.</i>
I ALT <i>TOTAL</i>	24,0	10,6	3,6	4,1	0,3	5,1	0,2
I boligen/på tomten <i>In the dwelling/on the property</i>	16,9	10,2	0,1	3,2	0,1	3,2	0,1
På arbeidsplassen <i>Work place outside the home</i>	3,1	0,0	3,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Annet <i>Other</i>	3,6	0,3	0,5	0,8	0,2	1,7	0,0
Uopp-gitt <i>Unknown</i>	0,4	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0

Tiden som ble nyttet til personlige behov utenfor hjemmet omfattet hovedsakelig overnatting borte. Måltider ute har stort sett blitt gruppert sammen med inntektsgivende arbeid og fritid.

Arbeidsreiser tok, i gjennomsnitt for alle personer, alle dager 0,3 timer pr. dag. 44 prosent av dette ble tilbrakt i personbil, 16 prosent i offentlige transportmidler. I den øvrige arbeidsreisetid ble det nyttet sykkel eller personene gikk til arbeidet. Av tiden brukt til inntektsgivende arbeid, ikke medregnet arbeidsreiser, ble bare 0,2 timer tilbrakt utenfor arbeidsplassen, 0,1 time i boligen og 0,1 time i personbil.

Om lag 20 prosent av tid nyttet til egenarbeid foregikk utenfor hjemmet/tomten. Mesteparten av tiden gikk til innkjøp (0,3 timer) og reiser i samband med egenarbeid (0,2 timer). Sykling og gange var de mest vanlige framkomstmåter brukt til egenarbeidsreiser (42 prosent), mens personbilen ble brukt i 32 prosent av tiden, buss 11 prosent. Av tiden tilbrakt hjemme var 0,3 timer tilbrakt utendørs i hage eller på tomten.

Når det så gjelder fritid, finner vi at nærmere to tredjedeler av fritiden ble tilbrakt i boligen eller på tomten. Lokalitet er stort sett gitt fra aktivitetskoden - skitur og kinobesøk foregår utenfor hjemmet, lesing og fjernsynsseing foregår i boligen.

I tabell 42 ser vi nærmere på hvor mye fritid forskjellige grupper tilbrakte utenfor hjemmet. Lokalisering i forbindelse med de andre aktiviteter varierer også fra gruppe til gruppe, men variasjonen avspeiler stort sett forskjeller i arbeidsmønsteret som vi har diskutert i kapittel III. Menn brukte mer tid til inntektsgivende arbeid enn kvinner, og var i denne forbindelse borte fra hjemmet mer enn dem. Kvinner hadde i større grad enn menn sin arbeidsplass i boligen, og tilbrakte derfor mer tid i hjemmet enn dem.

Hvor mye fritid som ble tilbrakt utenfor hjemmet varierte etter husholdningstype og kjønn. De ugifte som bodde sammen med sine foreldre hadde det mest utadventde fritidsmønsteret. De brukte dobbelt så mye tid som gifte personer til aktiviteter utenfor hjemmet. Ugifte menn som bodde med foreldre, brukte 51 prosent av sin fritid til aktiviteter som foregikk utenfor hjemmet, kvinner 44 prosent. I gjennomsnitt for alle ble en tredjedel av fritiden tilbrakt utenfor hjemmet. Gifte personer hadde det

minst utadventde fritidsmønsteret. De brukte minst tid, både absolutt og relativt, til fritidsaktiviteter som foregikk utenfor hjemmet. Det å ha barn i husholdningen påvirket ikke de giftes fritidsmønster. Dette virker kanskje noe overraskende, men en må huske at de gifte uten barn stort sett er personer med voksne barn som har flyttet hjemmefra. De gifte har antakelig utviklet fritidsinteresser som passet sine forpliktelser som foreldre, og det er rimelig å tro at de fortsetter med disse også etter at barna har flyttet hjemmefra.

Menn generelt tilbrakte mer fritid utenfor hjemmet enn kvinner gjorde, men forskjellene var små i de fleste husholdningstyper. For de ugifte som bor sammen med foreldrene og hos de før gifte, tilbrakte menn om lag 0,5 timer mer fritid utenfor hjemmet enn kvinner gjorde. Det er mulig at foreldrene til en viss grad står bak forskjeller på de hjemmeboende ugiftes fritidsmønster gjennom hva barna av forskjellige kjønn får lov eller oppmuntring til å delta i. Det var i alle fall liten forskjell i hvor mye fritid ugifte menn og kvinner som ikke bodde hos foreldrene tilbrakte utenfor hjemmet.

Tabell 42. Fritid tilbrakt utenfor hjemmet av personer i grupper for kjønn og husholdningstype. Gjennomsnitt for alle dager *Leisure spent outside the home by persons in groups for sex and type of household. Average for all days*

Husholdningstype <i>Type of household</i>	Menn <i>Men</i>			Kvinner <i>Women</i>		
	Fritid utenfor hjemmet <i>Leisure spent outside the home</i>	Andelen av fritid i alt <i>Percentage of total leisure</i>	Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>	Fritid utenfor hjemmet <i>Leisure spent outside the home</i>	Andelen av fritid i alt <i>Percentage of total leisure</i>	Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>
	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>		Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>	
PERSONER I ALT <i>PERSONS, TOTAL</i>	1,8	33	3 389	1,5	31	3 636
Ugifte som bor i foreldres husholdning <i>Unmarried persons living in parents' household</i>	3,1	51	505	2,6	44	322
Andre ugifte <i>Other unmarried persons</i>	1,9	33	310	1,8	34	252
Gifte med barn <i>Married persons with children</i>	1,5	30	1 753	1,3	28	1 921
Ugifte og før gifte med barn <i>Single persons with children</i>	:	:	49	1,6	31	200
Gifte uten barn <i>Married persons without children</i>	1,4	25	689	1,5	30	796
Før gifte <i>Previously married persons</i>	2,4	38	82	1,9	33	193

X. SAMMENLIKNING MED TIDSBRUK I ANDRE LAND

Under ledelse av A. Szalai ble det i 1965-66 gjennomført en internasjonal tidsnyttingsundersøkelse der tolv land utførte tidsstudier etter et felles opplegg. I dette kapitlet sammenlikner vi norske data med tall fra den internasjonale undersøkelsen. Opplegget og resultatene fra undersøkelsen er godt beskrevet i Szalai [4], og blir bare kort gjengitt her.

Den internasjonale undersøkelsen omfatter tidsstudier fra følgende steder:

- *1. Belgia
- *2. Kazanlik, Bulgaria
- 3. Olomouc, Tsjekkoslovakia
- *4. 6 byer Frankrike
- *8. 100 valgdistrikter (landsomfattende utvalg)
Vest-Tyskland
- 9. Osnabrück, Vest-Tyskland
- *10. Hoyerwerda, Øst-Tyskland
- 11. Győr, Ungarn
- 12. Lima-Callao, Peru
- *13. Torun, Polen
- *14. 44 byer USA
- 15. Jackson, USA
- *16. Pskov, Sovjetunionen
- 17. Kragujevac, Jugoslavia
- 18. Maribor, Jugoslavia

Av plasshensyn har vi i tabellene bare tatt med tall fra noen av stedene som var med i undersøkelsen, men tilsvarende tall for de andre finnes i [4]. De som er markert med en stjerne er blitt brukt i tabellene i dette kapitlet. I valg av hvilke land som skulle med i dette kapitlet, prioriterte vi Vest-Europa og land der undersøkelsen dekket flere byer. For letthets skyld refererer vi til tidsbruk i de forskjellige land. I Bulgaria, Øst-Tyskland, Polen og Sovjetunionen dekket imidlertid undersøkelsene bare én by, og resultatene kan ikke betraktes som representative for landet eller for den urbane befolkning i sin helhet.

Det er mye som er felles for den norske og den internasjonale undersøkelsen. Begge bygger på detaljerte dagbøker over aktivitetene i løpet av en dag. Kodelisten for aktivitetene var med få unntak den samme for begge undersøkelser. Men det var også en rekke forskjeller i opplegg mellom den norske tidsnyttingsundersøkelsen og den internasjonale undersøkelsen som påvirker sammenliknbarheten av resultatene.

En av forskjellene gjelder selve dagbøkene. I den internasjonale undersøkelsen ble ikke dagbøkene delt i faste intervaller som i den norske undersøkelsen, og dagbokførerne noterte klokkeslett ved begynnelse og slutt av aktivitetene. Aktiviteter av kort varighet ble derfor antakelig bedre dekket i den internasjonale undersøkelsen. Innvirkningen av dette på gjennomsnittlig tid nyttet til hovedaktivitetsområder anses å være liten.

Av større betydning er forskjeller i utvalgets sammensetning. Den internasjonale undersøkelsen var begrenset til byer med mellom 45 000 og 160 000 innbyggere og forstadskommuner til disse byene. Det norske utvalget var landsomfattende og bestod av både spredtbygde og tettbygde områder. Personer mellom 18 og 65 år ble intervjuet i den internasjonale undersøkelsen, mens i den norske ble personer mellom 15 og 74 år tatt med. Tidspunktet for intervjuing var også forskjellig. Den norske undersøkelsen gikk over et kalenderår, fra september 1971 til august 1972, mens undersøkelsene i de andre landene foregikk over kortere tidsperioder, for det meste om høsten eller våren, 1965-66.

Et fundamentalt krav til sammenliknbarhet mellom to undersøkelser er at utvalgene blir definert på samme måte. Vi har prøvd å anvende utvalgsspesifikasjoner fra den internasjonale undersøkelsen på datamaterialet fra den norske tidsnyttingsundersøkelsen. Vi har kommet fram til en gruppe som skal være mest mulig sammenliknbar med den som var med i den internasjonale undersøkelsen. Gruppen består av nordmenn mellom 18 og 65 år som bor i byer med over 50 000 innbyggere, eller i omegnen til disse byene. Personer som førte dagbøker i juli/august ble ikke tatt med. Gruppen tilfredsstiller ikke helt ut spesifikasjoner fra den internasjonale undersøkelsen. Det var ikke mulig å møte kravet om den øvre befolkningsgrense for tettstedene. Resultatene fra norske storbyer blir dominert av Oslo og andre store administrasjons- og service sentra. De byene som var med i den internasjonale undersøkelsen, var i større grad middels store industribyer. Det var heller ikke mulig å begrense opplysningene til bare høsten eller våren. Antall observasjoner ville ha blitt for lavt til å gi pålitelige resultater.

Det er mange vanskeligheter forbundet med sammenlikninger av forskjellige undersøkelser, men det er blitt tatt hensyn til de viktigste avvik i opplegget, og tallene antas stort sett å være sammenliknbare. Som alltid når det er forholdsvis stor usikkerhet ved tallene legger vi mindre vekt på absolutte størrelser og mer vekt på hovedtrekk ved forhold mellom tallene.

Av hensyn til sammenliknbarhet må vi avvike noe fra vår vanlige aktivitetsgruppering. Måltider på arbeidsplassen blir i dette kapitlet regnet som personlige behov og ikke som inntektsgivende arbeid.

Valg av tabeller var styrt av praktiske hensyn til sammenliknbarhet. Tallene gis som gjennomsnitt for alle dager fordi vi mangler en sammenliknbar inndeling av dager etter art. I den norske tidsnyttingsundersøkelsen brukte vi dag i uken, dvs. hverdager, lørdager og søndager, mens i den internasjonale undersøkelsen ble det brukt en inndeling i arbeidsdager og fridager.

I tabell 43 ser vi på tid nyttet til forskjellige hovedaktivitetsområder. Personlige behov tok mellom 9,7 og 11,1 timer pr. dag. I de vest-europeiske land, deriblant Norge, ble det brukt mer tid til personlige behov enn i øst-europeiske land. Både Frankrike og Vest-Tyskland brukte ca. 0,5 timer pr. dag mer til personlige behov enn oss.

Tabell 43. Tid nyttet i enkelte land¹⁾ til forskjellige aktiviteter. Gjennomsnitt for alle dager.
 Timer *Time spent in different countries¹⁾ on different activities. Average for all days.*
 Hours

Type aktivitet <i>Type of activity</i>	Norge <i>Norway</i>	Belgia <i>Belgium</i>	Bulgaria <i>Bulgaria</i>	Frankrike <i>France</i>	Vest-Tyskland <i>The fed. Rep. of Germany</i>	Øst-Tyskland <i>The German Dem. Rep.</i>	Polen <i>Poland</i>	USA <i>USA</i>	Sovjetunionen <i>USSR</i>
Personlige behov <i>Personal needs</i> .	10,6	10,8	10,3	11,0	11,1	10,0	9,9	10,3	9,7
Samlet arbeidstid <i>Total work load</i>	8,2	8,6	9,0	9,1	8,7	10,4	10,1	8,8	10,8
Inntektsgivende arbeid, arbeidsreise <i>Income producing work, journey to work</i>	4,0	4,8	6,7	4,6	4,2	5,2	5,6	4,4	6,2
Egenarbeid <i>Household work and family care</i>	3,9	3,5	3,1	4,3	4,4	5,0	4,1	4,2	4,0
Utdanning <i>Education</i>	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2	0,4	0,2	0,6
Fritid <i>Leisure</i>	5,0	4,7	3,7	3,9	4,3	3,7	4,0	4,9	3,5
Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>	1 377	2 077	2 096	2 805	1 500	1 650	2 759	1 243	2 891

1) Tallene gjelder stort sett tidsbruk i én eller flere byer i disse landene. Se side 82.

1) *The figures refer to time use in one or more cities in these countries.*

Samlet arbeidstid, dvs. sum av tid nyttet til inntektsgivende arbeid, egenarbeid og utdanning, var betraktelig lavere i Norge enn i noen av de andre landene som er med i den internasjonale tidsnyttingsundersøkelsen. Gjennomsnittlig samlet arbeidstid i norske storbyer var 8,7 timer pr. dag. Dette var ca. 0,5 timer mindre enn samlet arbeidstid i Belgia og Vest-Tyskland, land som i forhold til de andre landene også skilte seg ut med lav arbeidstid. Det var 2,5 timer mindre pr. dag enn den høyest registrerte arbeidstid som var i Pskov, Sovjetunionen. Forskjellen i samlet arbeidstid skyldes først og fremst forskjeller i tid nyttet til inntektsgivende arbeid medregnet arbeidsreise. Vi brukte betraktelig mindre tid til dette enn personer i de andre land, særlig i de øst-europeiske land. Vest-Tyskland skilte seg også ut som et land med lav tid til inntektsgivende arbeid.

I Norge hadde vi mer fritid pr. dag enn i de andre land. Vi hadde omtrent like mye fritid som befolkningen i amerikanske byer, men vi hadde mellom 0,3 og 1,0 time mer fritid enn i de andre vest-europeiske land. Forskjellen mellom Norge og de øst-europeiske land var enda større.

Tidsbruk i norske storbyer skilte seg ikke vesentlig ut fra gjennomsnittlig tidsbruk for hele landet. Største forskjellen var i forbindelse med tid nyttet til egenarbeid, der landsgjennomsnittet var 0,4 timer høyere enn gjennomsnittet for storbyer. Dette skyldes antakelig først og fremst forskjeller i andelen som er yrkesaktive. Variasjoner i husholdningsstørrelse og sammensetning, boligtype m.v. kan også tenkes å være med på å forklare forskjellen.

Som en grov indikator på arbeidsmessig likestilling mellom kjønnene i de forskjellige land har vi valgt en tabell over samlet arbeidstid til yrkesaktive foreldre. Vi har ikke kunnet ta tid til utdanning, som ellers er en del av samlet arbeidstid, med i denne tabellen. Samlet arbeidstid omfatter her tid nyttet til egenarbeid, arbeidsreise og inntektsgivende arbeid minus matpauser på arbeidsplassen. I dette kapitlet regnes alle personer med noe inntektsgivende arbeid som yrkesaktive.

Tabell 44. Samlet arbeidstid i enkelte land¹⁾ for gifte yrkesaktive menn og kvinner med barn. Gjennomsnitt for alle dager. Timer²⁾ *Total work load in different countries¹⁾ for employed married men and women with children. Average for all days. Hours²⁾*

Kjønn Sex	Norge Norway	Belgia Belgium	Bulgaria Bulgaria	Frankrike France	Vest-Tyskland The Fed. Rep. of Germany	Øst-Tyskland The German Dem. Rep.	Polen Poland	USA USA	Sovjetunionen USSR
Menn Men	8,4 (424)	9,3 (475)	10,4 (778)	9,9 (642)	8,2 (275)	10,3 (448)	10,0 (657)	9,3 (281)	9,9 (654)
Kvinner Women	8,8 (479)	10,4 (276)	11,3 (366)	11,5 (188)	10,6 (75)	11,4 (368)	12,4 (490)	10,7 (86)	12,2 (744)
Differanse menn og kvinner Difference	0,4	1,1	0,9	1,6	2,4	1,1	2,4	1,4	2,3

1) Se note til tabell 43. 2) Tallet på observasjoner står i parentes.
1) See note to table 43. 2) Number of observations is in parenthesis.

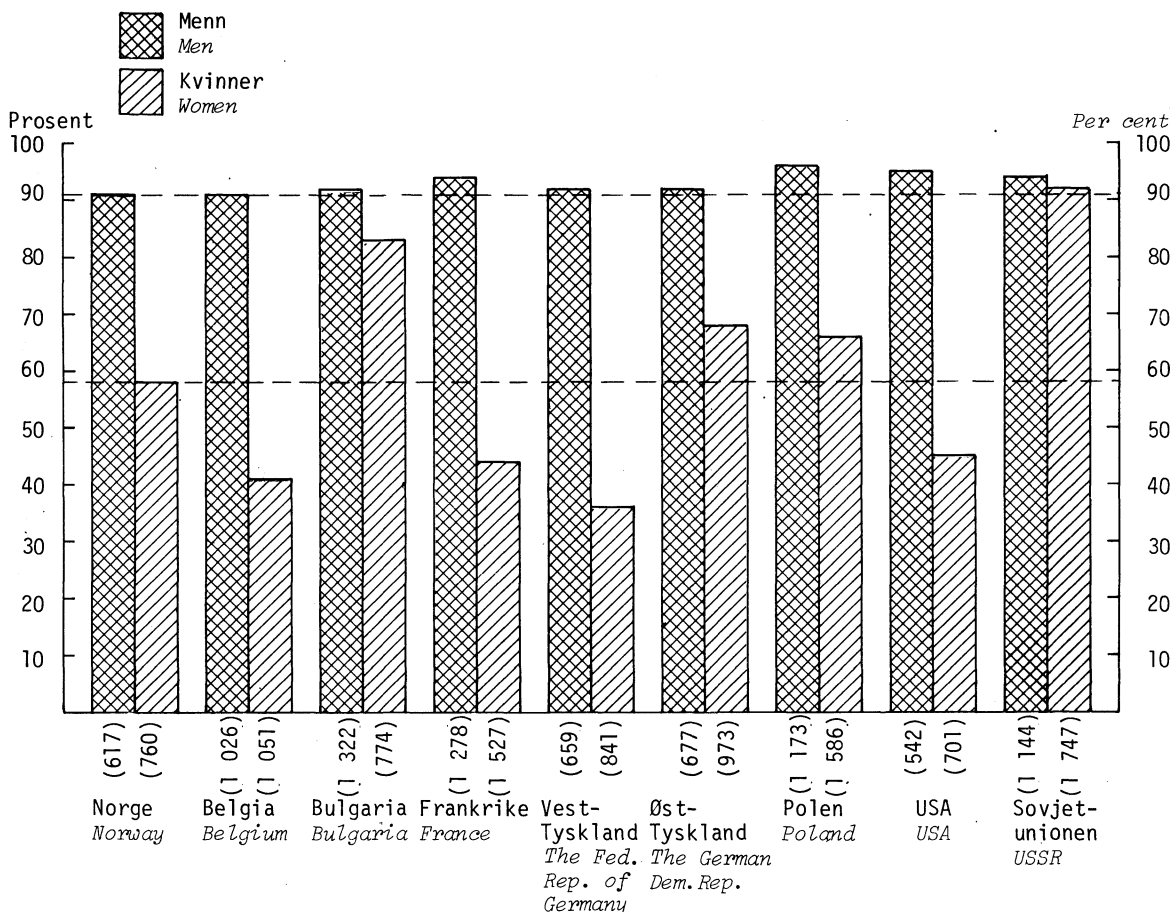
I alle land hadde yrkesaktive kvinner med barn lengre samlet arbeidstid enn menn. Forskjeller på over 2 timer pr. dag var oppgitt i Vest-Tyskland, Polen og Sovjetunionen. Forskjellen var minst i Norge, ca. 0,4 timer pr. dag. Dette vil si at vi i Norge hadde en høyere grad av likestilling i tidsbruk mellom yrkesaktive personer med barn enn tilfellet var i de andre land vi har opplysninger om. Yrkesaktive mødre i Norge hadde betraktelig kortere samlet arbeidstid enn i andre land. De arbeidet 1,6 timer pr. dag mindre enn kvinner i Belgia, og hele 3,6 timer pr. dag mindre enn kvinner i Polen. Forskjellen skyldtes kortere tid til inntektsgivende arbeid.

Det var bare i Vest-Tyskland at yrkesaktive fedre hadde kortere samlet arbeidstid enn i Norge. Ellers var det vanlig at menn i de andre land hadde en samlet arbeidstid som var 1-2 timer lengre pr. dag enn norske fedre. Det er interessant å notere at Vest-Tyskland var det eneste land hvor fedre arbeidet mindre enn gjennomsnittet for alle yrkesaktive menn. I andre land økte innsatsen i inntektsgivende arbeid samtidig som forpliktelser hjemme økte på grunn av barna.

Vi skal nå se nærmere på forskjeller i tid nyttet til inntektsgivende arbeid. Lavt timetall i inntektsgivende arbeid kan skyldes forskjellige faktorer: 1) lav yrkesdeltaking, 2) mange dager uten arbeid for de yrkesaktive på grunn av sykdom, ferie, deltidsarbeid eller kort arbeidsuke og 3) korte arbeidsdager for de yrkesaktive.

Figur 27 viser hvor stor del av menn og kvinner mellom 18 og 65 år som hadde noe inntektsgivende arbeid. Yrkesdeltaking blant menn i norske storbyer lå på omtrent det samme nivå som i de andre landene. Yrkesdeltakingen blant kvinner var lavere i Norge enn i de øst-europeiske land, men den var høyere enn i andre vest-europeiske land og USA. Yrkesdeltaking blant kvinner regnes vanligvis for å være lav i Norge, sammenliknet også med andre vest-europeiske land. Det må understrekes at tallene er basert på et utvalg av store byer og er ikke representative for landet som helhet. Hovedpoenget er at den lave gjennomsnittlige arbeidstid i Norge i forhold til andre land ikke først og fremst skyldes lav yrkesdeltaking hos oss.

Figur 27. Andelen av menn og kvinner i enkelte land¹⁾ som var yrkesaktive. Prosent²⁾
 Percentage of men and women in different countries¹⁾ who were employed²⁾

1) Se note 1 til tabell 43.

2) Tallet på observasjoner står i parentes.

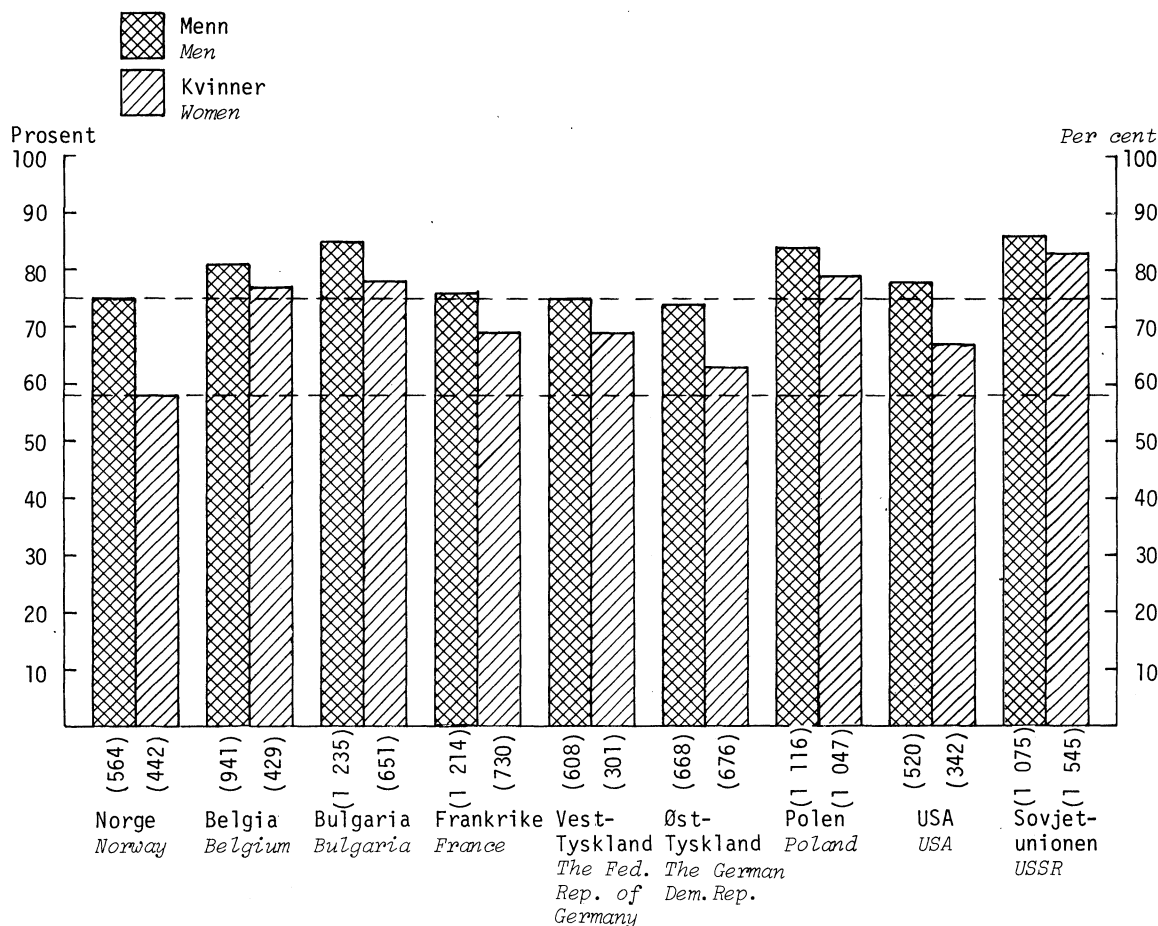
1) See note 1 to table 43.

2) Number of observations is in parenthesis.

I figur 28 ser vi på andelen av yrkesaktive menn og kvinner som utførte arbeid i sitt hovedyrke i løpet av en dag. I Norge hadde 75 prosent av yrkesaktive menn og 58 prosent av yrkesaktive kvinner utført inntektsgivende arbeid. Frankrike, Øst- og Vest-Tyskland og USA lå på det samme eller omtrent det samme nivå som Norge når det gjaldt yrkesaktive menn. Andelen av menn som utførte arbeid var høyere i de andre landene, noe som til dels kan skyldes organisering av arbeidsuken i 5 eller 6 dagers uke. Andelen av yrkesaktive kvinner som utførte arbeid i løpet av dagen var lavere i Norge enn i de andre landene. Dette tyder på at deltidstillinger er mer utbredt blant kvinner i det norske utvalget. For menns vedkommende ser det ikke ut som om forskjeller i tid nyttet til inntektsgivende arbeid skyldes andelen som har utført arbeid. For kvinner kan denne andelen derimot være en mulig forklaring for forskjeller i tid nyttet til inntektsgivende arbeid.

Yrkesaktive menn i Norge brukte betraktelig mindre tid til inntektsgivende arbeid pr. dag enn yrkesaktive menn i de andre landene. (Figur 29.) Som vi har sett før, (figur 28), skyldes dette ikke først og fremst forskjeller i andelen som utførte arbeid. Den forklaringen som kommer sterkest fram er at yrkesaktive menn i Norge hadde kortere arbeidsdager enn yrkesaktive menn i de andre landene. Gjennomsnittlig tid brukt til inntektsgivende arbeid, arbeidsreise m.v. av yrkesaktive menn i norske storbyer, var 6,4 timer pr. dag, mot gjennomsnittlig 6,2 timer for yrkesaktive menn for hele landet. Yrkesaktive menn i Sovjetunionen og USA hadde lavest arbeidstid etter Norge, og de arbeidet over 0,5 timer mer pr. dag enn oss. (Gjennomsnittlig arbeidstid for alle personer i Sovjetunionen var høy på grunn av høy yrkesdeltaking blant både menn og kvinner. Arbeidstid for yrkesaktive menn var imidlertid forholdsvis lav.)

Figur 28. Andelen av yrkesaktive menn og kvinner i enkelte land¹⁾, som utførte arbeid i hovedyrke i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent²⁾ *Percentage of employed men and women in different countries¹⁾, who performed work in main occupation in the course of the day²⁾*

1) Se note 1 til tabell 43.

2) Tallet på observasjoner står i parentes.

1) See note 1 to table 43.

2) Number of observations is in parenthesis.

Yrkesaktive kvinner i norske storbyer brukte mellom 1,5 og 2,5 timer mindre til inntektsgivende arbeid/arbeidsreise enn yrkesaktive kvinner i de andre landene. Dette kan skyldes enten korte arbeidsdager, slik som vi antar tilfelle var for menn, eller korte arbeidsuker. Antakelig er begge disse faktorer med på å forklare forskjellene i tid brukt til inntektsgivende arbeid. Kvinner i norske storbyer brukte 4,0 timer pr. dag til inntektsgivende arbeid, mens gjennomsnittet for yrkesaktive kvinner fra hele landet var 3,7 timer.

Forskjellen i tid brukt til inntektsgivende arbeid av yrkesaktive menn og kvinner var større i Norge enn i de andre landene unntatt Øst-Tyskland. I Norge brukte yrkesaktive menn 2,3 timer mer til inntektsgivende arbeid enn yrkesaktive kvinner. I Sovjetunionen var forskjellen i arbeidstid for menn og kvinner bare en halv time.

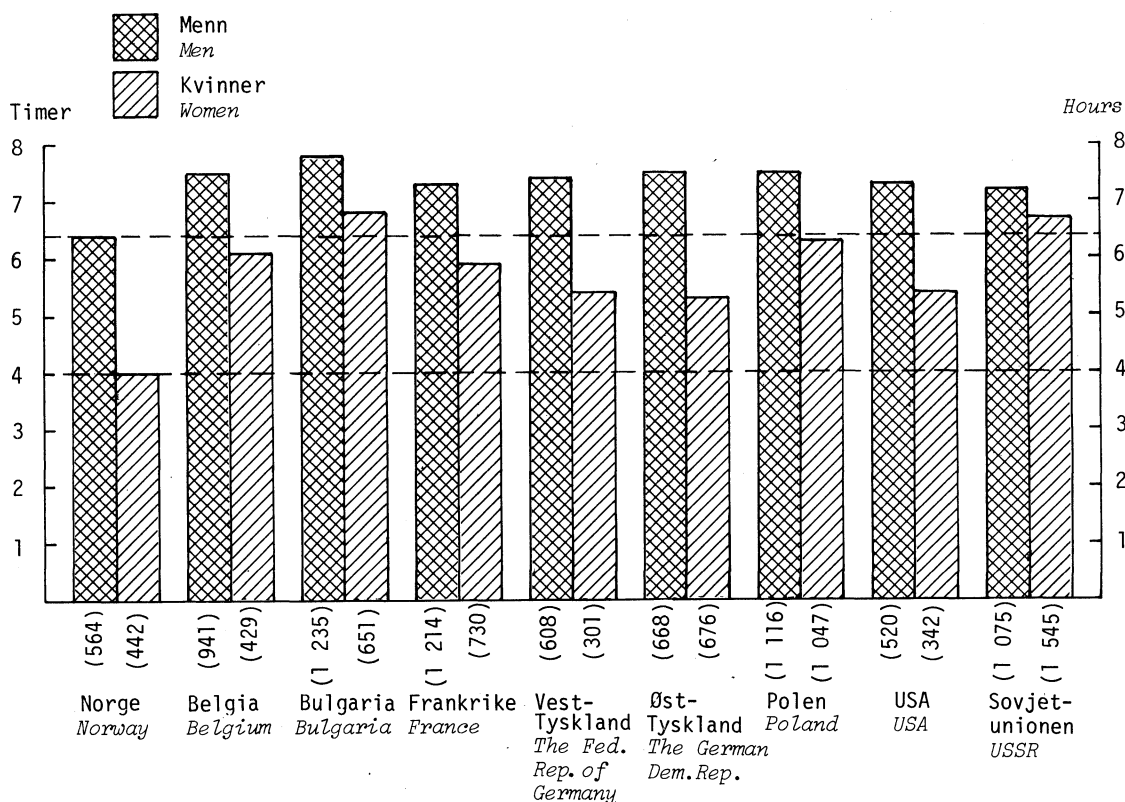
Tiden som nordmenn sparte gjennom kortere arbeidstid ble brukt dels til fritidsaktiviteter, dels til personlige behov. I tabell 45 ser vi nærmere på tid nyttet til noen bestemte typer fritidsaktiviteter. Til tross for at vi hadde lengre fritid i alt, brukte vi ikke mer tid til radiolytting som hovedaktivitet enn personer i de andre landene og heller ikke mer tid til fjernsynsseing eller lesing. Vi brukte faktisk mindre tid til fjernsynsseing enn noen land som hadde betraktelig kortere fritid i alt enn oss, dvs. at vi prioriterte fjernsynsseing som fritidsaktivitet lavere. I Øst-Tyskland utgjorde fjernsynsseing ca. 38 prosent av fritid i alt, i USA og Belgia ca. 30 prosent og i Norge ca.

20 prosent. Andelen av befolkningen med adgang til fjernsyn i boligen varierte fra 26 prosent i Bulgaria til 97 prosent i USA, mens i de fleste land i Vest-Europa hadde mellom 60 og 70 prosent av personene adgang til fjernsyn.

Vi brukte noe mer tid til idrett og friluftsliv enn personer i de andre landene unntatt Vest-Tyskland, som må få æren av å være det landet der disse aktiviteter hadde størst interesse. Tid nyttet til idrett og friluftsliv varierer imidlertid mye med årstid, og forskjellene kan derfor skyldes forskjeller i når datainnsamlingen ble foretatt.

Det som nordmenn brukte sin ekstra fritid til var i stor grad besøk av og hos familie og venner. I norske storbyer ble det brukt gjennomsnittlig 1,0 time pr. dag til besøk. Det eneste land som nærmer seg dette var USA med 0,7 timer pr. dag, mens det i de andre land ble brukt under en halv time. Besøk som definert her omfatter ikke samvær i restaurant og kafé. Tid nyttet til disse former for samvær var mellom 0,0 og 0,2 timer pr. dag, slik at selv når vi tar hensyn til den, brukte nordmenn mer tid til besøk enn andre.

Figur 29. Tid nyttet i enkelte land¹⁾ til inntektsgivende arbeid og arbeidsreise av yrkesaktive menn og kvinner. Gjennomsnitt for alle dager. Timer²⁾ *Time spent in different countries¹⁾ on income producing work and journey to work by employed men and women. Average for all days. Hours²⁾*

1) Se note 1 til tabell 43. 2) Tallet på observasjoner står i parentes.
 1) See note 1 to table 43. 2) Number of observations is in parenthesis.

Tabell 45. Tid nyttet i enkelte land¹⁾ til bestemte fritidsaktiviteter. Gjennomsnitt for alle dager.
 Timer *Time spent in different countries¹⁾ on particular leisure activities. Average for all days.*
 Hours

Type fritidsaktivitet <i>Type of leisure activity</i>	Norge <i>Norway</i>	Bel- gia <i>Bel- gium</i>	Bul- garia <i>Bul- garia</i>	Frank- rike <i>France</i>	Vest- Tysk- land <i>The Fed. Rep. of Ger- many</i>	Øst- Tysk- land <i>The Ger- man Dem. Rep.</i>	Polen <i>Poland</i>	USA <i>USA</i>	Sovjet- unionen <i>USSR</i>
Fritid i alt <i>Leisure, total</i>	5,0	4,7	3,7	3,9	4,3	3,7	4,0	4,9	3,5
Av dette: <i>Of which:</i>									
Radiolytting <i>Listening to radio</i>	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Fjernsynsseing <i>Tele- vision viewing</i>	1,0	1,4	0,3	1,0	1,0	1,4	1,2	1,5	0,6
Lesing <i>Reading</i>	0,5	0,5	0,6	0,4	0,5	0,4	0,6	0,6	0,8
Idrett og friluftsliv <i>Sport and outdoor recreation</i>	0,5	0,2	0,4	0,2	0,7	0,3	0,2	0,1	0,3
Besøk <i>Visiting</i>	1,0	0,4	0,1	0,3	0,4	0,2	0,3	0,7	0,1
Reiser i samband med fritid <i>Travel in con- nection to leisure ac- tivities</i>	0,5	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i> ...	1 377	2 077	2 096	2 805	1 500	1 650	2 759	1 243	2 891

1) Se note 1 til tabell 43.

1) See note 1 to table 43.

XI. SAMMENDRAG

I Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72 førte et landsomfattende utvalg av personer mellom 15 og 74 år detaljerte dagbøker over sine aktiviteter i løpet av 2 eller 3 dager. I denne analysen har vi presentert noen av hovedresultatene fra dagbøkene. Aktivitetene ble delt i fem hovedtyper: inntektsgivende arbeid medregnet arbeidsreise, egenarbeid, utdanning, personlige behov og fritid. Med egenarbeid menes husarbeid, vedlikeholdsarbeid, omsorg for barn, innkjøp o.l.

De tre første aktivitetstyper ble betraktet som arbeidsforpliktelser, og tiden som ble nyttet til disse aktiviteter til sammen ble brukt som et mål på samlet arbeidsbelastning. Omfanget av samlet arbeidstid varierte med husholdningenes størrelse og sammensetning. I gjennomsnitt for alle personer var samlet arbeidstid 8 timer pr. dag. Gifte personer med barn hadde høyere samlet arbeidstid enn personer i andre husholdningstyper, og forskjellen økte med antall barn i husholdningen. Samlet arbeidstid hang også sammen med yrkesaktivitet. Yrkesaktive personer hadde lengre samlet arbeidstid enn personer uten inntektsgivende arbeid (8,7 mot 6,2 timer pr. dag). Arbeidstid var for alle lengst på hverdager (9,1 timer), lavest på søndager (3,9 timer). Lørdager kom i en mellomstilling med 6,9 timers arbeid.

Menn og kvinner i de forskjellige husholdningstyper hadde noenlunde lik samlet arbeidstid, men det var store forskjeller på hvordan de disponerte sin arbeidsinnsats. Den tradisjonelle form for arbeidsdeling innen husholdninger med gifte personer har vært å gi mannen hovedansvaret for inntektsgivende arbeid og kvinnen hovedansvaret for egenarbeid. Tallene viser at dette arbeidsmønsteret gjaldt uansett om kvinnen var yrkesaktiv eller ikke. Som et resultat av dette hadde yrkesaktive kvinner lengre samlet arbeidstid enn menn. Yrkesaktive gifte kvinner hadde 0,8 timer lengre samlet arbeidstid enn menn med yrkesaktive ektefeller (9,4 mot 8,6 timer). Hjemmeværende gifte kvinner hadde derimot 0,4 timer

kortere samlet arbeidstid enn menn med hjemmeværende ektefeller (8,4 mot 8,8 timer). Yrkesaktive kvinner brukte mindre tid til egenarbeid enn hjemmeværende kvinner (5,0 mot 7,6 timer), men fremdeles utførte de betydelig mer egenarbeid enn mennene. Gifte menn brukte gjennomsnittlig 2,4 timer pr. dag til egenarbeid.

Også blant ugifte og før gifte fant vi klare forskjeller i hvordan menn og kvinner disponerte sin arbeidsinnsats. Her er det ikke snakk om arbeidsdeling innen en husholdning, men om et generelt kjønnsbestemt arbeidsmønster. Ugifte menn brukte 1,8 timer mindre til egenarbeid pr. dag enn ugifte kvinner. Kvinnene brukte nesten tilsvarende mindre til inntektsgivende arbeid.

Yrkesaktive menn brukte gjennomsnittlig 6,4 timer pr. dag eller ca. 45 timer pr. uke i tilknytning til inntektsgivende arbeid. De brukte 5,5 timer pr. dag til inntektsgivende arbeid, 0,5 timer til arbeidsreise og 0,4 timer til måltider og pauser på arbeidsplassen. Tilsvarende tall for yrkesaktive kvinner var 4,5 timer pr. dag, 32 timer pr. uke. Kvinner brukte 3,9 timer til arbeid, 0,4 timer til arbeidsreise og 0,3 timer til måltider m.v. Blant menn hadde selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske lengst tid til inntektsgivende arbeid. Blant kvinner var det de ansatte i industri, bygg og anlegg som hadde lengst arbeidstid. Arbeidstiden varierte etter årstid, men mønsteret var forskjellig i de ulike næringer. Generelt var arbeidstiden lavest i sommermånedene juli/august. 87 prosent av yrkesaktive menn hadde utført inntektsgivende arbeid på en gjennomsnitts hverdag, 49 på lørdager og 23 på søndager. For yrkesaktive kvinner var tallene lavere, 77, 46 og 17 prosent.

Husarbeid var den mest tidkrevende type egenarbeid. Det tok gjennomsnittlig 2,5 timer pr. dag og ble hovedsakelig utført av kvinner. Kvinner brukte 4,3 timer pr. dag til husarbeid, menn 0,6 timer. Praktisk talt alle kvinner (95 prosent) og halvparten av menn utførte husarbeid i løpet av dagen. Om-sorg for barn var tidkrevende bare i husholdninger med små barn, og også her var det kvinner som stod for mesteparten av arbeidet. Vedlikehold av boligen og husholdningsutstyr var derimot en mannsoppgave og tok ca. 0,4 timer pr. dag. Menn bruke 0,7 timer pr. dag, kvinner 0,2 timer. Det var liten forskjell på hvor mye tid menn og kvinner brukte til de øvrige typer egenarbeid.

Tid nyttet til utdanning ble oppgitt i betydelige mengder bare av yngre personer. Ugifte som bodde hos sine foreldre brukte 2 timer til dette pr. dag, andre personer ca. 0,1 time pr. dag.

Den fjerde aktivitetstype, personlige behov, omfatter søvn, spising, personlig hygiene m.v. De fleste personer brukte antakelig mer tid til disse aktiviteter enn strengt tatt nødvendig for å tilfredsstille daglige fysiologiske behov. Hvor mye tid folk brukte varierte etter ukedag. På hverdager gikk 10,7 timer til personlige behov, på lørdager 10,8 timer og på søndager 12,0 timer. Yrkesaktive personer brukte mindre tid til personlige behov enn personer uten inntektsgivende arbeid. Av de gjennomsnittlige 10,8 timer som gikk til personlige behov i alt, gikk 7,8 timer til nattesøvn, 0,7 timer til søvn og hvile ellers og 1,5 timer til måltider medregnet måltider på arbeidsplassen.

Tiden som var igjen etter at arbeidsforpliktelser av forskjellige slag var utført og personlige behov sørget for, har vi kalt fritid. Menn hadde gjennomsnittlig 5,3 timer fritid pr. dag, kvinner 4,9 timer. Omfang av fritid varierte sterkt etter ukedag. På hverdager var det bare 4,3 timer fritid, på lørdager 6,4 timer og på søndager 7,7 timer.

Feriedager er ikke rendyrket fritid. Yrkesaktive menn brukte mindre tid til fritidsaktiviteter på feriedager enn på vanlige søndager. For yrkesaktive personer utgjorde fritid på feriedager ca. 10 prosent av årets fritid, fritid på hverdager ca. 48 prosent.

Nærmere 40 prosent av fritid i alt eller ca. 2 timer pr. dag gikk til sosialt samvær. Etter sosialt samvær var det radiolytting og fjernsynsseing som tok mest tid, 1,3 timer pr. dag. På hverdager var lesing den tredje mest tidkrevende fritidsaktivitet (0,6 timer pr. dag), mens på søndager var idrett og friluftsliv viktigere enn lesing. På søndager ble det brukt gjennomsnittlig 1,1 timer til idrett og friluftsliv, på hverdager 0,2 timer. Det var forholdsvis små forskjeller i hvordan menn og kvinner disponerte sin daglige fritid. Alder derimot syntes å påvirke valg av fritidsaktiviteter. Yngre personer brukte mer tid til sosialt samvær enn eldre personer, og de eldre brukte mer tid til radio og fjernsyn enn andre grupper.

Inntektsgivende arbeid var konsentrert mellom kl. 0830 og kl. 1530. Det var likevel 29 prosent av yrkesaktive personer som utførte inntektsgivende arbeid før kl. 0700 eller etter kl. 1730 på en hverdag. På hverdager var andelen som utførte egenarbeid høyest mellom kl. 1030 og kl. 1100. Den holdt seg forholdsvis konstant om ettermiddagen og gikk sterkt ned etter kl. 2000. På lørdager og søndager var egenarbeid mer konsentrert om formiddagen. Fritidsaktiviteter forekom mest om kvelden, særlig på hverdager. Ved ellevetiden hadde de fleste personer gått til sengs på hverdager. Leggetiden var noe seinere på lørdager.

I gjennomsnitt for alle personer ble 16,5 timer pr. dag tilbrakt i boligen. Tiden tilbrakt hjemme varierte sterkt etter yrkesaktivitet, og hjemmевærende husmødre tilbrakte hele 20,3 timer pr. dag i boligen. 68 prosent av fritiden ble tilbrakt hjemme. Ugifte personer hadde et mer utadvendt fritidsmønster enn gifte personer.

Sammenliknet med land som var med i en stor internasjonal tidsnyttingsundersøkelse hadde yrkesaktive personer i Norge forholdsvis kort arbeidstid i inntektsgivende arbeid. Forskjellen var særlig stor for kvinner. Som et resultat av dette hadde nordmenn lengre fritid pr. dag enn personer i de andre landene. Den ekstra fritiden ble fordelt mellom de forskjellige fritidsaktiviteter, men det var særlig sosialt samvær som det ble brukt mer tid til.

ENGLISH SUMMARY

This publication presents some of the main results from a time budget study conducted by the Central Bureau of Statistics in 1971-72. The study was based on a national sample of persons between 15 and 74 years of age and covered the calendar year from August 1, 1971 to July 31, 1972. The respondents kept detailed time diaries for periods of 2 or 3 days. For further details on the survey design, coding procedures and definitions of key variables see *The Time Budget Survey 1971-72, Volume 1, NOS A 692*.

We have divided the activities reported into five major groups: 1) income producing work including journey to work etc., 2) household work and family care, 3) education, 4) personal needs and 5) leisure. The first three groups are considered work activities and the sum of time spent on them is used as a measure of total work load. Time spent on work varied with the size and composition of the household. The average work load for all persons was 8 hours per day. Married persons with children spent considerably more time on work than other persons and the difference increased with the number of children in the household. Employed persons spent more time on work than non-employed persons (8.7 as against 6.2 hours per day). Most time was spent on work on week-days (9.1 hours), least time on Sundays (3.9 hours). Saturdays came in a middle position with 6.9 hours of work.

Men and women in the different types of households spent approximately the same amount of time on work activities, but there were large differences in how they allocated their working time. The traditional division of labour between spouses has been to give the men primary responsibility for income producing work and the women primary responsibility for household work and family care. The figures show that this work pattern predominated regardless of the woman's employment status. As a result, employed women had larger work loads than men. Employed married women worked 0.8 hours more than men with employed wives (9.4 as against 8.6 hours). Housewives, on the other hand, spent less time working than their husbands (8.4 as opposed to 8.8 hours). Employed women used less time on household work and family care than other women (5.0 as opposed to 7.6 hours), but still spent considerably more time on this than men did. Married men used on the average 2.4 hours per day on household work and family care.

Differences in how men and women allocated their working time between paid and non-paid work, were also found for unmarried and previously married persons. These differences are not, then, solely a result of the division of labour within a household. They must also be interpreted as a part of general sexual roles. Unmarried men used 1.8 hours less on household work and family care than unmarried women did. The women spent corresponding less time on income producing work.

Employed men used on the average 6.5 hours per day, 45 hours per week in connection to income producing work. 5.5 hours per day went to income producing work, 0.5 hours to journey to work and 0.4 hours to meals and pauses at place of work. Corresponding figures for employed women were 4.5 hours per day, 32 hours per week. Women spent 3.9 hours per day on income producing work, 0.4 hours to commuting and 0.3 hours to meals etc. Among men, the self-employed in agriculture, forestry and fishing spent most time on income producing work. Among women it was the wage earners in manufacturing and construction that spent the most time on income producing work. Time spent on income producing work varied with the time of the year, but the pattern was different in the various occupational groups. In general time spent on income producing work was lowest in the summer months July and August. On an average week-day 87 per cent of employed men performed income producing work, on Saturdays 49 per cent and on Sundays 27 per cent. The corresponding percentages were lower for employed women (77, 46 and 17 per cent).

Housework was the most time consuming type of household work and family care. It took, on the average, 2.5 hours per day and was done primarily by women. Women spent on the average 4.3 hours per day on housework, men 0.6 hours. Nearly all women (95 per cent) and half of the men did housework in the course of a day. Child care was only time consuming in households with small children, and here also it was women who did most of the work. Maintenance of the dwelling and household equipment was, on the other hand, men's work. It took ca. 0.4 hours per day. Men used 0.7 hours per day on this, women 0.2 hours. There were small differences in how much time men and women used on other types of household work and family care.

Substantial amounts of time spent on education were reported only by younger persons. Unmarried persons living in their parents' household spent, on the average, 2 hours per day on education, other persons 0.2 hours.

The fourth major activity group, personal needs, includes sleep, eating, personal hygiene, dressing etc. Most people probably use more time on these activities than strictly necessary to satisfy daily physical requirements. Time spent on personal needs varied by day in the week. On week-days 10.7 hours were spent on personal needs, on Saturdays 10.8 hours and on Sundays 12.0 hours. Employed persons spent less time on personal needs than non-employed persons. Of the total time spent on personal needs, (10.8 hours), 7.8 hours went to sleeping, 0.7 hours to napping and other resting and 1.5 hours to meal-times including meals at place of work.

We have called the time left over after fulfilling work obligations of different types and satisfying personal needs for leisure time. Men had on the average 5.3 hours leisure time per day, women 4.9 hours. The amount of leisure time varied considerably by day in the week. The average amount of leisure time on week-days was 4.3 hours, on Saturdays 6.4 hours and on Sundays 7.7 hours.

Vacation days are not pure leisure. Employed men spent less time on leisure activities on vacation days than on normal Sundays. Leisure time on vacation days amounted to ca. 10 per cent of yearly leisure time for employed persons, leisure on week-days ca. 48 per cent.

Nearly 40 per cent of total leisure time was spent on socializing - on the average 2 hours per day. Radio and television were the next most time consuming type of leisure activity and took 1.3 hours per day. Reading was the third most time consuming leisure activity on week-days (0.6 hours), but on Sundays more time was spent on sport and outdoor recreation than on reading. On the average 1.1 hours were spent on sport and outdoor recreation on Sundays, on week-days 0.2 hours. There were relatively small differences in how men and women allocated their leisure time. Age, on the other hand, appears to an important role in the choice of leisure activities. Younger persons spent more time on socializing than older persons. Older persons listened more to the radio and saw more television than other persons.

Income producing work was concentrated between 8.30 a.m. and 3.30 p.m. Income producing work was, however, reported on week-days before 7 a.m. or after 5.30 p.m. by 29 per cent of employed persons. The percentage performing household work and family care on week-days was highest between 10.30 and 11 a.m. Approximately the same number of people were engaged in this work at different times in the course of the afternoon. The percentage participating dropped sharply after 8 p.m. Household work and family care was more concentrated in the afternoon hours. Leisure activities were reported most often in the evenings, particularly on week-days. Most people had gone to bed by 11 p.m. on week-days, on Saturdays somewhat later.

On the average, 16.5 hours per day were spent in the dwelling. Time spent at home varied strongly with employment status. Housewives spent 20.3 hours per day at home. The major part of leisure time (68 per cent) was spent at home. Married persons especially had a home oriented leisure pattern.

Employed persons in Norway used less time on income producing work than employed persons in the countries participating in the Multi-National Comparative Time Use Project, 1965-66, led by A. Szalai. The differences were particularly large for employed women. As a consequence of differences in income producing work, Norwegians had more leisure time per day than persons in the other countries. This extra leisure time was divided between different activities, with most extra time going to socializing.

LITTERATUR

- [1] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72, Hefte 1, NOS A 692
Norge, Statistisk Sentralbyrå: Tid nyttet til egenarbeid, SA nr. 19
- [2] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Arbeidsmarkedstatistikk 1975, NOS A 813
- [3] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Friluftslivundersøkelse 1974, NOS A 725
- [4] Alexander Azalai, red.: The Use of Time, Monton, 1972, s. 123
- [5] Kathryn Walker og Margaret Woods: Time Use, a Measure of Household Production of Family Goods and Services. Center for the Family of the American Home Economics Association, 1976, s. 36
- [6] Joann Vanek: "Time Spent on Housework", Scientific American No 5, 1974 og Alva Myrdal og Viola Kleen: Womens Two Roles, London 1956, s. 38
- [7] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Statistisk årbok 1973, NOS XII 276. Tabell 407
- [8] Vilhelm Aubert: Det skjulte samfunn, 1969, s. 106-108
- [9] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Ferieundersøkelsen 1974, NOS A 732
- [10] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Radio og fjernsynsundersøkelse, juli/august 1970. Rapport fra Kontoret for intervjuundersøkelser nr. 13
- [11] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Radio og fjernsynsundersøkelse, februar 1973. Rapport fra Kontoret for intervjuundersøkelser nr. 24
- [12] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72, Hefte II, NOS A 662
- [13] Norge, Statistisk Sentralbyrå: Friluftsliv, idrett og mosjon. SØS nr. 25, s. 66
- [14] Rhona Rapoport og Robert Rapoport: Leisure and the Family Life Cycle, London 1975 og Erik Erikson: Childhood and Society, New York 1963
- [15] Marc Maurice: Shift Work: Economic Advantages and Social Costs, International Labour Office, Genova 1975

Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå
siden 1. januar 1976*Publications issued by the Central Bureau of Statistics
since 1 January 1976*

I serien Norges offisielle statistikk (NOS):

Rekke XII

Boktrykk 1976

- Nr. 283 Økonomisk utsyn over året 1975 *Economic Survey* Sidetall 144 Pris kr 15,00
 - 284 Fiskeristatistikk 1972 *Fishery Statistics* Sidetall 116 Pris kr 8,00
 - 285 Statistisk årbok 1976 *Statistical Yearbook of Norway* Sidetall 490 Pris kr 15,00

Rekke A

Offsettrykk 1976

- Nr. 756 Lønnsstatistikk for ansatte i skoleverket 1. oktober 1974. *Wage Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools* Sidetall 59 Pris kr 8,00
 - 757 Barneomsorg 1974 *Child Welfare Statistics* Sidetall 59 Pris kr 7,00
 - 758 Dødsårsaker 1974 Hovedtabeller *Causes of Death Main Tables* Sidetall 101 Pris kr 8,00
 - 759 Kriminalstatistikk Reaksjoner 1974 *Criminal Statistics Sanctions* Sidetall 51 Pris kr 7,00
 - 760 Lønnsstatistikk for funksjonærer i bankvirksomhet 1. september 1975 *Wage Statistics for Bank Employees* Sidetall 41 Pris kr 7,00
 - 761 De offentlige sektorens finanser 1971-1973 *Public Sector Finances* Sidetall 73 Pris kr 8,00
 - 762 Framskrivning av folkemengden 1975-2000 Regionale tall *Population Projections Regional Figures* Sidetall 191 Pris kr 11,00
 - 763 Regnskapsstatistikk 1974 Engroshandel *Statistics of Accounts Wholesale Trade* Sidetall 67 Pris kr 8,00
 - 764 Regnskapsstatistikk 1974 Bergverksdrift og industri *Statistics of Accounts Mining and Manufacturing* Sidetall 99 Pris kr 8,00
 - 765 Bygge- og anleggsstatistikk 1974 Bedriftstelling 1974 *Construction Statistics Census of Establishments* Sidetall 69 Pris kr 7,00
 - 766 Utdanningsstatistikk Videregående skoler 1. oktober 1974 *Educational Statistics Upper Stage Secondary Schools* Sidetall 91 Pris kr 9,00
 - 767 Elektrisitetsstatistikk 1974 *Electricity Statistics* Sidetall 91 Pris kr 8,00
 - 768 Lønnsstatistikk for funksjonærer i forsikringsvirksomhet 1. september 1975 *Wage Statistics for Salaried Employees in Insurance Activity* Sidetall 35 Pris kr 7,00
 - 769 Kommunestyrevalget 1975 *Municipal Council Elections* Sidetall 169 Pris kr 9,00
 - 770 Fylkestingsvalget 1975 *County Council Elections* Sidetall 119 Pris kr 9,00
 - 771 Bedriftstelling 1974 Finnmark Sidetall 65 Pris kr 7,00
 - 772 Bedriftstelling 1974 Troms Sidetall 69 Pris kr 7,00
 - 773 Bedriftstelling 1974 Nordland Sidetall 87 Pris kr 7,00
 - 774 Bedriftstelling 1974 Nord-Trøndelag Sidetall 75 Pris kr 7,00
 - 775 Bedriftstelling 1974 Sør-Trøndelag Sidetall 79 Pris kr 7,00
 - 776 Bedriftstelling 1974 Møre og Romsdal Sidetall 87 Pris kr 7,00
 - 777 Bedriftstelling 1974 Sogn og Fjordane Sidetall 77 Pris kr 7,00
 - 778 Bedriftstelling 1974 Hordaland Sidetall 83 Pris kr 7,00
 - 779 Bedriftstelling 1974 Rogaland Sidetall 77 Pris kr 7,00
 - 780 Bedriftstelling 1974 Vest-Agder Sidetall 71 Pris kr 7,00
 - 781 Bedriftstelling 1974 Aust-Agder Sidetall 73 Pris kr 7,00
 - 782 Bedriftstelling 1974 Telemark Sidetall 75 Pris kr 7,00
 - 783 Bedriftstelling 1974 Buskerud Sidetall 77 Pris kr 7,00
 - 784 Bedriftstelling 1974 Oppland Sidetall 79 Pris kr 7,00
 - 785 Bedriftstelling 1974 Hedmark Sidetall 77 Pris kr 7,00
 - 786 Bedriftstelling 1974 Vestfold Sidetall 77 Pris kr 7,00
 - 789 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart november 1975 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade* Sidetall 29 Pris kr 7,00
 - 790 Lønnsstatistikk for ansatte i jordbruk, gartnerier og hagebruk september 1975 *Wage Statistics for Workers and Salaried Employees in Agriculture and Horticulture* Sidetall 35 Pris kr 7,00
 - 791 Industristatistikk 1974 Bedriftstelling 1974 *Industrial Statistics Census of Establishments* Sidetall 259 Pris kr 9,00
 - 792 Lønnsstatistikk for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1975 *Wage Statistics for Workers in Mining and Manufacturing* Sidetall 29 Pris kr 7,00
 - 793 Folketallet i kommunene 1975-1976 *Population in Municipalities* Sidetall 41 Pris kr 7,00
 - 794 Lønns- og sysselsettingsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. oktober 1975 *Wage and Employment Statistics for Central Government Employees* Sidetall 95 Pris kr 8,00
 - 795 Sjøulykkesstatistikk 1975 *Marine Casualties* Sidetall 57 Pris kr 8,00
 - 796 Lastebiltransport Utvalgsundersøkelse 1973 *Road Goods Transport Sample Survey* Sidetall 211 Pris kr 9,00
 - 797 Utdanningsstatistikk Vaksenopplæring og folkeopplysning 1974-75 *Educational Statistics Adult Education and Popular Education* Sidetall 65 Pris kr 8,00
 - 798 Kulturstatistikk 1975 *Cultural Statistics* Sidetall 61 Pris kr 8,00
 - 799 Helsestatistikk 1974 *Health Statistics* Sidetall 103 Pris kr 8,00
 - 800 Lønnsstatistikk for ansatte i hotell- og restaurantdrift april og oktober 1975 *Wage Statistics for Employees in Hotels and Restaurants* Sidetall 49 Pris kr 7,00

Rekke A

Offsettrykk 1976 (forts.)

- Nr. 801 Samferdselsstatistikk 1975 *Transport and Communication Statistics* Sidetall 221 Pris kr 11,00
 - 802 Lønnsstatistikk for arbeidere i offentlig anleggsvirksomhet 3. kvartal 1975 *Wage Statistics for Workers in Public Construction Activity* Sidetall 35 Pris kr 7,00
 - 803 Lønnsstatistikk 1975 *Wage Statistics* Sidetall 89 Pris kr 8,00
 - 804 Skogavvirking til salg og industriell produksjon 1974-75 *Roundwood Cut for Sale and Industrial Production* Sidetall 55 Pris kr 7,00
 - 805 Fiskerstatistikk 1975 *Survey of Fishermen* Sidetall 41 Pris kr 7,00
 - 806 Utenrikshandel 1975 I *External Trade I* Sidetall 243 Pris kr 11,00
 - 807 Jaktstatistikk 1975 *Hunting Statistics* Sidetall 63 Pris kr 7,00
 - 808 Veitrafikkulykker 1975 *Road Traffic Accidents* Sidetall 73 Pris kr 8,00
 - 809 Sivilrettsstatistikk 1975 *Civil Judicial Statistics* Sidetall 31 Pris kr 7,00
 - 810 Skattestatistikk Inntektsåret 1974 *Tax Statistics* Sidetall 133 Pris kr 9,00
 - 811 Lønns- og sysselsettingsstatistikk for ansatte i skoleverket 1. oktober 1975 *Wage and Employment Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools* Sidetall 75 Pris kr 8,00
 - 812 Hotell- og pensjonatstatistikk 1974-1975 *Statistics on Hotels and Boarding Houses* Sidetall 87 Pris kr 7,00
 - 813 Arbeidsmarkedstatistikk 1975 *Labour Market Statistics* Sidetall 97 Pris kr 8,00
 - 814 Utdanningsstatistikk Universiteter og høyskoler 1. oktober 1974 *Educational Statistics Universities and Colleges* Sidetall 135 Pris kr 9,00
 - 815 Utdanningsstatistikk Grunnskoler 1. oktober 1975 *Educational Statistics Primary Schools* Sidetall 71 Pris kr 8,00
 - 816 Kriminalstatistikk Forbrytelser etterforsket av politiet 1975 *Criminal Statistics Crimes Investigated by the Police* Sidetall 75 Pris kr 8,00
 - 817 Jordbruksstatistikk 1975 *Agricultural Statistics* Sidetall 113 Pris kr 9,00
 - 818 Utenrikshandel 1975 II *External Trade II* Sidetall 291 Pris kr 11,00
 - 819 Bøndernes inntekt og formue 1974 *The Holders' Income and Property* Sidetall 53 Pris kr 8,00
 - 820 Flyttestatistikk 1975 *Migration Statistics* Sidetall 95 Pris kr 8,00
 - 821 Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1975 *Population by Age and Marital Status* Sidetall 141 Pris kr 8,00
 - 822 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart mars 1976 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Ocean Transport* Sidetall 29 Pris kr 7,00
 - 823 Folke- og boligstelling 1970 VI Kontrollundersøkelse *Population and Housing Census VI Evaluation Survey* Sidetall 89 Pris kr 8,00
 - 824 Folkemengdens bevegelse 1975 *Vital Statistics and Migration Statistics* Sidetall 75 Pris kr 8,00
 - 825 Laks- og sjøaurefiske 1975 *Salmon and Sea Trout Fisheries* Sidetall 61 Pris kr 8,00
 - 826 Sosial hjemmehjelp 1975 *Social Home-Help Services* Sidetall 29 Pris kr 7,00
 - 827 Veterinærstatistikk 1975 *Veterinary Statistics* Sidetall 79 Pris kr 8,00
 - 828 Skogstatistikk 1975 *Forestry Statistics* Sidetall 135 Pris kr 9,00
 - 829 Alkohol og andre rusmidler 1975 *Alcohol and Drugs* Sidetall 47 Pris kr 7,00
 - 830 Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel 1. mars 1976 *Wage Statistics for Employees in Wholesale and Retail Trade* Sidetall 27 Pris kr 8,00
 - 831 Sykehusstatistikk 1975 *Hospital Statistics* Sidetall 53 Pris kr 7,00
 - 832 Legestatistikk 1976 *Statistics on Physicians* Sidetall 85 Pris kr 8,00
 - 833 Sosialhjelpstatistikk 1974 *Social Care Statistics* Sidetall 47 Pris kr 8,00
 - 834 Psykiatriske sykehus 1975 *Mental Hospitals* Sidetall 55 Pris kr 7,00
 - 835 Byggearealstatistikk 1975 *Building Statistics* Sidetall 85 Pris kr 8,00
 - 836 Eie og bruk av personbil Utvalgundersøkelse 1973-1974 *Private Motoring Sample Survey* Sidetall 95 Pris kr 8,00
 - 837 Kriminalstatistikk Reaksjoner 1975 *Criminal Statistics Sanctions* Sidetall 49 Pris kr 7,00
 - 838 Utdanningsstatistikk Oversikt 1. oktober 1974 *Educational Statistics Survey* Sidetall 113 Pris kr 8,00
 - 839 Kriminalstatistikk Fanger 1975 *Criminal Statistics Prisoners* Sidetall 51 Pris kr 8,00

Rekke XII

Boktrykk 1977

- Nr. 286 Økonomisk utsyn over året 1976 *Economic Survey* Sidetall 146 Pris kr 20,00

Rekke A

Offsettrykk 1977

- Nr. 840 Elektrisitetsstatistikk 1975 *Electricity Statistics* Sidetall 95 Pris kr 8,00
 - 841 Dødsårsaker 1975 Hovedtabeller *Causes of Death* Sidetall 99 Pris kr 8,00
 - 842 Struktur tall for kommunenes økonomi 1974 *Structural Data from the Municipal Accounts* Sidetall 123 Pris kr 13,00
 - 843 Barneomsorg 1975 *Child Welfare Statistics* Sidetall 75 Pris kr 11,00
 - 844 Regnskapsstatistikk 1975 Bergverksdrift og industri *Statistics of Accounts Mining and Manufacturing* Sidetall 99 Pris kr 11,00
 - 845 Regnskapsstatistikk 1975 Engroshandel *Statistics of Accounts Wholesale Trade* Sidetall 67 Pris kr 11,00
 - 846 Lønnsstatistikk for ansatte i forsikringsvirksomhet 1. september 1976 *Wage Statistics for Employees in Insurance Activity* Sidetall 33 Pris kr 9,00

- Rekke A Offsettrykk 1977 (forts.)
- Nr. 847 Industristatistikk 1975 *Industrial Statistics* Sidetall 191 Pris kr 15,00
 - 848 Lønnsstatistikk for ansatte i bankvirksomhet 1. september 1976 *Wage Statistics for Bank Employees* Sidetall 39 Pris kr 9,00
 - 867 Bygge- og anleggsstatistikk 1975 *Construction Statistics* Sidetall 65 Pris kr 11,00
 - 868 Lønnsstatistikk for arbeidere i bergverksdrift og industri 1976 *Wage Statistics for Workers in Mining and Manufacturing* Sidetall 29 Pris kr 9,00
 - 869 Lønnsstatistikk for ansatte i jordbruk, gartnerier og hagebruk September 1976 *Wage Statistics for Workers and Salaried Employees in Agriculture and Horticulture* Sidetall 36 Pris kr 9,00
 - 870 Varehandelsstatistikk 1975 *Wholesale and Retail Trade Statistics* Sidetall 119 Pris kr 13,00
 - 871 Kredittmarkedstatistikk Private og offentlige banker *Credit Market Statistics Private and Public Banks* Sidetall 133 Pris kr 13,00
 - 872 Folketallet i kommunene 1976-1977 *Population in Municipalities* Sidetall 41 Pris kr 9,00
 - 873 Sjøulykkesstatistikk 1976 *Marine Casualties* Sidetall 59 Pris kr 11,00
 - 874 Helsestatistikk 1975 *Health Statistics* Sidetall 103 Pris kr 13,00
 - 875 Utdanningsstatistikk Videregående skoler 1. oktober 1975 *Educational Statistics Upper Secondary Schools* Sidetall 99 Pris kr 11,00
 - 876 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart november 1976 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade* Sidetall 31 Pris kr 9,00
 - 878 Utdanningsstatistikk Grunnskoler 1. oktober 1976 *Educational Statistics Primary Schools* Sidetall 69 Pris kr 11,00
 - 879 Veitrafikkulykker 1976 *Road Traffic Accidents* Sidetall 73 Pris kr 11,00
 - 880 Lønns- og sysselsettingsstatistikk for statens embeds- og tjenestemenn 1. oktober 1976 *Wage and Employment Statistics for Central Government Employees* Sidetall 97 Pris kr 11,00
 - 881 Utdanningsstatistikk Universiteter og høyskoler 1. oktober 1975 *Educational Statistics Universities and Colleges* Sidetall 139 Pris kr 13,00
 - 882 Utenrikshandel 1976 I *External Trade I* Sidetall 271 Pris kr 15,00
 - 883 Lønnsstatistikk for ansatte i hotell- og restaurantdrift april og oktober 1976 *Wage Statistics for Employees in Hotels and Restaurants* Sidetall 41 Pris kr 9,00
 - 884 Arbeidsmarkedstatistikk 1976 *Labour Market Statistics* Sidetall 133 Pris kr 11,00
 - 890 Sivilrettsstatistikk 1976 *Civil Judicial Statistics* Sidetall 43 Pris kr 9,00

I serien Statistiske analyser (SA):

- Nr. 20 Fritidshus 1970 *Holiday Houses* Sidetall 91 Pris kr 8,00
- 21 Yrke og dødelighet 1970-1973 *Occupational Mortality* Sidetall 111 Pris kr 9,00
- 22 Miljøstatistikk 1976 Naturressurser og forurensninger *Environmental Statistics Natural Resources and Pollution* Sidetall 233 Pris kr 11,00
- 23 Fiskere 1960-1971 Alder, bosetting, inntekt *Fishermen Age, Residence, Income* Sidetall 77 Pris kr 8,00
- 24 Private husholdningers forbruk i 1973 *Private Households' Consumption* Sidetall 103 Pris kr 9,00
- 25 Forbruk blant skoleungdom og studenter 1973-1974 *Students' Consumer Expenditure* Sidetall 59 Pris kr 8,00
- 26 Voksenopplæring 1969-1974 *Adult Education* Sidetall 137 Pris kr 9,00
- 27 Omsetning og fortjeneste m.v. i varehandelen *Sales and Profit etc. in the Internal Trade* Sidetall 63 Pris kr 8,00
- 28 Beholdning og anskaffelse av varige forbruksvarer i private husholdninger *Accounts of Stocks and Purchases of Durable Consumer Goods in Private Households* Sidetall 133 Pris kr 13,00
- 29 Tømmerfløtning 1871-1975 *Timber Floating* Sidetall 79 Pris kr 11,00
- 30 Døgnets 24 timer *The Day's 24 Hours* Sidetall 99 Pris kr 13,00

I serien Samfunnsøkonomiske studier (SØS):

- Nr. 27 Den representative undersøgelsesmetode *The Representative Method of Statistical Surveys* Sidetall 64 Pris kr 8,00
- 28 Statistisk Sentralbyrå 100 år 1876-1976 *Central Bureau of Statistics 100 Years* Sidetall 128 Pris kr 9,00
- 29 Statistisk Sentralbyrås 100-årsjubileum Prolog og taler ved festmøtet i Universitetets aula 11. juni 1976 *Central Bureau of Statistics Prologue and Addresses at the Centenary Celebration, University Hall* Sidetall 32 Pris kr 7,00
- 30 Inntekts- og forbruksbeskatning fra et fordelingssynspunkt - En modell for empirisk analyse *Taxation of Income and Consumption from A Distributional Point of View - A Model for Empirical Analysis* Sidetall 148 Pris kr 9,00

I serien Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART):

- Nr. 80 Statistisk Sentralbyrås befolkningsprognosemodell ved de regionale framskrivinger 1975 *The Population Projection Model of the Central Bureau of Statistics of Norway in the Regional Projections* Sidetall 48 Pris kr 8,00
- 81 Two Addresses on Statistical Co-operation *To talar om statistisk samarbeid* Sidetall 20 Pris kr 5,00
- 82 Fødselstall i ekteskapskohorter 1965-1972 En analyse på grunnlag av registerdata *Fertility of Marriage Cohorts An Analysis Based on Register Data* Sidetall 64 Pris kr 8,00
- 83 MSG-3 En modell for analyse av den langsiktige økonomiske utvikling *MSG-3 A Model for Analysis of the Long Term Economic Development* Sidetall 46 Pris kr 7,00

I serien Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART):

- Nr. 84 Trends in Norwegian Planning 1945-1975 *Utviklingstendensar i norsk planlegging gjennom 30 år* Sidetall 42 Pris kr 7,00
- 85 Utdanning og yrke til lærerkandidatene fra 1965 *Education and Occupation of Graduates from Teachers' Training Colleges in 1965* Sidetall 55 Pris kr 8,00
- 86 Four Papers on the Analytic Graduation of Fertility Curves *Fire artikler om analytisk glatting av fruktbarhetskurver* Sidetall 57 Pris kr 8,00
- 87 On the Estimation of Dynamic Relations from Combined Cross Section Time Series Data *Om estimering av dynamiske relasjonar frå tverrsnittstidsrekke-data* Sidetall 19 Pris kr 5,00
- 88 Estimering av total sysselsetting innen noen hovednæringer i geografiske regioner: Om estimatorenes skjevhet, varians og bruttovarians *Estimation of Employment within Geographical Regions: On the Bias Variance and the Mean Square Error of the Estimates* Sidetall 57 Pris kr 8,00
- 89 Ekteskap og barnetal - ei gransking av fertilitetsutviklinga i Norge 1920-1970 *Marriages and number of children - An Analysis of Fertility Trend in Norway* Sidetall 48 Pris kr 8,00
- 90 Utviklingstendensar i 1975 i Norges befolkning *Trends in the Norwegian Population* Sidetall 27 Pris kr 7,00
- 91 Aktuelle skattetal 1976 *Current Tax Data* Sidetall 51 Pris kr 8,00
- 92 Regionale forskjeller i yrkesdeltakingen 1970 *Regional Differences in Labour Force Participation 1970* Sidetall 67 Pris kr 9,00
- 94 En modell for analyse av skatter ved forskjellige definisjoner av inntekt *A Modell for Analysis of Taxes and Alternative Definitions of Income* Sidetall 59 Pris kr 11,00
- 96 Inflation in the Open Economy: A Norwegian Model *Inflasjon i en åpen økonomi: En norsk modell* Sidetall 67 Pris kr 11,00

Utvalgte publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)
Selected publications in the series Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)

- Nr. 4 Innføring i maskinregning. Hefte 1. Addisjonsmaskiner
- " 5 Innføring i maskinregning. Hefte 2. Kalkulasjonsmaskiner
- " 8 Framlegg til nordisk statistisk terminologi
- " 9 Standard for næringsgruppering
- " 13 Standard for handelsområder
- " 19 Varenomenklatur for industristatistikken
- " 22 Statistisk testing av hypoteser ved regresjonsberegninger
- " 23 Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk
- " 24 Standard for gruppering av sykdommer - skader - dødsårsaker i offentlig norsk statistikk
- " 26 Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen
- " 27 Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk. Fra Forbruksundersøkelsen 1958
- " 28 Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk
- " 29 Norsk-Engelsk ordliste
- " 30 Lov, forskrifter og overenskomst om folkeregistrering
- " 32 Konsumprisindeksens
- " 35 Standard for kommuneklassifisering
- " 36 Produksjonsindeks for bergverksdrift, industri og kraftforsyning
- " 37 13 konjunkturindikatorer - En kort oversikt

Figure 1

Figure 1 shows the results of the regression analysis. The dependent variable is the natural logarithm of the number of employees. The independent variables are the natural logarithm of the number of sales, the natural logarithm of the number of assets, and the natural logarithm of the number of liabilities. The regression equation is: